

POIKKEUKSELLISEN JA NORMAALIN RAJAMAILLA.

Turvallistaminen ja poikkeustila Pariisin marraskuun 2015 terrori-iskuissa ja Brysselin maaliskuun 2016 terrori-iskuissa.

Mari Isomäki

Helsingin yliopisto

Valtiotieteellinen tiedekunta

Yleinen valtio-oppi: maailmanpolitikan tutkimuksen linja

Pro-gradu -tutkielma

Kesäkuu 2020

Tiivistelmä

Tämä tutkielma tarkastelee Pariisin marraskuun 2015 ja Brysselin maaliskuun 2016 terrori-iskujen jälkeistä turvallistamista Kööpenhaminan turvallistamisteorian ja poikkeustila-käsitteen avulla. Tarkoitus on tutkia, mikäli näiden iskujen jälkeen poliitikot Ranskassa ja Belgiassa turvallistivat jotain teemaa ja jos, niin miten. Lisäksi halutaan selvittää, löytyykö näiden kahden maan väliltä eroja tavoissa turvallistaa. Näihin kysymyksiin vastataan Kööpenhaminan koulukunnan turvallistamisteorian avulla. Lopuksi halutaan selvittää, ilmeneekö ranskalaisten poliitikkojen tavassa puhua hätätilasta Giorgio Agambenin poikkeustilateoriasta kumpuavia elementtejä. Tätä analyysia täydennetään soveltuvien osin Carl Schmittin teorisoineilla samasta aiheesta. Tutkielman aineisto koostuu ranskalaisten ja belgialaisten poliittisten päättäjien puheista, haastatteluista ja kommenteista, joita on yhteensä 26. Ajallisesti aineisto sijoittuu pääosin välittömästi iskujen jälkeiseen aikaan. Aineiston analyysiin sovelletaan Kööpenhaminan turvallistamisteorian tarjoamaa jaottelua sekä Agambenin teoriasta esiin nousevia elementtejä.

Analyysi paljastaa, että iskuista puhutaan hyvin eri tavoin näissä kahdessa maassa. Tarkastelun kohteena olevien ranskalaisten poliitikkojen teksteistä löytyy turvallistamista, mutta ei belgialaisten. Ranskalaiset poliitikot turvallistavat vahvasti terrori-iskuja, rakentaen vahvoja uhkakuvia sekä vedoten edessä olevaan taisteluun ja uhkaan, johon Ranskan on vastattava sekä poikkeustoimilla kansallisesti että sotilaallisesti Lähi-idässä. Belgialaiset poliitikot puolestaan toivovat nopeaa paluuta normaaliin arkeen iskujen jälkeen, eivät lupaa uusia toimenpiteitä ja korostavat demokraattisten arvojen merkitystä. Belgian kohdalla turvallistamista ei siis löydy.

Lisäksi analyysi paljastaa, että ranskalaiset poliitikkojen puheissa ilmenee monia Agambenin teorian kanssa yhteneviä elementtejä, kuten poikkeuksen normalisoituminen, demokratian suojeleminen rajoittamalla demokraattisia oikeuksia hetkellisesti sekä välttämättömyyteen vetoaminen. Tämä kaikki viittaa siihen, että poikkeustilaa käytetään hallinnan tekniikkana Ranskassa iskujen jälkeen.

Analyysin perusteella voidaan tehdä se johtopäätös, että turvallistaminen operoi eri tavoin näissä kahdessa kontekstissa, siitäkin huolimatta, että iskut liitetään samaan kansainvälisen terrorismin jatkumoon. Tämä on mielenkiintoista, sillä se osoittaa, että hyvinkin samankaltaiset iskut voidaan kehystää eri tavoin eri kansallisissa konteksteissa. Se myös osoittaa, että terrorismia ei välttämättä aina turvallisteta, vaikka kyseessä onkin aihe, joka on usein nostettu tavallisen politiikan yläpuolelle poikkeuksellisen politiikan piiriin. Lopussa pohditaan vielä demokratian ja poikkeustilojen suhdetta.

Sisällys

1. Johdanto.....	1
2. Tutkimuskysymykset	4
3. Taustoitus terrorismista Euroopassa, Ranskassa ja Belgiassa.....	5
3.1. Lyhyesti terrorismista sekä ilmiön historiaa Länsi-Euroopassa.....	5
3.2. Terrorismin historiaa Ranskassa	10
3.3. Terrorismin historiaa Belgiassa.....	12
3.4. Pariisin marraskuun 2015 ja Brysselin maaliskuun 2016 iskut.....	14
4. Teoreettinen viitekehys	16
4.1. Poikkeustilan käsite poliittisessa filosofiassa	16
4.2. Kööpenhaminan koulukunnan turvallistamisteoria	24
5. Aikaisempi tutkimus	29
5.1. Aikaisempi tutkimus poikkeustiloihin liittyen.....	29
5.2. Aikaisempi Kööpenhaminan koulukunnan turvallistamisteoriaan liittyvä tutkimus.....	32
6. Analyysi.....	37
6.1. Aineisto	37
6.2. Analyysi turvallistamisteoista Pariisin ja Brysselin iskujen jälkeen	41
6.3. Analyysi poikkeustilasta Ranskassa	65
7. Tulokset ja johtopäätökset	72
7.1. Tulokset	72
7.2. Johtopäätökset	74
8. Lähteet	77

1. Johdanto

Tämä tutkielma vertailee Pariisin marraskuussa 2015 tapahtuneiden terrori-iskujen jälkeistä kontekstia Brysselissä maaliskuussa 2016 tapahtuneiden iskujen kontekstiin turvallistamisteorian ja poikkeustilan käsitteen kautta. Tutkielman pyrkii käsittelemään kahta problematiikkaa. Ensimmäiseksi, tavoite on selvittää, tapahtuiko näiden kahden terrori-iskun jälkeen turvallistamista, ja jos, niin oliko turvallistamisessa eroja Ranskan ja Belgian iskuja seuranneiden kontekstin välillä. Toiseksi, tutkielma pyrkii pohtimaan, miten Ranskassa iskujen jälkeen julistettu hätätila suhteutuu Giorgio Agambenin poikkeustila-teoriaan. Turvallistaminen ja poikkeustilat eivät ole toisistaan erillisiä ilmiöitä, vaan turvallistamisella usein pyritään tilanteeseen, jossa voitaisiin ottaa käyttöön poikkeukselliset, normaalin politiikan rajat ylittävät toimet tietyn uhan tai uhkaavan tilanteen hallitsemiseksi (Buzan, Wæver, ja de Wilde 1998, 21). Tutkielman aineiston muodostavat ranskalaisten ja belgialaisten poliittisten päättäjien puheet iskujen jälkeen. Nämä kaksi kontekstia ja maata valikoituivat vertailun kohteiksi, sillä kyseessä ovat naapurimaat, ja iskut tehtiin ajallisesti lähellä toisiaan sekä samanlaisessa maailmanpoliittisessa tilanteessa, jota sävyttivät Syyrian sota sekä eurooppalaisten vierastaistelijoiden rooli siinä, aikaisemmat iskut eri eurooppalaisiin kaupunkeihin ja laajemmin kansainvälinen terrorismin vastainen sota. Lisäksi Pariisin ja Brysselin iskujen välillä on selkeä yhteys: ne olivat saman terrorisolun ja osittain samojen henkilöiden toimeenpanemia (France 24 2020; Agret ja Laouchez 2016). Kyseessä on lisäksi kaksi eurooppalaista valtiota, mikä tekee tutkimuksesta erityisen hyödyllisen, sillä aikaisempi tutkimus terrorismista, turvallistamisesta ja poikkeustiloista keskittyy erityisesti Yhdysvaltoihin ja syyskuun 11. iskujen jälkeiseen kontekstiin. Onkin mielenkiintoista tutkia, löytyykö näiden kahden kontekstin väliltä eroja ja yhtäläisyyksiä. Mailla on erilainen juridinen suhtautuminen poikkeus- ja hätätiloihin. Ranskassa julistettiin iskun jälkeen kansallinen hätätila, kun taas Belgian lainsäädännön mukaan vastaava ei olisi ollut mahdollista (Sénat, Direction de l'initiative parlementaire et des délégations 2016). Belgian ja Ranskan lähihistoriat terrorismin osalta poikkeavat myös toisistaan. Belgiassakin terrori-iskuihin on kuitenkin reagoitu, ja armeijan sotilaita tuotiin kaduille partioimaan Pariisissa tammikuussa 2015 tapahtuneen satiirilehti Charlie Hebdo vastaan tehdyn iskun jälkeen, mitä voidaan pitää poikkeuksellisenä toimenpiteenä (La Libre.be 2020). Vertailu näiden kahden kontekstin välillä vaikuttaakin mielekkäältä, sillä analyysiltä voidaan odottaa sekä yhtäläisyyksiä että eroja. Turvallistamista terrorisminvastaisten toimenpiteiden yhteydessä tutkinut Mark B. Salter huomauttaa, että poliittinen diskurssi, hallituksen rooli ja poliittiselle

keskustelulle annettu tila vaihtelee systeemistä toiseen, joten empiiristä tutkimusta tarvitaan lisää turvallistamisen ymmärtämiseen eri konteksteissa (Salter 2011, 120). Ranskan ja Belgian vertailu antanee myös tuoretta näkökulmaa turvallistamisesta terrori-iskujen yhteydessä, sillä näitä kahta maata ei ole vertailtu keskenään tai tutkittu yhtä paljon kuin esimerkiksi Yhdysvaltoja.

Tutkielman teoreettisen viitekehyksen muodostavat Kööpenhaminan turvallistamisteoria sekä poikkeustilaa koskevat Giorgio Agambenin ja Carl Schmittin teorisoinnit. Kööpenhaminan turvallistamisteoria on yksi eniten sovelletuista turvallistamisteorioista. Sen mukaan mikä vaan asia voidaan turvallistaa, eli tehdä turvallisuusuhaksi, johon tulee vastata erityisillä toimenpiteillä (Buzan, Wæver, ja de Wilde 1998). Giorgio Agambenin huomattavaa akateemista mielenkiintoa syyskuun 11. iskujen jälkeen herättänyt teoria poikkeustiloista olennaisena osana modernia demokratiaa muodostaa puolestaan selkärangan poikkeustilaa analysoivalle osiolle, jota täydentävät myös Carl Schmittin pohdinnat samasta aiheesta. Tämä osio keskittyy Ranskan iskujen jälkeiseen kontekstiin, sillä maahan julistettiin hätätila iskujen jälkeen. Turvallistaminen ja poikkeukselliset toimet liittyvät usein kiinteästi toisiinsa, joten on tarpeen tarkastella, millaista turvallistamista tapahtui ja miten poikkeustilaa perusteltiin iskujen jälkeisessä tilanteessa. Turvallistamisteoriaa on sovellettu jonkin verran Ranskan iskujen yhteyteen, mutta tutkimusta Belgian osalta ei löydy, eikä turvallistamisteoriaa ja poikkeustilateoriaa ole sovellettu samassa tutkimuksessa kyseisiin terrori-iskuihin, joten tutkielman tavoite on tuottaa uutta tietoa sekä Ranskasta että Belgiasta.

Poikkeustilat ja poikkeuksellisten toimenpiteiden merkitys läntisissä demokratioissa on korostunut terrorismin vastaisen sodan alettua. Agambenin mukaan poikkeustilat ovat itse asiassa enemmän kuin vain ajoittaisia valtion kasvaneen kontrollin hetkiä: hänen mukaansa niistä on tullut hallinnan tekniikka demokratioille (Agamben 2005). Tätä tutkielmaa kirjoittaessa poikkeustilojen merkitys on entisestään korostunut, kun maailma pyrkii saamaan covid-19-viruksen hallintaan ja rajoittamaan kuolonuhreja eri puolilla maailmaa. Huhtikuun 19:een päivään mennessä 98 maata kaikilta mantereilta, ja yli puolet maailman demokratioista, on julistanut hätätilan pandemian vuoksi (Bjørnskov ja Voigt 2020). Hätätilat vaihtelevat systeemistä toiseen, mutta ne sisältävät aina valtion lisääntyneen vallan ja perusoikeuksien rajoittamisen (ibid.). Poikkeustilojen merkitys demokratioille on erittäin suuri, sillä demokratiat määrittävät paitsi vapaiden vaalien ja kansanvallan, myös perus- ja ihmisoikeuksien kautta. Mikäli niitä rajoitetaan heikoin perustein tai tarpeettoman pitkään,

voidaan aiheellisesti kysyä, missä menee demokratian ja ei-demokratian raja. Tämän vuoksi on ensisijaisen tärkeää, että poikkeustiloja tutkitaan ja niiden problematiikkaa avataan eri tapausesimerkkien kautta. Tämän tutkielman tarkoitus on tuoda oma osansa keskusteluun poikkeustiloista, niiden merkityksestä demokratioille ja niiden yhteydestä turvallistamiseen.

Kuten terrorismi, myös pandemia on onnistuttu turvallistamaan nopeasti ja tehokkaasti eri puolilla maailmaa. Turvallistamiseenkin liittyy kuitenkin useita kysymyksiä, joita on olennaista pohtia. Erilaiset turvallistamiset asettavat tietyt asiat tai ihmiset turvallistamisen kohteiksi, ja sillä ketä tai mitä turvallistetaan on merkitystä yhteiskunnan kannalta. Poliittisessa ja yhteiskunnallisessa keskustelussa tiettyjen ryhmien, kuten esimerkiksi kaikkien muslimien, syylistäminen islamistisesta terroristista voi johtaa lisääntyneeseen syrjintään ja rasismiin, ja tällä on yhteiskunnallista merkitystä moninaistuvissa yhteiskunnissa. Buzanin et al.'in mukaan turvallistaminen on myös aina poliittinen päätös (Buzan, Wæver, ja de Wilde 1998, 32). Ei ole siis yhdentekevää, kuka, mitä tai miten turvallistetaan. Voidaan myös pohtia, miten turvallistaminen vaikuttaa hyväksytyihin toimenpiteisiin ja muun muassa resurssien suuntaamiseen. Mikäli viranomaiset esimerkiksi keskittyvät etniseen profilointiin muiden mahdollisten toimenpiteiden sijaan, saatetaan jotain olennaista jättää huomiotta. Onnistunut turvallistaminen tekee poikkeuksellisten toimien perustelusta helpompaa kansalaisille, joten turvallistamiseen liittyvät kysymykset, aivan kuten poikkeustilatkin, ovat keskeisiä demokraattisia valtioita koskevassa keskustelussa, johon tämä tutkielma pyrkii kontribuoimaan.

Tämä tutkielma koostuu kahdeksasta luvusta. Ensin esitellään tutkimuskysymykset, jonka jälkeen aihetta taustoitetaan katsauksella terrorismin historiaan Ranskassa ja Belgiassa sekä kerrotaan olennainen tutkimuksen aiheena olevista vuosien 2015 ja 2016 iskuista. Tutkielman teoreettinen viitekehys esitellään ennen katsauksen luomista aikaisempaan tutkimukseen, jotta suhteet niiden välillä ovat mahdollisimman selkeitä. Analyysi ja sen tulokset raportoidaan luvuissa kuusi ja seitsemän, joista jälkimmäisessä raportoidaan myös johtopäätökset. Analyysin selkärangana käytetään Kööpenhaminan turvallistamisteorian tarjoamia selkeitä jaotteluja, joiden perusteella turvallistamista voidaan arvioida. Teoriakehyksestä siis nostetaan tutkimuskysymyksen kannalta olennaisia elementtejä, jotka mahdollistavat turvallistamisen vertailun ja arvioinnin sekä tutkimuskysymyksiin vastaamisen.

2. Tutkimuskysymykset

Ranskan ja Belgian iskuja vertailemalla pyritään vastaamaan seuraaviin tutkimuskysymyksiin, joista ensimmäiset kolme liittyvät turvallistamiseen ja neljäs puolestaan poikkeustiloihin:

- 1) Löytyykö näistä konteksteista turvallistamista tai yrityksiä turvallistaa jotain?
- 2) Jos turvallistamista tai turvallistamisyrityksiä löytyy, millaisia ne ovat Ranskassa ja Belgiassa?
- 3) Onko turvallistamisessa tai turvallistamisyrityksissä havaittavissa eroja ja yhtäläisyyksiä näiden kahden kontekstin välillä, ja jos niin millaisia?
- 4) Havaitaanko Ranskan kontekstissa Giorgio Agambenin esiin nostamia pohdintoja poikkeustilan pysyväisluonteisuudesta ja sen käytöstä hallinnan tekniikkana? Ja jos, niin miten?

Viimeisen kysymyksen pohjalta pohditaan myös, sekä Agambenin että Schmittin teorisointeja hyväksi käyttäen, poikkeustilojen ja demokratian suhdetta.

Tässä kohtaa on hyvä huomioida tutkielman käytännön rajoitteet. Aineiston muodostavat ranskalaisten ja belgialaisten poliitikkojen puheet, joten tutkielma ei mahdollista yleisön reaktion ja sitä kautta turvallistamisen onnistumisen tutkimista. Tämän vuoksi tutkielmassa puhutaan turvallistamisyrityksistä. Kööpenhaminan koulukunnan mukaan voidaan puhua onnistuneesta turvallistamisesta silloin, kun yleisö hyväksyy sen (Buzan, Wæver, ja de Wilde 1998, 25). Toisaalta, onnistunut turvallistaminen ei automaattisesti tarkoita, että poikkeuksellisia toimenpiteitä otettaisiin käyttöön, vaan riittää, että luodaan tilanne, missä uhkakuva vaikuttaa tarpeeksi todelta, jotta sitä voidaan käyttää poikkeuksellisten toimien perustelemiseen ja oikeuttamiseen (ibid.). Poliitikkojen puheiden analysointi mahdollistaa nimenomaan tämän tilanteen ja siinä tehtyjen turvallistamisyritysten havainnoinnin ja analysoinnin. Lisäksi Ranskassa julistettiin iskujen jälkeen hätätila, jota jatkettiin useaan otteeseen, joten hypoteesi on, että ainakin Ranskan kontekstissa turvallistamista tapahtui.

3. Taustoitus terrorismista Euroopassa, Ranskassa ja Belgiassa

3.1. Lyhyesti terrorismista sekä ilmiön historiaa Länsi-Euroopassa

On tärkeää korostaa, että terrorismi ei ole uusi ilmiö, vaikka siitä puhutaankin paljon nykyään. Terrorismin sisältö – tai se, millä sitä oikeutetaan – kuitenkin vaihtelee eri aikakausina. Terrorismintutkimuksessa on erilaisia tapoja jaotella terrorismin eri muotoja historiallisesti. Eräs näistä on David C. Rapoportin tapa jaotella terrorismi neljään eri aaltoon (Rapoport 2013). Näistä ensimmäistä hän kutsuu anarkistiseksi aalloksi, ja ajoittaa sen keston 1880-luvulta aina 1920-luvulle. Toinen, siirtomaavaltaa vastustava, aalto on osittain päällekkäinen ensimmäisen kanssa, alkaen ensimmäisestä maailmansodasta ja jatkuen aina 1960-luvulle asti. Kolmannessa aallossa on kyse uuden vasemmiston harjoittamasta terrorista ja se sijoittuu 1960-luvun ja 1980-luvun välille. Nykyinen aalto, jota Rapoport kutsuu uskonnolliseksi aalloksi alkoi 1980-luvulla. (ibid.) Ranskan ja Belgian iskut tapahtuivat siis saman aallon aikana, ja samanlaisessa maailmanpoliittisessa tilanteessa. Läntisen Euroopan lähihistoriassa terroristiset iskut ovat aiheuttaneet eniten kuolonuhreja 1970- ja 1980-luvuilla, jolloin keskimäärin useita satoja ihmisiä kuoli vuosittain (Statista 2015). Esimerkiksi vuosina 1975 ja 1976 noin 300 ihmistä kuoli terrori-iskuissa, suurin osa Yhdistyneessä kuningaskunnassa (ibid.). Syynä tähän lienee Pohjois-Irlannin konflikti, jonka intensiivisintä vaihetta tuolloin elettiin. 2000-luvulla tilastoissa havaitaan piikkejä isojen eurooppalaisiin pääkaupunkeihin tehtyjen iskujen yhteydessä, mutta useimpina vuosina kuolonuhrit lasketaan muutamissa, korkeintaan kymmenissä. (ibid.) Pelko terrorismia kohtaan vaikuttaa kuitenkin lisääntyneen, kuten myös valtioiden reaktiot, ja sitä kautta oletettavasti myös turvallistaminen. Tämä on hyvä havaita, kun tarkastellaan turvallistamista terrorismin yhteydessä. Syyskuun 11. päivän iskut nähdään usein vedenjakajana länsimaiden ja terrorismin historiassa, mutta on syytä kiinnittää huomiota siihen, että mediahuomiosta ja terrorismin vastaisen sodan retoriikasta huolimatta, Euroopassa tapahtuu terrori-iskuja nykyään huomattavasti vähemmän kuin vielä muutama vuosikymmen sitten.

On tärkeää huomata, että terrorismilla ei laajasta mediahuomiosta ja akateemisesta tutkimuksesta huolimatta ole yhtä yleismaailmallisesti hyväksyttyä määritelmää. Eri valtioilla ja alueellisilla yhteistyöjärjestöillä on kuitenkin omia yleisiä tai juridisia määritelmiä. Euroopan unionin direktiivi määrittelee terrorismiksi useita eri rikoksia – esimerkiksi ihmisen henkeen kohdistuvat rikokset, räjähdysaineiden valmistus ja muun muassa kemiallisten ja biologisten aseiden valmistus ja hallussapito – jos niiden tekemisen

tavoitteena on joku seuraavista: (1) aiheuttaa suhteetonta pelkoa väestössä, (2) vaikuttaa suurella tavalla hallituksen tai kansainvälisen järjestön toimintaan tai (3) aiheuttaa vakavaa haittaa tai kokonaan tuhota valtion tai kansainvälisen järjestön perustavanlaatuisia poliittisia, perustuslaillisia, taloudellisia tai yhteiskunnallisia rakenteita (Euroopan unioni 2017). Ranskan määritelmä on hyvin samankaltainen kuin Euroopan unionin. Ranskan lainsäädännössä terrorismiksi luokitellaan rikokset joiden tarkoituksena on aiheuttaa suurta häiriötä yleiselle järjestykselle kylvämällä pelkoa tai terroria (*”une entreprise individuelle ou collective ayant pour but de troubler gravement l’ordre public par l’intimidation ou la terreur”*) (Sénat 2020). Tästä huomataan, että yhteistä monille terrorismimääritelmille on nimenomaan tavoite, mihin rikoksella pyritään. Nämä terrorismin määritelmät ovat lähellä ”poliittisen väkivallan” määritelmää. Poliittisen väkivallan muodostavat monenlaiset toimet, joiden tarkoituksena on aiheuttaa ”fyysistä, psykologista tai symbolista vahinkoa yksilöille ja/tai omaisuudelle tarkoituksena vaikuttaa eri yleisöihin” (oma käännös) joko poliittisen, yhteiskunnallisen tai kulttuurisen muutoksen puolesta tai sitä vastaan (Bosi ja Malthaner 2014).

Terrorismin määrittelemisestä tekee vaikeaa se, että se mikä on joidenkin mielestä puhtaasti terrorismia saattaa toisten mielestä olla oikeutettua toimintaa esimerkiksi koettua sortoa vastaan. Ihmiset mieltävät terrorismiksi usein juuri teot, joita he eivät itse hyväksy, ja tämän problematiikan tiivistää tunnettu sanonta ”yhden terroristi on toisen vapaustaistelija” (J. Lutz ja Lutz 2011, 1). Lutzien terrorismin määritelmän ytimessä on poliittinen tarkoituksena, jota edistetään väkivallalla tai sen uhalla. Lisäksi terrorismin tekijä on määritelmän mukaan ei-valtiollinen tunnistettava toimija, joka pyrkii iskulla saamaan itselleen valtaa ja aiheuttamaan pelkoa uhreja laajemmassa väestössä (ibid., 2). Yhteistä monille terroristiryhmittymille on myös se, että ne valitsevat usein uhreikseen siviilejä (B. Lutz ja Lutz 2019, 319). Globaalisti terroristi-iskujen määrä kasvoi 2000-luvulla, erityisesti vuoden 2003 jälkeen, ja erityisesti Aasiassa, Lähi-idässä ja Pohjois-Afrikassa, joissa taustalla vaikutti Irakin sota (ibid.). Kuten sanottua, terrorismi on vanha ilmiö, mutta erityisesti viime vuosina jihadistinen terrori on kasvanut merkittäväksi terrorismityypiksi (ibid., 322). Aikaisemmin Euroopassa koettiin vasemmistoterrorismin aalto 1970- ja 1980-luvulla ja myös separatistiset tai etnisyydestä tai kielestä innoitusta hakevat ryhmät olivat aktiivisia, kuten baskinationalistinen Euzkadi ta Askatasuna (ETA) Espanjassa ja Pohjois-Irlannin konfliktiin liittyvät ryhmät, erityisesti IRA (*Irish Republican Army*) Irlannissa ja Britanniassa (ibid.).

Nykyiseen uskonnolliseen aaltoon kuuluu jihadismi, minkä nimissä sekä Pariisin että Brysselin iskut tehtiin. Poliitiikan tutkija Olivier Roy puhuu terrorismin sisällön muuttumisesta ”radikalismien islamisoitumisena” (Roy 2016). Islamin piirissä *jihad* terminä viittaa yleisimmin muslimien sisäiseen taisteluun, jonka tavoitteena on henkinen puhtaus (Kiras 2014, 363). Historiasta löytyy myös tulkintoja, joiden mukaan *jihad* tarjoaa perustan oikeudenmukaisen sodan periaatteille. Militanttiin islamiin sitoutuneet ääriryhmät kuitenkin tulkitsevat *jihadia* omalla tavallaan, sillä näiden ryhmien ja niihin sitoutuneiden henkilöiden mukaan *jihadissa* on kyse kosmisesta taistelusta maallisia vallanpitäjiä ja väärauskoisia vastaan (ibid.). Jihadismi toteuttaa tätä ideologiaa, jonka tavoite on korvata epäislamilaisten nähdyt maalliset päättäjät aseellisen taistelun kautta, kaapata poliittinen valta ja asettaa valtaan sharia-lakiin sitoutunut kalifaatti (Kiras 2014, 363; Malkki ja Saaarinen 2019, 34). Jihadismia edustavat sekä al-Qaida että ISIS. Näiden aseellisten ryhmien määritelmään jihadismista kuuluu olennaisesti myös ajatus siitä, että *jihad* on paitsi väkivaltainen taistelu, myös jokaisen muslimin velvollisuus, ja että taistelu on oikeutettu, sillä islamin nähdään olevan hyökkäyksen kohteena ympäri maailmaa (Malkki ja Saaarinen 2019, 34). On myös hyvä huomata, että jihadistiset järjestöt eivät näe vain länsimaisia hallituksia vihollisinaan, vaan myös muslimimaiden hallinnot ovat heidän mukaansa epäislamilaisten, joita vastaan tulee taistella (ibid.). Jihadistisen liikkeen juuret ovat Afganistanin konfliktissa, mutta 2000- ja 2010 -luvuilla merkittävimmit suuntauksiksi ovat nousseet ensin al-Qaidan ja myöhemmin ISIS:in edustamat globaali jihadismi ja globaali sektaarinen jihadismi, joista jälkimmäinen liittyy erityisesti Syyrian ja Irakin konflikteihin (ibid.). Vaikka ISIS ja al-Qaida ovat lähellä toisiaan aatteellisesti ne ovat sittemmin irtautuneet toisistaan, ja ISIS:in edustama globaali sektaari jihadismi on se aate, mikä antoi motivaationsa tämän tutkielman tarkastelun alla oleville iskuille.

ISIS oli alun perin al-Qaidan irakilainen paikallisjärjestö, joka on sittemmin ottanut sen paikan jihadistisen liikkeen merkittävämpänä edustajana (Malkki ja Saaarinen 2019, 45). Keskeistä ISIS:in aatteelle on väkivalta erilaista uskonnotulkintaa harjoittavia muslimeita kohtaan, aiempien jihadistisen liikkeen merkkihenkilöiden asemaan kohdistuva kritiikki sekä al-Qaidan verrattuna hyväksyvämpi suhtautuminen väkivallan käyttöön (ibid., 46). Sektaariseksi ISIS:in ideologiaa kutsutaan, koska sen alkuaikojen johtaja piti shiioja islamin suurimpina vihollisina ja tavoitteli laajamittaista sotaa sunnien ja shiiojen välille (ibid., 48). Osittain tämä tavoite onnistuikin, kun Irak vajosi Yhdysvaltain hyökkäyksen jälkeen sisällissotaan ja ISIS onnistui juurtumaan Irakin sunnalaisiin osiin entistä vahvemmin (ibid., 48-9). Kansainvälistä merkitystä ryhmä rupesi saamaan Yhdysvaltojen vetäytymisen jälkeen

Irakin alati epävakassa tilanteessa, ja Syyrian sisällissota antoi ryhmälle mahdollisuuden levittää toimintaansa uuteen epävakaseen ympäristöön, missä se oli läsnä jo konfliktin alussa (ibid., 49). ISIS menestyi Syyriassa niin hyvin, että se teki pesäeron al-Qaidaan ja julisti kesällä 2014 kalifaatin (ibid.). Juuri järjestön raakuus ja sen vihamielisyys kaikkia muslimeja kohtaan, jotka eivät jaa sen kapeaa islamintulkintaa erottavat ISIS:in kansainvälisen terrorismin edeltäjästään al-Qaidasta (ibid.). Pyrkimys kansainvälisyyteen kuitenkin yhdistää niitä: vaikka laajemmin ISIS:in koordinoimat iskut lännessä yleistyivät vasta vuoden 2014 jälkeen, on liike aina pitänyt taistelua ydinalueidensa ulkopuolella tärkeänä (ibid., 51). Vierastaistelijat, jotka olivat osa Afganistanin 1980-luvun konfliktissa syntyntä klassista jihadismia, ovat osa myös ISIS:in toimintaa: arviolta yli 40 000 henkilöä noin 120 eri maasta – ja noin 5000 Euroopasta – ovat matkustaneet Syyriaan taistelemaan ISIS:in riveissä (ibid.). Näiden vierastaistelijoiden houkuttelemisessa ISIS onkin onnistunut varsin hyvin, osittain sen vuoksi, että se lupaa syntien anteeksiantoa taisteluun osallistumisen palkkiona (ibid., 52). Malkki ja Saarinen asettavat Pariisin ja Brysselin iskut osaksi tätä ISIS:in kansainvälisen terrorismin jatkumoa (ibid., 51). Sitten ryhmän merkitys ja vaikutusvalta on vähentynyt, mutta sen toiminta oli aktiivisinta juuri iskujen aikaan, eli vuosina 2014-2017 (ibid., 52).

Jihadismin historia läntisessä Euroopassa on varsin lyhyt, ja sen katsotaan alkaneen toden teolla vasta Irakin sodan jälkeen vuonna 2003 (Malkki ja Saarinen 2019, 53). Tällöin Länsi-Eurooppaan kohdistuneet iskut myös kasvoivat huomattavasti ja vierastaistelijoita alkoi saapua Lähi-idän konfliktialueille (ibid.). Kuitenkin jo 1990-luvulla ensimmäisiä merkkejä järjestäytyneemmästä toiminnasta oli havaittavissa, Afganistanissa koulutautuneiden yksilöiden saapuessa Eurooppaan humanitaarisen maahanmuuton kautta, ja jatkaessaan siellä ideologiansa levittämistä (ibid., 54). Karismaattisimpien saarnaajien ympärille kehittyi epävirallisia ryhmiä, joiden merkitys kasvoi 2000-luvulle tultaessa. Tällainen kehitys on havaittavissa erityisesti Ranskassa, Belgiassa, Isossa-Britanniassa ja Saksassa. Radikaaleilla moskeijoilla oli suuri merkitys jihadistisen saarnaamisen, rekrytoinnin ja konfliktialueelle yhteyksien luomisen muodostumisessa. (ibid., 55.) Euroopan kannalta merkittävä muutos tapahtui 2000-luvulla, kun jihadististen toimijoiden painopiste siirtyi Euroopassa kasvaneille muslimille ja käännynnäisille, ja radikaalien moskeijoiden sulkeminen merkittävien terrori-iskujen jälkeen ajoi rekrytoinnin muualle, erityisesti epävirallisiin rukoushuoneisiin, vankiloihin, vastaanottokeskuksiin ja yliopistoihin (ibid., 57). Tässä uudessa toimintaympäristössä, jossa aikaisemmat aktiiviset saarnaajat oli karkotettu tai vangittu, moskeijoiden ulkopuoliset karismaattiset aktivistit astuivat näyttämölle (ibid.).

Eurooppalaiseen jihadismiin liittyvät myös provokatiiviset, mutta laillisissa menetelmissä pysyttäytyneet Sharia4-järjestöt, joita syntyi eri puolille Länsi-Eurooppaa ja jotka onnistuivat värväämään riveihinsä satoja aktiiveja 2010-luvulla (ibid.). Nämä ryhmät olivat myös olennaisessa osassa vierastaistelijoiden värväämisessä ISIS:in riveihin. Suurin osa näistä ryhmistä on sittemmin kielletty (ibid.). Euroopassa toteutetut jihadistiset iskut kasvoivat 2000-luvulla ja erityisesti 2010-luvulla, kun al-Qaida pyrki inspiroimaan seuraajiaan itsenäisiin iskuihin (ibid., 58).

Merkittävin vaikutus eurooppalaiseen jihadismiin on ollut kuitenkin Syyrian konfliktilla (Malkki ja Saaarinen 2019, 59). Edellä kuvattujen järjestöjen rekrytointi ja keskinäinen verkostoituminen kulminoitui Syyrian sisällissodasta alkaneeseen monimutkaiseen konfliktiin (ibid.). Tätä auttoi esimerkiksi vierastaistelijoiden verrattain helppo pääsy alueelle Turkin kautta, shiiojen ja sunnien välisen vastakkainasettelun paisuminen sekä ISIS:in hetkellisesti onnistunut valtiomaisen kalifaatin julistus. Sosiaalisella medially on myös ollut merkittävä vaikutus konfliktin näkyvyyteen ja rekrytointeihin, ja ISIS onkin käyttänyt onnistuneesti sosiaalista mediaa tarkoituksenaan ajaessaan. (ibid., 59-61). Konflikti heijastui suoraan Eurooppaan, missä terrori-iskujen määrä kasvoi konfliktin mukana. Vuosien 2014 ja 2017 välillä lännessä tapahtui 51 jihadistista terrori-iskua ja lisäksi useita kymmeniä iskuja onnistuttiin estämään samalla aikavälillä (ibid., 61). Sekä Pariisiin että Brysselin iskut olivat niin sanottuja ohjattuja iskuja, eli ne ovat suoraan ISIS:in suunnittelempia ja toteuttamia (ibid., 61-62). Iskujen konkreettisesta toteutuksesta vastasi niin kutsuttu ulkoisten operaatioiden siipi, eräänlainen ISIS:in paikallisjärjestö (ibid.).

Vaikka terrorismi on ilmiönä vanha, on sen merkitys erityisesti syyskuun 11. päivän terrori-iskujen jälkeen ollut merkittävä. Tästä kertoo myös se, miten näihin iskuihin vastattiin ympäri maailmaa. Reaktio oli voimakas erityisesti iskujen kohteena olleessa Yhdysvalloissa, jossa lakipaketti Patriot Act hyväksyttiin pian iskujen jälkeen, mutta myös muun muassa Kanada ja Australia tekivät kiistanalaisia muutoksia lakeihinsa näiden iskujen jälkeen, sallimalla muun muassa ennalta ehkäisevät pidätykset (Roach 2011, 161). Lynch et al. huomauttavatkin, että iskujen suurin perintö sotilaallisten operaatioiden lisäksi on niiden aiheuttama kansainvälinen ja kansallinen terrorismin vastainen lainsäädäntö (Lynch, McGarrity, ja Williams 2010, 3). Yhdistyneiden kansakuntien turvallisuusneuvoston päätöslauselma 1373 teki terrorismin vastaisesta lainsäädännöstä sitovan velvoitteen jäsenvaltioille (ibid.). On myös havaintoja siitä, että kansalaisoikeuksia rajoittavaa terrorismin vastaista lainsäädäntöä on tehty enemmän syyskuun 11. iskujen jälkeen kuin

niitä ennen. Bolleyer on vertaillut muutoksia terrorismin vastaisessa lainsäädännössä viidessä tapaoikeutta noudattavassa demokratiassa – Isossa-Britanniassa, Irlannissa, Australiassa, Kanadassa ja Uudessa-Seelannissa – ja havainnut, että erityisesti perusoikeuksia rajaavia lakeja säädettiin Yhdysvaltain iskujen jälkeen kaikissa maissa enemmän kuin aikaisemmin (Bolleyer 2019). Erityisesti tämä taipumus käy ilmi ryhmien osallistumiseen ja niiden tukemiseen liittyviin lakeihin sekä poliisin terrorismiin liittyviin pakkotoimenpiteisiin (ibid.). Huomionarvoista on myös, että monet iskujen jälkeen säädetyt väliaikaisiksi aiotut lait ovat jääneet voimaan aiottua pidemmäksi aikaa, mikä kielii hallintojen haluttomuudesta palauttaa normaali tila välittömän uhan pienetessä (Lynch, McGarrity, ja Williams 2010, 4). Tässä yhteydessä monet ovatkin huomioineet poikkeuksellisten lakien normalisoitumisen (ibid.). Tähän teemaan palataan myöhemmin tässä tutkielmassa, kun syvennyttään Agambenin poikkeustila-teoriaan.

3.2. Terrorismin historiaa Ranskassa

Jan Oskar Engene on tutkinut terrorismia Länsi-Euroopassa vuodesta 1950 vuoteen 1995 ja hän on havainnut, että tarkkailujakson aikana Ranskassa on esiintynyt suhteessa moneen muuhun läntisen Euroopan maahan paljon terrorismia (Engene 2004, 118). Iskujen kokonaismäärä aikajaksolla on 2 573, mikä on tutkimukseen mukaan otettujen maiden joukossa¹ toiseksi isoin luku. Vain Isossa-Britanniassa, jossa Pohjois-Irlannin asemaan liittynyt terrorismi oli intensiivistä erityisesti 1970-luvulla, on rekisteröity enemmän iskuja (ibid.). Tarkasteltaessa tarkemmin Ranskassa tapahtuneen terrorismin motivaatioita, voidaan havaita kolme eri aaltoa. 1950-luvulta aina 1960-luvun alkuun pääosa terrorismista oli äärioikeistolaista. 1960-luvun loppupuolella alkoi etnisen terrorismin aalto, millä Engene viittaa äärinationalismiin, joka liittyy kansallisiin vähemmistöryhmiin. (ibid., 67) Tämän aallon huippuvuodet ajoittuivat 1980-luvulle asti, jolloin terrori-iskujen määrä Ranskassa oli korkeimmillaan. Kolmas aalto sijoittuu 1980-luvun alkuun ja haki inspiraationsa ääriivasemmistosta. Kaikki nämä aallot liittyvät jollain tavalla Ranskan poliittiseen historiaan ja sen tärkeisiin aatteisiin. (ibid.) Äärioikeistolainen vastustus Ranskan valtiota vastaan kumpusi toisen maailmansodan jälkeisestä poliittisesta kontekstista, jossa hallitukset olivat heikkoja ja vaihtuivat usein. Äärioikeistolaisen terrorismin keskeisiä sisältöjä olivat Ranskan siirtomaiden pitäminen osana emämaata sekä perustuslailliset muutokset, jotka olisivat mahdollistaneet valtionjohtajan valtaoikeuksien laajentamisen. (ibid.) Erityisesti

¹ Tutkimuksessa mukana olivat seuraavat maat: Itävalta, Belgia, Tanska, Suomi, Ranska, Länsi-Saksa, Kreikka, Islanti, Irlannin tasavalta, Italia, Iso-Britannia, Luxembourg, Hollanti, Norja, Portugali, Espanja, Ruotsi ja Sveitsi.

Algerian pitäminen osana Ranskaa oli tärkeää tämän aallon terroristeille ja asian väkivaltaiseen ajamiseen perustettiin OAS (*l'Organisation de l'Armée Secrète*), joka toteutti eniten iskuja tämän aallon ryhmittymistä. (ibid.) Algeria liittyy myös toiseen aaltoon, sillä maan itsenäistyminen vuonna 1962 tulkittiin monissa kansallisissa vähemmistöissä Ranskan myönnytyksenä itsemääräämisoikeuteen. Tällöin joistakin etnis-nationalistisista liikkeistä irtautui myös terrorismiin valmiita ryhmittymiä, muun muassa Korsikan, Baskimaan ja Bretagnen itsenäisyyttä ajavat ryhmät. (ibid., 123.) Äärivasemmistolaisen terrorismin aalto ilmaantui pääosin vuosien 1980 ja 1986 välillä, mikä on mielenkiintoista sillä Ranska oli juuri valinnut vasemmistolaisen presidentin, joka nimitti ministereikseen sosialisteja ja kommunisteja (ibid., 125-156). Innoitusta tämän aallon liikkeet hakivat Italian ja Saksan vastaavilta ryhmittymiltä (ibid.).

1990-luvun Ranskassa tapahtuneen terrorismin voi sijoittaa Rapoportin luokittelun mukaan ”uskonnolliseen aaltoon”, joka alkoi 1980-luvulla (Rapoport 2013, 283). Ennen syyskuun 11. päivän iskuja Ranska oli myös jihadistisen väkivallan keskus Euroopassa (Malkki ja Saaarinen 2019, 56). Vuonna 1995 Ranskassa tehtiin useita jihadistisia terrori-iskuja, jotka voitiin liittää Algeriassa samaan aikaan riehuneeseen sisällissotaan (Pervillé 2015; Malkki ja Saaarinen 2019, 56). Näistä suurin oli Pariisissa lähijuna-asemalla räjähtänyt pommi, joka tappoi heinäkuussa 1995 kahdeksan ihmistä ja haavoitti 117:aa. Syksyn aikana sattui useampikin isku, joista erään jälkeen maassa otettiin jälleen käyttöön terrorismin vastaisen taistelun yksi valtiollinen väline, *le Plan Vigipirate*, jonka tarkoituksena on vahvistaa eri viranomaisen yhteistyötä ja suojella yhteiskuntaa terrorismilta (Pervillé 2015; ”Le plan Vigipirate” 2018). Vigipirate-ohjelmaan kuuluu myös kolmiportainen varoitusjärjestelmä (”Le plan Vigipirate” 2018). Ohjelman uusin versio on ollut voimassa vuoden 1995 syksystä aina tähän päivään asti (Pervillé 2015). 2000-luvulla on tapahtunut useita merkittäviä iskuja. Vuonna 2012 Toulousen ympäristössä al-Qaidalle uskollisuutta vannonut mies ampui usean päivän aikana kolme sotilasta sekä kolme lasta ja rabbin juutalaisen koulun edustalla (Chrisafis 2012). Vuoden 2015 tammikuussa puolestaan Pariisissa ja sen ympäristössä tapahtui kolmen päivän aikana useita toisiinsa liittyneitä iskuja, joissa kuoli yhteensä kaksikymmentä ihmistä (BBC 2015a). Näistä tappavin oli isku satiirilehti Charlie Hebdo’n toimitukseen, jonne hyökkäsi kaksi miestä tappaen kaksitoista ihmistä (France2 2019). Kun poliisi kaksi päivää myöhemmin piiritti epäiltyä toisaalla, iskuihin liittynyt mies otti panttivankeja kosher-ruokakaupassa itäisessä Pariisissa. Ennen kuin poliisi teki rynnäkönn kauppaan, terroristi oli tappanut neljä panttivankia (BBC 2015a). Myöhemmin paljastui, että samoihin aikoihin Montrougeissa Pariisin lähellä tapahtunut poliisin ampuminen liittyi myös

iskuihin (ibid.). Charlie Hebdoa vastaan tehty isku koettiin Ranskassa erittäin voimakkaasti, ja media vertasikin sitä usein syyskuun 11. päivän iskuihin; muun muassa sanomalehti *Le Monde* uutisoi iskuista seuraavana päivänä otsikolla ”*le 11-septembre français*” (L’Obs 2016). Tämän tutkielman iskut tapahtuivat siis kontekstissa, jossa Ranskassa oli koettu useita tuhoisia terrori-iskuja. Tammikuun iskujen jälkeen puolustusvoimat myös aloitti *Sentinelles*-operaation (suom. vartiosotilas), jonka puitteissa 10 000 sotilasta on jalkautunut Ranskan maaperälle ”puolustamaan ja suojelemaan” ranskalaisia (Ministère des Armées 2019). Terrori-iskut jatkuivat myös vuonna 2016 kun hyökkääjä ajoi ihmisten päälle rekalla Nizzassa Ranskan kansallispäivänä (Jones ja Chrisafis 2016). ISIS otti vastuun tästäkin iskusta, mutta ei ole tarjonnut todisteita tekijän yhteydestä järjestöön, mikä on saanut jotkut pohtimaan, onko kyseessä todellinen yhteys (Zerrouky 2017).

3.3. Terrorismin historiaa Belgiassa

Verrattuna Ranskaan, Belgiassa on tapahtunut huomattavasti vähemmän terrori-iskuja kuin naapurimaassa. Ranskan 2 573:een iskuun verrattuna Belgiassa tehtiin samalla tarkastelujaksolla vain 66 iskua (Engene 2004, 156). Belgian tapauksessa on erikoista se, että maan suurin jakolinja, eli maan jakautuminen kolmeen eri kieliryhmään, ei juurikaan ole aiheuttanut terrorismia maassa (ibid.). Engene pitääkin Belgiaa tietynlaisena poikkeuksena muista Länsi-Euroopan maista. Belgiassa terrori-iskut ovat liittyneet ensin kuningas Leopoldin asemaan, sitten vasemmistolaiseen terrorismiin ja lopulta mahdollisesti poliisien avustuksella tehtyihin iskuihin. (ibid., 156-157). Näistä ensimmäisessä on kyse toisen maailmansodan aikana natsi-Saksalle antautuneesta kuningas Leopoldista, joka toisin kuin Belgian hallitus, jäi maahan ja vietti siellä koko miehityksen ajan. Tämä on johtanut epäilyihin hänen mahdollisesta yhteistyöstään natsien kanssa. Leopoldin asema Belgian vapautumisen jälkeen jakoi maata, pitkälti kielilinjojen mukaan. Flaaminkielisessä pohjoisessa kannatettiin kuninkaan paluuta valtaan, kun taas ranskankielinen etelä vastusti sitä. (ibid., 156-157). Erityisesti ranskankielisen Vallonian sosialistit ja kommunistit vastustivat kuninkaan paluuta, ja tekivät iskuja, joissa ei kuitenkaan kuollut ketään. (ibid., 156-157). 1980-luvulla vasemmistolaiset ryhmittymät yrittivät kopioida Saksan, Ranskan ja Italian vastaavien ryhmien terrorismia, mutta ryhmät eivät pysyneet koossa kovin pitkään. Suurin osa ennen 2000-lukua tapahtuneesta terrorista liittyy vuosina 1983-1985 tapahtuneisiin väkivaltaisiin ryöstöihin, joista osa on listattu terrorismina, sillä poliisin sisäisten toimijoiden epäillään olleen niissä mukana tarkoituksenaan heikentää Belgian hallitusta (ibid.).

Siirryttäessä jihadistisen terrorin aikakaudelle Belgiasta tulee kuitenkin olennainen osa kansainvälisiä terroriverkostoja, ja usean iskun jäljet ovatkin johtaneet pääkaupunki Brysseliin (Clerix 2015). Ensimmäinen Euroopan mantereelta löydetty ”jihadismin käsikirja” löytyi 1990-luvun puolivälissä Belgiasta ja sittemmin Brysselistä kotoisin olevat terroristit ja terroristisolut ovat olleet sekaantuneina Brysselin juutalaiseen museoon tehtyyn iskuun, yritykseen hyökätä Amsterdamista Pariisiin matkanneessa luotijunassa sekä Pariisin marraskuun 2015 terrori-iskuihin (ibid.). Jihadismin kausi Belgiassa alkoi vuonna 2014, kun mies tappoi neljä ihmistä Brysselin juutalaisessa museossa (Scigacz 2016). Tämän iskun ajatellaan olleen ensimmäinen isku Euroopassa, jonka tekijä oli Syyrian konfliktissa taistelukokemusta kerännyt vierastaistelija (Malkki ja Saaarinen 2019, 61). Tekijä oli ranskalainen, mutta tämän iskun johdosta poliisi tiivisti tutkintaansa ja paljasti Belgiasta käsin toimivien terrorisolujen olemassaolon (Scigacz 2016). Kuitenkin jo 1990-luvulla Algerian sisällissotaan liittyviä iskuja tapahtui muutama Belgiassakin, hieman samaan tapaan kuin Ranskassa (VSSE 2018). Maailman ensimmäinen länsimaalainen naisitsemurhapommittaja oli belgialainen Muriel Degauque (ibid.).

Belgian – ja erityisesti Brysselin – asemaan terrorismin keskuspaikkana on useita syitä. Ensinnäkin sama ominaisuus, mikä tekee siitä monien kansainvälisten järjestöjen päämajakaupungin, tekee siitä myös käytännöllisen kohteen kansainväliselle terroristiselle liikehdinnälle: se sijaitsee strategisesti tärkeällä paikalla, josta on hyvät liikenneyhteydet paitsi Ranskaan ja Saksaan, myös Kanaalin yli Englantiin (Clerix 2015; Baudet 2016). Brysselin pääkaupunkialueella on myös kuusi erillistä poliisipiiriä, joiden yhteistyö laittomien aseiden myymisen ja ostamisen estämisessä on usein haastavaa ja hidasta (ibid.). Kristof Clerixin mukaan Belgiassa on myös useita eri tekijöitä, jotka tekevät siitä erilaisen naapureihinsa verrattuna, kuten esimerkiksi se, että paikallisista imaameista on pulaa, mikä johtaa siihen, että iso osa imaameista on ulkomaalaisia tai siellä koulutettuja ja osa heistä on radikaaleja (Clerix 2015). Hän syyttää myös Belgian viranomaisia epäonnistumisesta maahanmuuttajien integroimisessa yhteiskuntaan. Belgiasta on lähtenyt kokonaisuusmäärään suhteutettuna eniten vierastaistelijoita Syyriaan ja Irakiin. (ibid.). *Le Monde* nostaa yhdeksi radikalismin selitykseksi myös Brysselin suuren moskeijan, joka rakennettiin Saudi-Arabian rahallisella tuella 1960-luvulla, ja jonka suojissa Saudien kuningaskunnan radikaalia islamintulkintaa on levitetty (Baudet 2016). Belgian kontekstissa on myös mielenkiintoista se, että maassa on verrattain vähän tiedusteluviranomaisia huolimatta siitä, että maa toimii päämajana niin usealle kansainväliselle järjestölle (Clerix

2015). Mielenkiintoista tämän tutkielman kannalta on myös se, että Brysselistä käsin toimivat terroristit toteuttivat kummatkin tämän tutkielman tarkastelun kohteena olevat iskut (Agret ja Laouchez 2016; France 24 2020).

3.4. Pariisin marraskuun 2015 ja Brysselin maaliskuun 2016 iskut

Tässä osassa on tarpeen vielä esitellä tutkielman aiheena olevat terrori-iskut. Pariisin iskut tapahtuivat 13. marraskuuta 2015 koordinoitusti kahdeksassa eri paikassa (Global Terrorism Database 2019b). Kohteita olivat Stade de France -stadion, useat baarit ja ravintolat sekä Bataclan-konserttisali (ibid.). Iskujen sarja alkoi paikallista aikaa kello 21.20 Stade de France -stadionin ulkopuolella, missä ensimmäinen kolmesta itsemurhapommittajasta räjäytti itsensä (BBC 2015b; Libération 2015). Myöhemmin kaksi muuta pommittajaa teki samoin, ensimmäinen kello 21.30 ja viimeinen kello 21.53. Heti ensimmäisen itsemurhapommittajan jälkeen, kello 21.25 Pariisin kymmenennessä kaupunginosassa terroristit hyökkäsivät *le Carillon* -nimiseen baariin ja välittömästi sen jälkeen vieressä sijaitsevaan *le Petit Cambodge* -ravintolaan tulittaen puoliautomaattiaseilla. Autolla matkustaneet hyökkääjät jatkoivat matkaa kohti seuraavia kohteita, kahta baaria ja yhtä pizzeriaa. (ibid.) Seuraavaksi itsemurhapommittaja laukaisi räjähteensä baarin edessä kello 21.40, samaan aikaan kun kolme aseistettua hyökkääjää tunkeutui Bataclan-konserttisaliin Pariisin yhdennessätoista kaupunginosassa. Ammuttumaan ensin umpimähkään konserttiyleisöä kohti, he ottivat lopulta panttivankeja ennen kuin poliisin erikoisjoukot tekivät rynnäkönnön konserttisaliin ja tappoivat terroristit kello 0.20. (ibid.). 89 ihmistä menetti henkensä Bataclanissa. Yhteensä iskuissa kuoli 130 ihmistä ja seitsemän hyökkääjää ja loukkaantui 413. (Global Terrorism Database 2019b; 2019a; de Pracontal 2015) Iskut olivat Ranskan historian tuhoisimmat (Damian 2016). Hätätila julistettiin maahan vielä samana yönä (Hollande 2015a).

Brysselin iskut olivat niin ikään tuhoisimmat maan historiassa: niissä kuoli yhteensä 35 ihmistä (mukaan lukien hyökkääjät) ja 270 ihmistä loukkaantui (Global Terrorism Database 2019c; France 24 2016). Iskut alkoivat noin kello kahdeksan paikallista aikaa aamulla Zaventemin kansainvälisellä lentokentällä Brysselin lähellä, kun kaksi pommia räjähti lähtevien lentojen terminaalissa (Vif 2016; Gaveau ja Absalon 2016). Noin tunnin kuluttua kello 9, Brysselin metrossa räjähti kolmas pommi, Maelbeekin asemalla. Aamupäivällä Belgia nosti terrorismin uhkatason korkeimmalle, eli neljännelle tasolle. (ibid.) Jo ennen Brysselin iskuja oli selvinnyt, että Pariisin iskun tekijöiden jäljet johtavat Brysseliin (BBC 2016). Belgian iskujen jälkeen selvisi myös, että kyseessä oli sama terroristisolu, ja iskut

tapahtuivat vain muutama päivä sen jälkeen, kun Belgian poliisi oli pidättänyt Pariisin iskujen yhdeksi suunnittelijaksi epäillyn Salah Abdeslamin (ibid.). Onkin esitetty, että iskuja olisi suunniteltu toteutettavaksi myöhemmin, mahdollisesti pääsiäisenä, mutta Abdeslamin pidätys pakotti tekijöitä aikaistamaan niitä. ISIS otti myöhemmin vastuun kummastakin iskusta. (ibid.) Abdeslamin jäljelle oli päästy jo marraskuussa 2015 noin viikko Pariisin iskujen jälkeen, kun Bryssel asetettiin lockdowniin ja poliisi suoritti useita operaatioita pääkaupunkiseudulla, löytämättä kuitenkaan Abdeslamia (Traynor 2015). On myös hyvä huomata, että Ranskan viranomaiset syyttivät Belgiaa epäonnistumisesta terrorismin ehkäisyssä Pariisin iskujen jälkeen, ja yleisemminkin Belgian kykyä hoitaa terrorismin vastaista taistelua kyseenalaistettiin ympäri Eurooppaa (Sinardet 2015).

4. Teoreettinen viitekehys

Teoreettisen viitekehysten muodostaa siis Kööpenhaminan koulukunnan turvallistamisteoria sekä Giorgio Agambenin, ja soveltuvilta osin Carl Schmittin, teorit poikkeustilasta. Ennen syventymistä turvallistamisteoriaan, on hyvä tarkastella poikkeustiloja ja poikkeustilapolitiikkaa yleisemmin, sillä turvallistaminen usein luo, tai turvallistamalla pyritään luomaan poikkeuksellisia tilanteita. Turvallistaminen voidaankin nähdä eräänä poikkeustilan muotona (Salter 2011, 118). Poikkeustila muodostaa siis tässä tutkielmassa laajemman taustan, johon turvallistaminen voi johtaa, ja siksi on tarpeen käsitellä ensin poikkeustilaa ja sitten turvallistamisteoria.

4.1. Poikkeustilan käsite poliittisessa filosofiassa

Poikkeustilaa on olennaista käsitellä tässä tutkielmassa, sillä turvallistamisessa on kyse jonkin asian nostamisesta turvallisuushaksi ja normaalin politiikan sääntöjen ulkopuolelle; onnistuessaan turvallistaminen siis luo eräänlaisen poikkeustilan. Jonkin asian poikkeuksellisuus ja poikkeukselliseksi tekeminen ovat turvallistamisen käsitteen ytimessä. Giorgio Agambenin kattava poikkeustilan käsitteellinen historia auttaa ymmärtämään käsitettä paremmin ja suhteuttamaan nykyajan poikkeuslakeja ja poikkeuksellisia tilanteita niiden historiaa vasten. Agamben on myös mielenkiintoinen ajattelija sen takia, että hän näkee poikkeustilat nimenomaan demokraattisiin valtioihin liittyvänä ilmiönä sekä ilmiönä, jota enenevässä määrin käytetään hallinnan tekniikkana länsimaissa (Agamben 2005, 5). Schmitt puolestaan valikoitui toiseksi ajattelijaksi siksi, että Agambenin teoria liittyy vahvasti Schmittin ajatuksiin poikkeustilasta ja sen merkityksestä valtiolle. Siksi on hedelmällistä käsitellä heitä yhdessä. Erityisen mielenkiintoista on myös se, että he ovat useista asioista eri mieltä, mutta hyvin erilaisten ajatuksenjuoksujen jälkeen päätyvät samaan lopputulemaan: poikkeustilat ja liberaali demokratia eivät sovi hyvin yhteen.

4.1.1. Agamben poikkeustiloista

Giorgio Agamben kirjassaan *State of Exception* (Agamben 2005) rakentaa teoriaa poikkeustilasta luomalla katsauksen sen historiaan läntisessä Euroopassa ja Yhdysvalloissa. Agambenin mukaan poikkeustila-käsite kaipaakin teoriaa, sillä se sijaitsee politiikan ja lain välisellä rajalla, ja aiheuttaa siitä johtuen määrittelyvaikeuksia (ibid.,1). Agamben viittaa yleisesti vallalla olevaan käsitykseen, jonka mukaan poikkeustila ja poikkeukselliset toimenpiteet kumpuavat nimenomaan *poliittisesta* kriisistä. Samaan aikaan poikkeustiloilla on kuitenkin usein *juridisia* seurauksia – kuten lakimuutoksia – joten niitä ei voi ymmärtää

puhtaasti poliittisesta tai juridisesta näkökulmasta. Poliitikko on olennaista poikkeustilojen synnyssä, mikä johtaa Agambenin mukaan ristiriitaiseen tilanteeseen, sillä poikkeustila pitää kuitenkin sisällään lakiin liittyviä toimenpiteitä, ja on tällöin auttamatta kiinni siinä: ”*the state of exception appears as the legal form of what cannot have legal form*”. (ibid., 1.) Poikkeustilan määrittely on siis ensisijaisen tärkeää, jotta voidaan paremmin ymmärtää tätä häilyvää rajapintaa politiikan ja lain välillä, sekä lain ja lain kohteena olevan yksilön välillä, sekä näihin liittyviä haasteita (ibid., 2). Poikkeustilan luonteessa on Agambenin mukaan tärkeää myös se, että kyseessä ei ole oma itsenäinen lakinsa, sillä poikkeustila nimenomaisesti lakkauttaa lain tai osia siitä (Agamben 2005, 4). Vaikeudet poikkeustilan määrittelyssä hän liittyy myös käsitteen läheiseen suhteeseen sisällissotaan, kansannousuun ja vastarintaan (Agamben 2005). 1900-luvun kehitys on myös Agambenin mukaan johtanut tilanteeseen, missä poikkeustiloja käytetään enenevässä määrin hallinnan tekniikkana (ibid., 2).

Poikkeustila on Agambenin mukaan valtion tapa vastata näihin suuriin sisäisiin konflikteihin, eli sisällissotaan, kansannousuun ja vastarintaan, ja sitä tapahtuikin useasti 1900-luvun aikana (Agamben 2005, 2). Käsitteen historiaa tarkastelemalla havaitaan myös, että poikkeustila on itse asiassa kehittynyt demokraattisessa perinteessä, eikä suinkaan autoritäärisessä perinteessä (ibid., 5). Poikkeustilan käsite syntyi vallankumouksen jälkeisessä Ranskassa (ibid., 4). Tähän on hyvä kiinnittää huomiota, sillä Ranskan hätätila asettuu tähän samaan historialliseen jatkumoon. Ranskan perustuslakia säättävä kansalliskokous erotteli vuonna 1791 rauhantilan (*état de paix*), sotatilan (*état de guerre*) ja piiritystilan (*état de siège*) välillä (ibid., 5). Jälkimmäisessä oli kyse tilanteesta, jossa kaikki tavallisesti siviilihallitsijalle kuuluva valta siirtyy sotilasjohtajalle. Vaikka tämä laki alun perin koski vain sotilasalueita ja erityisiä sotilaallisia tilanteita, irtaantui se vähitellen tästä kontekstista. Ensin se ulotettiin koskemaan myös kaupunkeja, ja jo vuonna 1811 säädettiin laki, joka antoi keisarille mahdollisuuden julistaa piiritystila *huolimatta siitä*, olisiko se todella tarpeellinen, eli oliko kaupunki tai alue tosiasiallisesti vihollisen uhkaama (Reinach teoksessa Agamben 2005; oma kursivointi). Ranskalaisessa poliittisessa teorisoinnissa puhutaankin fiktiivisestä piiritystilanteesta (*état de siège fictif*), joka on poliittinen sen sijaan, että olisi ”todellinen” tai sotilaallinen (ibid.). Tässä näkemyksessä todellisuudesta päästään lähelle Kööpenhaminan koulukunnan näkemystä siitä, että jonkin asian turvallistamisessa ei tarvitse olla kyse tosiasiallisesta uhasta: jo poikkeustilan käsitteen alkuaikoina pystyttiin tekemään ero todellisen ja kuvitteellisen uhan välillä. Poikkeustilan käsite kehittyi pikkuhiljaa niin, että se lipui yhä kauemmas sotilaallisesta erityistilanteesta –

mihin se alun perin säädettiin – kohti yhä poliittisempaa tilannetta, jossa armeija – ei siis poliisi – vastaa sisäisiin – ei siis ulkoisiin – uhkiin (ibid.).

Niin ikään vallankumouksen jälkeen säädettiin laki, joka mahdollisti perustuslain väliaikaisen lakkauttamisen tietyllä alueella, joko hallituksen tai lakia säätävän elimen määräyksellä (Agamben 2005, 11). Vuoden 1814 peruskirja jatkoi poikkeustilan käsitteen määrittelyä varsin epäselvässä 14. artiklassaan, jonka mukaan hallitsijalla oli oikeus antaa tarvittavia säädöksiä lakien toimeenpanoa varten ja valtion turvallisuuden takaamiseksi. Peruskirja myös määritteli, että piiritystila voitiin julistaa vain lailla. Ranskassa piiritystila onkin julistettu useaan otteeseen maan historian aikana. Yleisimmin oikeus sen julistamiseen on ollut parlamentilla, mutta välillä myös valtion päämiehellä (Napoleon III antoi itselleen tämän oikeuden valtaan noustuaan ja käyttikin sitä useasti). Poikkeustilan julistamista käytettiin erityisen paljon 1870-luvulla Pariisin kommuunin ja Saksaa vastaan käydyn sodan kontekstissa. (ibid., 12.) Ensimmäinen maailmansota toi poikkeustilan sotaa käyviin maihin, ja Ranskassa *état de siège* kesti aina vuoteen 1919 asti. Agambenin mukaan juuri ensimmäisen maailmansodan aikana eurooppalaiset demokratiat omaksuivat tavan tuottaa lainsäädäntöä hallitsijan antamalla säädöksillä parlamentin sijaan (*legislation by executive decree*) ja tämä kehitys oli rinnakkaista diktatuurien synnyn ja kehityksen kanssa Saksassa ja Italiassa (ibid., 13). Tämä kehitys jatkui sodan jälkeenkin, kun eri hallitukset vaativat – ja usein saivat – poikkeuksellista valtaa talouspolitiikassa. Agambenin mukaan juuri tämä maailmansotien välissä syntynyt poliittinen kulttuuri, jossa perustuslakia sivuutettiin erilaisten poikkeustilojen varjolla on johtanut nykyiseen poikkeustilojen sävyttämään poliittiseen kulttuuriin. (ibid.) Sotien aikana ja välissä täytäntöönpanoviranomaisen valta kasvoi parlamentin kustannuksella muuallakin kuin Ranskassa, esimerkiksi Belgiassa, Iso-Britanniassa ja Saksassa, mahdollistaen näin poikkeustilojen julistamisen ja poikkeustiloista tulikin yhä enemmän hallinnan paradigma, jota käyttivät sekä oikeisto- että vasemmistopuolueet eikä suinkaan poikkeuksellinen toimenpide (ibid., 6-7, 13). Agambenin mukaan tänä aikana itse asiassa koko läntisen maailman poliittis-perustuslaillinen kulttuuri alkoi muuttua (ibid., 13). Agamben kuvaa ensimmäistä maailmansotaa ja sen jälkeisiä vuosia poikkeustila-paradigman testilaboratoriona. Myös Ranskan voimassaolevan perustuslain 16. pykälä mahdollistaa presidentin valtaoikeuksien laajentamisen jos maan itsenäisyys, alueellinen koskemattomuus tai sen instituutiot ovat uhattuina. Tätä pykälää ei kuitenkaan ole käytetty sitten vuoden 1961 ja Algerian sodan jälkeen (ibid.). Pariisin marraskuun terrori-iskujen jälkeinen kansallinen hätätila julistettiin sen sijaan vuodelta 1955 peräisin olevan hätätilaa säätelevän lain mukaisesti (Vie publique 2018). Ranskalla on siis kaksi eri lakia,

joilla säädellään poikkeustilan kaltaisia tilanteita. Agamben tekee vielä mielenkiintoisen väitteen turvallisuuden ja poikkeustilojen suhteesta: ”(...) *the declaration of the state of exception has gradually been replaced by an unprecedented generalization of the paradigm of security as the normal technique of government*” (ibid., 14). Turvallisuus ja poikkeustilat kulkevat siis hänen mukaansa käsi kädessä.

Poikkeustilalakeja on ollut eri muodoissa olemassa myös muissa eurooppalaisissa valtioissa. Tämän tutkielman kannalta Ranskan lisäksi Weimarin Saksan esimerkki on mielenkiintoinen, sillä se liittyy niin läheisesti Hitlerin valtaannousuun ja diktatuurin julistamiseen (Agamben 2005, 14). Saksan esimerkki myös osoittaa, miten demokratia, poikkeustila ja diktatuurin synty liittyvät toisiinsa. Saksassa poikkeustilan historia ulottuu Bismarckin aikaiseen perustuslakiin, minkä 68. artiklan perusteella keisari saattoi julistaa osan valtakunnasta ”sotatilaan” (*Kriegszustand*) jos ”yleinen turvallisuus” oli uhattuna (ibid.). Ensimmäisen maailmansodan jälkeisessä kaaoksessa parlamentti sääti lain, joka antoi presidentille mahdollisuuden paitsi tehdä tarvittavat toimenpiteet (*take necessary action*) yleisen turvallisuuden takaamiseksi, myös oikeuden lakkauttaa yksilön perusoikeudet, jotka samainen perustuslaki määritteli. Tämä pykälä oli niin epäselvä, että se jätti väärinkäytöksille paljon varaa. Oikeusoppineet ovatkin kutsuneet sitä ”presidentiaaliseksi diktatuuriksi” ja vallankaappauksen laillistamiseksi (ibid., 15). Jo ennen Hitlerin valtaannousua poikkeustila julistettiin yli 250 kertaa ja vuonna 1930 samaa artiklaa käytettiin Reichstagin hajottamiseen – jo kolme vuotta ennen Hitlerin julistautumista valtakunnankansleriksi. ”Perustuslaillinen diktatuuri”, miksi Agamben Weimarin Saksan viimeisiä vuosia kutsui, antoi siis Hitlerille mahdollisuuden nousta valtaan. Natsi-Saksa onkin Agambenin mukaan esimerkki kaksitoista vuotta kestäneestä poikkeustilasta, sillä heti Hitlerin noustua valtaan, hän julisti säädöksen, joka mitätöi Weimarin tasavallan yksilönvapauksia koskevat lait ja tämä säädös oli voimassa aina Natsi-Saksan loppuun saakka (ibid., 2). Tähän esimerkkiin nojaten Agamben määrittelee modernin totalitarismin poikkeustilan kautta: poikkeustilaa käytetään luomaan ”juridinen sisällissota”, jonka puitteissa vallankäyttäjä voi eliminoida sekä poliittisia vastustajia että kansalaisia, jotka eivät sovi vallankäyttäjän näkemykseen yhteiskunnasta (ibid., 2). Agamben korostaa, varsin shokeeraavasti, poikkeustilan läheistä suhdetta diktatuuriin: hänen mukaansa vastaavanlainen tilanne ei voi johtaa muualle kuin totalitarismiin, vaikka poikkeustila julistettaisiinkin virallisesti ”suojelemaan demokratiaa” (ibid., 15). Juuri tästä syystä Agamben on myös huolissaan Saksan liittotasavallan perustuslain lisäyksestä, joka mahdollistaa poikkeustilan julistamisen paitsi yleisen turvallisuuden myös liberaalin

demokratian suojelemiseksi (ibid.). Tällöin on kyse demokratian suojelemisesta, mutta Agambenin mukaan suojeltu demokratia ei ole todellinen demokratia – vaan välivaihe matkalla kohti diktatuuria (ibid., 17). 1900-luvun modernien totalitarismien kehityksen kautta on Agambenin päädytty tilanteeseen, jossa demokraattiset valtiot luovat rutiininomaisesti pysyviä poikkeustiloja, joita ei kuitenkaan välttämättä kutsuta sillä nimellä (ibid., 2). Demokratian ja diktatuurin välinen vastakkainasettelu ei Agambenin mukaan ole mielekästä myöskään sen vuoksi, että useat diktaattorin manttelia kantavat hallitsijat eivät tosiasiallisesti olleet diktaattoreita sanan oikeassa merkityksessä (ibid., 48). Sekä Hitler että Mussolini saivat asemansa ja sitä kautta valtansa legitiimeiltä instituutioilta, ja sen sijaan, että he olisivat lakkauttaneet olemassa olevan perustuslain, he loivat niin kutsutun duaalivaltion, missä poikkeustila mahdollisti kahden erillisen lakijärjestelmän samanaikaisen olemassa olon (ibid.).

Agamben myös argumentoi, että poikkeustilasta on tullut yhä enenevässä määrin käytetty hallinnan tekniikka nykypolitiikassa, hämärtäen yhtäältä demokratian ja absolutismin sekä vallan eri muotojen rajaa (Agamben 2005, 2). On tärkeää korostaa, että Agamben liittää poikkeustilan käytön nimenomaan demokraattisiin valtioihin. Tunnettu esimerkki poikkeustilasta hallinnan välineenä on Yhdysvaltojen suhtautuminen ulkomaiden kansalaisiin, joita epäillään osallisuudesta terrorismiin. Presidentti George W. Bushin ”*military order*” marraskuun 13. päivästä 2001 vie heiltä kaikki lain suomat oikeudet, siirtäen heidän täysin lain ulkopuolelle. Heidä ei koske Geneven sopimuksen mukaiset sotavankien kohtelua määrittelevät säännöt, kuten eivät myöskään mitkään Yhdysvaltain oman lainsäädännön säädökset. Terrorismista epäillyistä ulkomaiden kansalaisista tuli tämän määräyksen myötä ”*legally unnamable and unclassifiable*”. (ibid., 3.) Heidän statuksensa täysin lain ulkopuolella olevina lainsuojattomina on Agambenin mukaan verrattavissa vain juutalaisten asemaan natsien keskitysleireillä. (ibid., 3.) Kumpakin ryhmää määrittelee täysi lainsäädännön tuomien perusoikeuksien puute (ibid.). Vallan kolmijaon kannalta myös erityisen mielenkiintoinen on Italian esimerkki, missä parlamentin lainsäädäntövalta on lähestulkoon hävinnyt ja sen sijaan parlamentti vain ratifioi täytäntöönpanoviranomaisen asetuksia (ibid., 18). Yhdysvalloissa puolestaan presidentin ja kongressin välinen tasapainoilu on värittänyt myös poikkeustilan historiaa (ibid., 19). Presidentti-instituutio on ollut näissä tilanteissa voittaja ja poikkeustilan historia maassa liittyy eksplisiittisesti sotaan, aina Lincolnista ja sisällissodasta lähtien. Sota-metafora on siksi erityisen tärkeä tässä kontekstissa, ja sitä käytti myös Franklin D. Roosevelt suuren laman aikana, yhdistäen taloudellisen kriisiin sodan kaltaiseen tilanteeseen (ibid., 21).

Huomionarvoista onkin, että *New Deal* -ohjelma toteutettiin antamalla presidentille rajattomat valtaoikeudet talouden saralla (ibid., 22). 2000-luvulla Bushin presidenttiys on Agambenin mukaan yritys luoda tilanne, jossa poikkeuksellisuudesta tulee sääntö ja sitä kautta ero rauhan ja sodan, poikkeuksellisen ja tavallisen tilanteen, välillä hämärtyy (ibid., 22).

Poikkeustiloilla hallinnan paradigmana on kuitenkin aina juridinen pohja. Agamben jakaa maat kahteen ryhmään niiden poikkeustilaa säätelevien lakien perusteella. Ensimmäisessä ryhmässä itse poikkeustilaa säädellään juridisesti joko perustuslain tai muun lain kautta, kun taas toisessa ryhmässä suoraan poikkeustilaa sääteleviä lakeja ei ole (Agamben 2005, 9–10). Ranska ja Saksa kuuluvat ensimmäiseen ryhmään siinä missä esimerkiksi Italia, Sveitsi ja Yhdysvallat kuuluvat toiseen. Agamben kuitenkin huomauttaa, että käytännön kannalta ero näiden maiden välillä ei ole niin suuri kuin juridisesti saattaisi olettaa, sillä jonkin sortin poikkeustila on kehittynyt kaikissa näissä valtioissa. Esimerkiksi poikkeustilaa säätelevässä Ranskassa on säätelystä huolimatta varsin usein julistettu *état de siege* (ibid., 10). Oikeustietelijöiden keskuudessa mielipiteet jakautuvat sen suhteen, voidaanko tai pitäisikö poikkeustilaa säädellä lailla: toisten mielestä poikkeustila on määritelmällisesti lain ulkopuolella, samaan tapaan kuin esimerkiksi vallankumous, ja enemmän poliittinen kuin juridinen ilmiö, kun taas toiset soisivat lain määrittelevän poikkeustilan käyttöä (ibid.). Jälkimmäisten ajattelijoiden joukossa poikkeustila nähdään kumpuavan joko välttämättömyydestä, mistä laki itsessään kumpuaa (*source of law*) tai olevan osa valtion subjektiivista oikeutta suojella itseään (ibid., 23). Jälkimmäisessä tapauksessa kyseessä olisi ihmisten itsesuojeluoikeuteen verrannollinen oikeus, joka vaikkakin on lain ulkopuolella, ei kuitenkaan ole laitonta (ibid., 43). Agamben itse ei pidä tällaista vastakkainasettelua järkevänä, vaan korostaa sitä, että poikkeustilassa poliittinen ja juridinen sekoittuvat, ja kyse on enemmänkin siitä, *miten* tehdä rajanvetoa näiden kahden sfäärin välillä (ibid., 23).

Myös välttämättömyys ja poikkeustila lainsäädännöllisenä tyhjiönä ovat osa Agambenin teoriaa. Välttämättömyys voidaan liittää poikkeustilaan joko niin, että välttämättömyys ei lue lakia tai niin, että välttämättömyys luo oman lakinsa (Agamben 2005, 24). Kuten yllä, välttämättömyys voi olla kaiken lain alku tai muodostaa pohjan muille laeille (ibid., 27–28). Tällöin myös valtion juridinen perusta löytyy välttämättömyydessä. Romanon mukaan välttämättömyyttä ei voi, eikä pitäisikään voida määritellä ja kirjoittaa lainsäädäntöön, vaan vain tietyt olosuhteet määrittelevät välttämättömyyden (Romano teoksessa Agamben 2005, 27). Tämän näkemyksen mukaan välttämättömyydestä kumpuava poikkeustila on

verrannollinen vallankumoukseen sekä itse juridisen järjestelmän (tietyn valtion) perustamiseen: se on ”laitonta”, mutta samalla ”täysin juridinen ja perustuslaillinen” toimenpide (lainausmerkit alkuperäisessä, *ibid.*, 28). Poikkeustilaa voidaan Agambenin mukaan myös nähdä tapana lakkauttaa lainsäädäntö lainsäädännön olemassa olon takaamiseksi (*ibid.*, 31). Poikkeustilan ytimessä on ajatus siitä, että laki lakkaa olemasta voimassa hetkellisesti. Jo antiikin Roomassa oli olemassa instituutio – *iustitium* – jota voidaan verrata moderniin poikkeustilaan (A 41). *Iustitium* kirjaimellisesti tarkoittaa lain pysähtymistä tai lakkauttamista (*ibid.*). Kyseessä on siis eräänlainen laillinen tyhjiö (*ibid.*, 50).

4.1.2. Carl Schmitt poikkeustiloista

Agambenin poikkeustilateoriaa täydentävät Carl Schmittin ajatukset poikkeustilasta. Hän on yksi 1900-luvun länsimaisen poliittisen ajattelun merkittävimpiä – ja kyseenalaisimpia – hahmoja, joka keskittyi kirjallisessa tuotannossaan poikkeukselliseen politiikkaan, hätätiloihin ja poliittisiin kriiseihin (McCarthy 1985, vii). Schmittistä tekee kyseenalaisen hahmon hänen aktiivinen toimintansa Saksan kansallissosialistisen puolueen tukijana (*ibid.*, viii). Schmitt oli myös autoritaarinen ajattelija ja liberaalin demokratian kriitikko, jonka ajatukset poikkeuksellisista olosuhteista ja niiden yhteensopimattomuudesta liberaalin demokratian oikeusvaltioperiaatteen kanssa ovat olleet suuren akateemisen huomion kohteena erityisesti syyskuun 11. päivän iskujen ja niitä seuranneiden toimien vuoksi (Scheuerman 2006, 61). Schmittin mukaan poikkeustilanteessa on kyse ”äärimmäisestä vaarasta” valtion olemassaololle (Schmitt 1985, 6). Hänen mukaansa tätä vaaraa ei kuitenkaan voi määritellä tarkasti ja kattavasti lainsäädännössä, sillä mahdollisen poikkeuksellisen tilanteen sisältöä on mahdoton ennustaa, eikä lainsäädäntö näin ollen voi rajoittaa ennalta ehtoja tällaisen tilanteen käsittelyyn (*ibid.*, 7). Schmittin mukaan vain suvereeni hallitsija voi päättää kulloisenkin tilanteen määrittelystä poikkeukselliseksi sekä siitä, miten tilanteeseen vastataan (*ibid.*). Itse asiassa juuri tämä päätöksen tekeminen siitä, mikä on tai ei ole poikkeuksellinen tilanne on Schmittin mukaan suvereenin hallitsijan määritelmän ytimessä ja sen ehto: ”*Sovereign is he who decides on the exception*” (*ibid.*, 5). Nämä kaksi käsitettä – suvereenius ja poikkeus – kulkevat käsi kädessä. Laki ei voi määritellä poikkeuksen sisältöä, mutta se voi määrittää sen, kenellä on valtaa päättää, onko jokin tilanne poikkeuksellinen, ja kuka täten pystyy lakkauttamaan hetkellisestä voimassa olevan perustuslain uhkaan vastatakseen (*ibid.*, 7). Suvereenisuuden määritelmän ytimessä ei ole niinkään rajoittamaton valta vaan pikemminkin päätöksen monopoli (*ibid.*, 13).

Poikkeuksellisen tilanteen erottaa muista tavallisuudesta poikkeavista tilanteista se, että siinä *sovereign* voi käyttää rajoittamatonta valtaansa lakkauttaakseen voimassaolevan lainsäädännön (Schmitt 1985, 12). Tässä näemme miten Schmitt ymmärtää rajanvedon politiikan eli valtion ja juridisen eli lainsäädännön välillä: poikkeustilanteessa valtio on uhattuna, joten on vain luonnollista, että valtion edut menevät lain/laillisten etujen edelle, (jotta valtiosta tulee tärkeämpi kuin laista), ja täten valtion edustaja asettuu lain yläpuolelle (ibid., 12). Hänen näkemyksensä juridisen ja poliittisen rajapinnasta on siis ongelmattomampi kuin Agambenilla. Schmitt myöntää, että poikkeustilassa on kyse kahden eri sfäärin rajalla olevasta konseptista, se ei hänen mukaansa tee siitä kuitenkaan epäselvää, toisin kuin Agamben kirjoittaa (ibid., 5). Valtiolla on oikeus suojella itseään päättämällä tarvittavista toimista (*right of self-preservation*) (ibid., 12). Päätöksenteko onkin Schmittin mukaan paitsi suvereenin tunnusmerkki, myös keskeistä lainsäädännölle. Schmittin mukaan lainsäädännön perustana ovat sekä normit että päätöksenteko (*decision*), ja nämä kaksi elementtiä ovat toisilleen vastakkaiset (ibid., 10). Hänen mukaansa lakijärjestelmä (*legal order*) – ”kuten kaikki muutkin järjestelmät” – lepää nimenomaan päätöksenteossa eikä niinkään normissa (ibid.). Laki, joka perustuu normiin ei Schmittin mukaan koskaan voi kattaa poikkeuksellista tilannetta, siitä päättäminen on suvereenin juridisen määrittelyn ytimessä (ibid., 6). Normit ovat kyllä normaalien tilanteiden pohjana, mutta poikkeuksellisessa tilanteessa suvereeni valtio ”tuhoaa” normin (ibid., 12), sillä kaaokseen ei voi soveltaa mitään normia (ibid., 13). Samalla Schmitt kuitenkin toteaa, että poikkeus ei ole sama asia kuin anarkia tai kaaos, vaikka olemassa oleva järjestelmä lakkautetaankin; erona on se, että poikkeuksesta päättäminen sijoittuu juridisen toiminnan piiriin, toisin kuin anarkia tai kaaos (ibid., 12). Se on siis juridisen järjestelmän piirissä, vaikka se lakkauttaakin sen (ibid.). Schmittin mukaan suvereenilla hallitsijalla ei siis ole niinkään pakkovallan tai hallinnan yksinoikeutta vaan pikemminkin yksinoikeus *päättää* tilanteen poikkeuksellisesta luonteesta (oma kursivointi, ibid.).

Schmittin mukaan valtion mahdollisuus toimia kaikin mahdollisin tarpeen vaatimin keinoin oman olemassaolonsa turvaamiseksi on siis elintärkeää. Schmittin kritiikki liberaalia demokratiaa kohtaan tulee esiin, kun hän kirjoittaa liberaalien demokratioiden pyrkimyksestä rajoittaa suvereenin valtaa ennalta, eli siis käytännöllisesti katsoen oikeusvaltioperiaatteesta. Hänen mukaansa ei ole loogista rajoittaa suvereenin toimintaa ennalta asetetuilla rajoitteilla, sillä tämä nojaa ajatukseen, että laki pätee joissain tilanteissa, mutta ei kaikissa tulevilla tilanteissa, joita ei kuitenkaan voida määritellä kovin tarkasti, ja

tämä itsessään on Schmittin mielestä epäpätevää päättelyä (Schmitt 1985, 14). Schmittin mielestä poikkeus on itse asiassa tärkeämpää kuin sääntö, sillä poikkeus *mahdollistaa* säännön, eli tavallisen tilanteen olemassa olon, mikä puolestaan on olemassa vain poikkeuksen kautta (ibid., 15, oma kursivointi). Poikkeus itse asiassa kertoo säännöstä ja sitä kautta normaalista enemmän kuin toisin päin (ibid.). Schmittin mukaan liberaalit demokratian myös yrittäessään luoda näitä lainsäädännöllisiä rajoitteita ja pyrkimällä jakamaan valtaa eri toimielinten välillä, pyrkivät aktiivisesti unohtamaan koko hätätilan mahdollisuuden, mikä ei kuitenkaan hänen mukaansa ole järkevää, sillä tulevaisuutta ei voi ennustaa (11, 7). Lyhyesti sanottuna, Schmittin mukaan valtiolla tulee olla mahdollisuus puolustaa itseään ja olisi naivia ajatella, että lailla pystytään määrittelemään ennalta olosuhteita, joissa valtion tulisia mahdollisesti pyrkiä itsesäilytykseen (ibid.).

4.2. Kööpenhaminan koulukunnan turvallistamisteoria

Kööpenhaminan koulukunnan turvallistamisteoria on valittu työn teoreettiseksi viitekehykseksi, sillä se tarjoaa työkaluja analysoida sitä, miten ja millaisia uhkakuvia rakennetaan sekä millaista turvallistamista tehdään. Toisin sanoen, tämä teoriaa mahdollistaa vastaamisen tutkielman tutkimuskysymyksiin: millaista turvallistamista iskujen jälkeen tapahtui ja millaisia eroja iskujen välillä löytyi. Kööpenhaminan turvallistamisteoriasta nousee myös hyvä käsitteellinen analyysirunko, minkä päälle analyysiosio rakentuu, ja joka toimii tutkielman analyysin runkona.

Kööpenhaminan turvallistamisteoria määrittelee turvallisuuden selviytymisen kautta (Buzan et al. 1998, 21). Turvallistamisessa on teorian mukaan kyse siitä, että jostain asiasta tai teemasta tehdään olemassaoloa koskeva turvallisuusuhka (*existential threat*), ja tämä teema siirtyy tällöin pois tavallisen politiikan tekemisen areenalta ja kohti erityislaatuisia toimenpiteitä oikeuttavaa toimintaa (Buzan et al. 1998, 23-24). Jos jokin asia kuvataan uhkana valtion, hallinnon tai yhteiskunnan selviytymistä kohtaan, hyvinkin erityislaatuiset toimenpiteet voidaan hyväksyä tämän perustavanlaatuisen uhan torjumiseksi. Jonkin asian mieltäminen nimenomaan eksistentiaalisesti turvallisuusuhaksi liittyy myös voimankäytön oikeutukseen: puhuttaessa turvallisuusuhasta, luodaan ajatus hätätilasta, mikä puolestaan valtuuttaa ja oikeuttaa viranomaisen vastaamaan turvallisuusuhkaan *millä tahansa tarpeellisella keinolla*, sillä jos nyt ei toimita, on liian myöhäistä toimia myöhemmin. (ibid., 21-24, oma kursivointi.) Uhka tulee esittää nimenomaan olemassaoloa koskevana, sillä

muuten sitä ei voitaisi siirtää normaalin politiikan² ulkopuolelle, missä tavalliset politiikan tekoa rajoittavat säännöt eivät päde. Myös välttämättömyys toimia juuri nyt kuuluu turvallistamisen käsitteeseen. Uhan ei kuitenkaan tarvitse olla ”todellinen”, jotta se voitaisiin turvallistaa: *”Security is thus a self-referential practice, because it is in this practice that the issue becomes a security issue – not necessarily because a real existential threat exists but because the issue is presented as such a threat”*. (ibid., 24.) Tässä huomaamme, että Kööpenhaminan turvallistamisteoria on konstruktivistinen teoria, sillä se näkee turvallisuuden sosiaalisena konstruktiona, joka syntyy politiikassa, ja jota voidaan muokata ja muuttaa, ja koulukunta siirtää näin objektiivisen todellisuuden pois tarkastelun keskiöstä (ibid., 39-40). Turvallistamisteoria ei ota kantaa siihen, onko jokin turva todella objektiivisesti totta, sillä tällöin tutkijasta tulisi turvallistava toimija (ibid., 40). Turvallisuusuhat syntyvät toimijoiden vuorovaikutuksen tuloksena, ja tutkijan on tällöin pysyttävä prosessin ulkopuolella. Tässä huomataan myös, että ajatus uhasta, jota käytetään perusteluna erityislaatuksille toimenpiteille tulee lähelle fiktiivistä piiritystilaa, mihin Agamben viittasi Ranskan kontekstissa. Tämän tutkielman aiheen kannalta on hyvä todeta, että terrorismi on tosiasiallinen uhka, joka pahimmillaan johtaa useiden kymmenien tai satojen ihmisten kuolemaan. Tarkoituksenani ei ole tällä keskustelulla vähätellä terrorismin tuhovoimaa, vaan pikemminkin vetää huomiota siihen, miten terrori-iskujen jälkeen puhutaan uhkista ja millaisessa valossa iskut esitetään, ja mihin suurempiin kokonaisuuksiin ne liitetään. Tällä on merkitystä sen kannalta, miten esimerkiksi resursseja kohdennetaan tai lakeja mahdollisesti muutetaan.

Turvallistamisen vastakohtana voidaan pitää epäpolitisointia – missä on kyse jonkin asian poissaolosta poliittisesta keskustelusta ja päätöksenteosta – ja näiden kahden ääripään väliin mahtuu politisointi – eli jonkin asian kuuluminen julkisen politiikan ja keskustelun piiriin (Buzan, Wæver, ja de Wilde 1998, 23–24). Turvallistaminen voidaan siis ymmärtää äärimmilleen vietyinä politisointina. Kööpenhaminan turvallistamisteorian mukaan mikä tahansa yksittäinen asia voi tulla politisoiduksi, epäpolitisoiduksi tai turvallistetuksi. Mihin tahansa olemassaoloa uhkaavaan vaaraan viittaaminen ei kuitenkaan vielä välttämättä ole turvallistamista. Turvallistaminen onnistuu vain, jos yleisö, jolle puhutaan hyväksyy sen. (ibid., 25) Ilman tätä hyväksyntää voidaan puhua vain *yrityksestä* turvallistaa jokin asia tai teema. Onnistunut turvallistaminen ei kuitenkaan vielä edellytä, että sen perusteella

² ”Normaali politiikka” vaihtelee toki poliittisesta järjestelmästä ja yhteiskunnasta toiseen, mutta turvallistamista tapahtuu, jos kyseisen paikan tavanomaiset poliittiset säännöt ylitetään (Buzan et al. 1998, 25).

ryhdytään mihinkään konkreettisiin toimiin; riittää, että on luotu tilanne, missä erityislaatuista, normaalit säännöt ylittäviä toimenpiteitä voidaan oikeuttaa (ibid.)

Puheaktin käsite on keskeistä Kööpenhaminan turvallistamisteorialle. Turvallistaminen tapahtuu konkreettisesti puheaktin kautta, kun turvallistamisen kohde esitetään uhkana, johon täytyy vastata erityisillä toimenpiteillä tai muuten kohde, jota turvallistetaan ei tule selviämään (Buzan, Wæver, ja de Wilde 1998, 26). Turvallistamiselle on tyypillistä juuri tämä retorinen rakenne, missä selviytyminen, toimien välttämättömyys ja kiire liittyvät yhteen (ibid.). Lisäksi voidaan havaita tekijöitä, jotka edesauttavat turvallistamisen onnistumista. Sen sijaan huomio kiinnittyy itse sanomiseen: se riittää turvallistamiseksi, muiden tekijöiden ollessa suotuisia (Buzan et al. 1998, 26). Nämä tekijät voidaan jakaa vielä kielellisiin ja sosiaalisiin tai ulkoisiin tekijöihin (ibid.). Kielelliset tekijät ovat puheen konventioiden tunnistaminen ja niiden noudattaminen ja edellä kuvatun retorisen rakenteen seuraaminen (Austin 1975, 14; Buzan, Wæver, ja de Wilde 1998, 33). Sosiaalisia puolestaan ovat puhujan sosiaalinen asema, mikä joko tekee hänestä uskottavan turvallisuustoimijan tai ei. Turvallisuustoimijalla tulee siis olla jotain auktoriteettia, vaikka hänen ei tarvitsekaan olla valtion johtaja. Ulkoisia tekijöitä on myös turvallistettavan asian luonne; mitä uhkaavampi se on jo valmiiksi, sitä helpompi se on turvallistaa. (ibid., 32-33). On myös tärkeää huomata, että turvallistava puheakti ei ole synonyymi sanan ”turvallisuus” käyttämiselle, vaan pääpaino on nimenomaan olemassaoloa kyseenalaistavan uhkan luomisessa, poikkeuksellisten toimien oikeuttamisessa ja yleisön hyväksynnässä (Buzan et al. 27). Puheakti on itsessään turvallistamisteko, sillä leimaamalla jokin asia turvallisuushakiksi, tästä asiasta tulee uhka (ibid.). Puheaktin kautta tapahtuvassa turvallistamisessa puhe on siis teko, samaan tapaan kuin nimen antaminen esimerkiksi laivalle on teko (ibid., 26). Aktiivisen teon lisäksi on hyvä kiinnittää huomiota siihen, että Kööpenhaminan koulukunnan mukaan turvallistamisessa on aina kyse poliittisesta valinnasta (ibid., 32). Turvallistaminen on yksi monista valinnoista, joita toimijoilla on, ja isoistakin haasteista voisi puhua myös ilman turvallistamista. Poliitikko siis määrittää turvallisuus-sanat sisällön eri tilanteissa. (ibid.) Tämä lisää turvallistamisteoreettisen tutkimuksen mielenkiintoa, sillä se auttaa havaitsemaan toimijuuksia, joita ihmisille annetaan tai otetaan pois ja seurauksia, mitä poliittisilla valinnoilla on yksilöille.

Turvallistamisen prosessissa erotetaan eri toimijoita ja kohteita, eli tutkimuksen yksiköitä (Buzan, Wæver, ja de Wilde 1998, 35). Buzan et al kutsuvat *referenteiksi objekteiksi* niitä asioita, joiden olemassaolo on uhattuna, jotka voivat uskottavasti vedota omaan

selviytymiseensä ja joilla on usein vahva identiteetti. Nämä ovat siis turvallistamisen kohteita. Kuten yllä mainittiin, teoriassa mistä vain asiasta voidaan puheaktin kautta luoda turvallisuusuhka, joten uhkan kohteena olevien referenttien objektien kirjo ulottuu perinteisen turvallisuustutkimuksen pääkohteiden – valtion ja kansan – ulkopuolelle. Olennaista on se, että kohteesta voidaan sanoa, että sen olemassa olo ja selviytyminen on *välttämätöntä* (ibid., oma kursivointi). Käytännössä kaikki kohteet eivät kuitenkaan ole yhtä helposti turvallistettavissa. Esimerkiksi yrityksen olisi vaikeampi argumentoida olemassaolonsa puolesta kuin valtion. Yksilöstä systeemitason toimijoihin etenevässä jatkumossa yksinkertaisinta on ainakin tähän asti ollut turvallistaa keskitason yksiköitä, eli juurikin valtioita, kansoja ja sivilisaatioita³, sillä näillä yksiköillä on usein vahva identiteetti ja niiden jäsenet kokevat yhteenkuuluvuuden tunnetta. (ibid.) Nämä yksiköt muodostavat yhteisöjä, joiden puitteissa yksilö tekee tulkintoja maailmasta ja jotka usein kilpailevat vastaavien yksiköiden kanssa vahvistaen näin entisestään jäsenten yhteenkuuluvuudentunnetta (ibid., 37). Yksilöitä ja pienempiä ryhmiä on usein hankala nostaa turvallistamisen kohteiksi, niiden pienen koon vuoksi, kun taas systeemitason yksiköillä ei ole tarpeeksi vahvaa yhteistä identiteettiä turvallistamisen onnistumiseksi (ibid., 36). Koko ihmiskunta yritettiin esimerkiksi kylmän sodan aikana nostaa referentiksi objektiksi, varsin huonolla menestyksellä. Ympäristön turvallistaminen – ja tätä kautta koko ihmiskunnan selviytyminen – saattaa Buzanin mukaan tulevaisuudessa ja ilmastonmuutoksen edetessä onnistua paremmin, mutta tähän mennessä senkin menestys on ollut heikompaa (ibid., 38).

Turvallistavat toimijat puolestaan ovat joko yksilöitä tai ryhmiä, jotka pyrkivät turvallistamaan puheaktin kautta jonkin referentin objektin (Buzan, Wæver, ja de Wilde 1998, 40). Tyypillisimpiä toimijoita ovat poliittiset johtajat, painostusryhmät, lobbaajat, hallitukset ja hallinnot, eli toisin sanoen toimijat, joilla on tarpeeksi painoarvoa yhteiskunnassa. Yleisesti ottaen, he eivät useinkaan viittaa itseensä referentteinä objekteina, vaan pääsääntöisesti pyrkivät vetoamaan jonkin toisen ryhmän olemassaolon puolesta, yleisesti maan, kansan tai vaikka periaatteen (ibid.). Ero referenttien objektien ja turvallistavien toimijoiden välillä on tällöin tärkeää tehdä. Esimerkiksi jonkin kansan tai pienemmän etnisen ryhmän puolesta voi puhua useampikin toimija, joiden yhteys turvallistettavaan kansaan tai ryhmään ei ole välttämättä suoralinjainen (ibid., 41-42). Buzan

³ On hyvä havaita, että toisin kuin valtiokeskeinen perinteinen turvallisuustutkimus, Kööpenhaminan koulukunta näkee valtion mahdollisena, mutta ei ainoana turvallistamisen kohteena. Buzan et al. eivät kuitenkaan kiistä valtion merkitystä turvallisuuden alalla, ja toteavat sen yhä olevan keskiössä sekä turvallisuustoimijana että turvallistamisen kohteena (Buzan, Wæver, ja de Wilde 1998, 37).

et al. kuitenkin huomauttavat, että tämä suhde on yksiselitteisempi valtion suhteen, sillä valtion puolesta voivat puhua vain tietyt tarkkaan rajatut toimijat, kuten hallitus (ibid., 41). Tässä tutkielmassa tutkielman aineiston muodostavat siis valtion johtajien puheet, jotka puhuvat valtion suulla ja turvallistavat eri kohteita, hypoteesini mukaan ainakin valtiota, yhteiskuntaa ja niihin kuuluvia arvoja. Valtion johtajat puhuivat iskuista paljon, ja kansalaiset myös odottivat juuri heidän kuulemistaan iskujen jälkeen. Siksi onkin hedelmällistä tutkia juuri poliittisten päättäjien puheita tämän teoreettisen viitekehyksen puitteissa. Tässäkin tapauksessa hankaluuksia voi aiheuttaa eri näkemykset siitä, mikä analyysin taso on kyseessä toimijasta puhuttaessa: onko toimija yksilö vai isomman kokonaisuuden osa? Olen samaa mieltä Buzan et al.'in kanssa siitä, että henkilöt, kuten valtion johtajat on hedelmällistä nähdä valtionsa edustajina: he ovat valtuutettuja puhumaan valtion suulla, ja heidän sanomisensa edustavat nimenomaan valtiota, eivätkä heitä itseään (ibid., 41). Tätä näkemystä vahvistaa myös se, että muut toimijat suhtautuvat valtion johtajiin nimenomaan valtionsa edustajina; heidän kannanottonsa nähdään nimenomaan heidän asemansa puitteissa (ibid., 41). Tämän tutkielmassa vältetään siis tämä ongelman varsin sujuvasti. Valtio – edustajansa suulla – on voimakas toimija, mutta aina sekään ei onnistu turvallistamisessa, tästä esimerkkinä toimii Vietnamin sota Yhdysvalloissa (ibid., 42).

Kööpenhaminan turvallistamisteorian ytimessä ovat siis uhkakuvat, niistä kumpuava välttämättömyys toimia, sekä erityislaatuiset, normaalin politiikan rajat ylittävät toimet, joihin välttämättömyys johtaa. Nämä kolme teemaa - uhkakuvat, välttämättömyys ja poikkeukselliset toimet – muodostavat myös analyysiosion selkärangan, kun pyritään selvittämään tapahtuiko turvallistamista, ja jos, niin millaista se oli.

5. Aikaisempi tutkimus

Tässä osassa luodaan katsaus tutkielman teoreettiseen kehykseen liittyvään aikaisempaan tutkimukseen. Pääpaino on aiheen kannalta relevanttien tutkimusten esittelyssä, eli terrorismin vastaisessa sodassa ja poikkeuslakeihin keskittyvässä tutkimuksessa.

5.1. Aikaisempi tutkimus poikkeustiloihin liittyen

1900-luvun sotien jälkeen poikkeuksellisesta voimankäytöstä tuotettiin paljon akateemista kirjallisuutta, mutta tämän tutkielman laajuudessa on hedelmällistä keskittyä tuoreempaan poikkeustilan problematiikkaa tutkivaan traditioon. Tutkimus tällä saralla on ollut erityisen laajaa 2000-luvulla, johtuen syyskuun 11. päivän iskujen jälkiseurauksista, kuten laajasta poikkeuksellisesta vallankäytöstä ”terrorismin vastaisen sodan” ja Patriot Act -lakipaketin kontekstissa (Scheuerman 2006, 61). Scheuermanin mukaan on erikoista, että kiinnostus erityisesti Schmittia kohtaan on ollut 2000-luvulla suurta, ottaen huomioon hänen näkemyksensä siitä, että liberaali demokratia ja poikkeustilat eivät sovi yhteen, aivan kuten poikkeustilat ja oikeusvaltio eivät sovi yhteen (ibid.). Scheuerman pyrkii haastamaan useat kirjoittajat, jotka hänen näkemyksensä mukaan pyrkivät syntetisoimaan Schmittin näkemyksiä päätyttyä tukemaan autoritarismia Schmittin tapaan. Hänen oma argumenttinsa on, että hätätilaa voidaan hallita juridisesti (ibid., 62).

Levinson ilmaisee monien jakaman ajatuksen siitä, että 9/11 ”muutti kaiken” (Levinson 2004, 8). Levinson kääntää Schmittin ajatuksen siitä, että suvereeni on se, joka päättää poikkeudesta niin, että suvereeni on se, joka päättää mitä normaali itse asiassa tarkoittaa (ibid.). Aiemmin normaalina pidetyt asiat, kuten oikeus keskustella asianajajan kanssa pidätetyksi joutuessa tai Yhdysvaltain kidutuksen vastaisten sopimusten kunnioitus eivät enää päde (ibid.). Iso osa 2000-luvun kirjoittajista jakaa Agambenin ajatuksen siitä, että poikkeustilat kuuluvat olennaisena osana nykyajan politiikkaan (Scheuerman 2006, 62). Scheuermanin mukaan Schmittin ajatuksiin tukeutuvat ajattelijat voidaan jakaa kahteen ryhmään. Ensimmäinen ryhmä käyttää Schmittin ajatuksia kritisoidakseen poikkeustiloja hallinnon paradigmana Agambenin tapaan (ibid., 68). Bushin hallinnon toimet terrorismin vastaisessa sodassa osoittavat heidän mielestään jokaiseen liberaaliin järjestelmään kykeytyvät autoritääriset piirteet (ibid.). Toinen ryhmä koostuu pitkälti yhdysvaltaisista yliopistoissa opettavista oikeustieteilijöistä, jotka puolustavat oikeusvaltioperiaatetta ja toivovat poikkeustilalakien tarkempaa määrittelyä lainsäädännössä (ibid., 70).

Yhdysvalloissa syyskuun terrori-iskujen jälkeen säädetty niin kutsuttu USA PATRIOT ACT on ollut suuren akateemisen huomion kohteena. Tämä laki on myös mielenkiintoinen tämän tutkielman kannalta, sillä sitä on verrattu Ranskan Charlie Hebdo -iskun jälkeiseen tiedustelulakiin (ks. alempana). Tämä lakipaketti – viralliselta nimeltään ”Uniting and strengthening America by Providing Appropriate Tools Required to Intercept and Obstruct Terrorism, Act of 2001” (tästä eteenpäin Patriot Act) – säädettiin hyvin nopeasti, vain 45 päivää iskujen jälkeen (Robinson 2007, 4). Senaatissa lain puolesta äänesti 98 edustajaa, vain yhden äänestäessä sitä vastaan; kongressissa yksimielisyys ei ollut aivan yhtä murskaavaa, puolesta äänestäneiden ollessa 357 ja vastaan 66 (ibid.). Huomionarvoista on, että monet kongressin jäsenet eivät edes lukeneet yli 300 sivun mittaista lakipaketti ennen äänestystä (ibid.). Ilmapiiriä, missä laki hyväksyttiin on kuvattu pelokkaaksi ja iskuja välittömästi seuranneen isänmaallisen kiihkon sävyttämäksi (ibid.). Lakia on kritisoitu sen laajasta skaalasta, sillä se muokkasi voimaan tullessaan useita jo olemassa olevia lakeja, aina maahanmuuttoa ja kansalaisuutta säätelevästä laista pankkisalaisuutta säätelevään lakiin (ibid., 6). Laki mahdollisti muun muassa puheluiden ja internetissä käytyjen keskustelujen tarkemman kuuntelun (ibid.). Lisäksi se mahdollisti tavallisten amerikkalaisten tutkimisen ei-terrorismin liittyvissä rikoksissa salaisen FISA-tuomioistuimen⁴ kautta (ibid., 8). Pidätysmääräysten ollessa salaisia, niiden kohteet eivät myöskään voi hakea niihin muutosta (ibid.). Eniten huolta lain suhteen on aiheuttanut sen vaikutus kansalaisvapauksiin (ibid., 12). Robinsonin mukaan on selkeää, että Patriot Act kavensi kaikkien amerikkalaisten vapauksia terrorismin vastaisessa taistelussa (ibid., 40). Kritiikki lakia kohtaan Yhdysvalloissa on ollut kuuluvaa ja 400 kaupunkia ja piirikuntaa, mukaan lukien New York City, ja kahdeksan osavaltiota on hyväksynyt päätöslauselmia lain perusoikeuksia uhkaavia pykälää vastaan (ibid., 12, 23). Lakia ovat arvostelleet myös merkittävät konservatiivipoliitikot, mikä on Robinsonin mukaan huomionarvoista Yhdysvaltain jakautuneessa poliittisessa ilmapiirissä, ja sen vastustajista löytyy myös hyvin heterogeeninen joukko eri poliittisen kentän järjestötoimijoita (ibid., 27-29). Joidenkin lainoppineiden mukaan Patriot Act rikkoo viittä Yhdysvaltain perustuslain kymmenestä ensimmäisestä lisäyksestä (ibid., 12). Lain puitteissa poliisi sai luvan esimerkiksi suorittaa kotietsinnän ilman, että etsinnän kohteelle kerrotaan siitä ja evätä pidätetyiltä henkilöiltä oikeus oikeusapuun (ibid., 12-13). Lakia on myös todistettavasti käytetty ei-terrorismin

⁴ FISA eli Foreign Intelligence Surveillance Act on vuonna 1978 säädetty laki, jota Patriot Act muokkasi. Siihen kuuluvat erittäin salaiset tuomioistuimet, jotka voivat lain muuttamisen jälkeen antaa salaisia pidätysmääräyksiä myös ei-terrorismin liittyvistä rikoksista epäillyille (Robinson 2007, 8)

liittyvien rikosten tutkintaan, vaikka sen nimenomaan ei pitäisi ulottua kuin terrorismiin (ibid., 16).

Myös useat eri oikeusistuimet ovat todenneet osan lain sisällöstä olevan ristiriidassa perustuslain kanssa (Robinson 2007, 30–31). Oikeusministeriö ja oikeusministeri yrittivät puolustaa lakia ja vähätellä sen vaikutusta perusoikeuksiin, vastaamatta kuitenkaan suurimpaan kritiikkiin (ibid., 26). Vastustuksesta huolimatta, edustajainhuone jatkoi vuonna 2005 kuuttatoista Patriot Actin pykälää, joiden voimassaolo olisi normaalisti päättynyt. Näistä neljatoista tuli osaksi pysyvää lakia ja kahden voimassaoloa jatkettiin kymmenellä vuodella (ibid., 34–35). American Civil Liberties Unionin mukaan sen sijaan, että laki auttaisi terroristien kiinni saamisessa, se itse asiassa tekee tavallisista kansalaisista epäiltyjä (ACLU 2020). Yksi kritiikkiä osakseen saanut lain pykälä mahdollistaa ilman tuomarin hyväksyntää tehtävien tutkintapyyntöjen lähettämisen henkilökohtaista tietoa säilöville organisaatioille, kuten pankeille ja puhelin-yhtiöille (ibid.). ACLU:n mukaan vuosien 2003 ja 2006 välillä FBI hankki tietoa 192 499 tällaisella tutkintapyynnöllä, mutta vain yksi näistä tutkinnoista johti terrorismiin liittyneeseen tuomioon, joka olisi ollut mahdollista saavuttaa myös ilman tätä erikoislaatuista menettelyä (ibid.). Lisäksi niin kutsutut *sneak and peak* -kotietsinnät, joissa viranomaiset tekevät kotietsinnän tilaan omistajan tietämättä, ovat perustuslain neljännen pykälän vastaisia (ibid.).

Kuten todettua, Ranskan iskut tapahtuivat tilanteessa, jossa maassa oli jo tapahtunut useita merkittäviä terrori-iskuja. Tammikuun hyökkäystä satiirilehti Charlie Hebdoa vastaan verrattiin usein mediassa syyskuun 11. päivän iskuihin, ja vähemmässä määrin myös marraskuun iskut rinnastettiin Yhdysvaltain iskuihin (L’Obs 2016; Leser 2015). Tammikuun iskujen jälkeen Ranskassa säädettiin tiedustelulaki, jossa on monia samoja ongelmakohtia kuin Patriot Act’issä. Yhteistä näille kahdelle laille on myös niiden säätämisen yksimielisyys: *Assemblée nationale*’issa uuden tiedustelulain puolesta äänesti 438 ja vain 86 äänesti sitä vastaan (Chrisafis 2015). Laki kirjoitettiin ja säädettiin niin nopeasti, että syvälliselle väittelylle ei jäänyt aikaa (Daoud ja Péronne 2015; Vétois 2015; Chardel, Harvey, ja Volat 2016). Laki sisältää useita pykäläitä, jotka ovat ristiriidassa yksityisyyden suojan kanssa, kuten viranomaisten mahdollisuus asentaa kuuntelulaitteita epäiltyjen kotiin, kerätä metadatta internetistä sekä asentaa näppäimistön painalluksia tallentavan *keylogger*-ohjelman tutkinnan kohteen tietokoneelle (Daoud ja Péronne 2015). Daoudin ja Péronnen mukaan lain tulkinntalle jää myös liian paljon tilaa, sen tehokkuutta on vaikea etukäteen arvioida ja tutkinnan kohteeksi joutuneilla henkilöillä ei ole mahdollisuutta haastaa

viranomaisia reilun oikeudenkäynnin periaatteiden mukaisesti (ibid.). Vétois'n mukaan laki laillistaakin valvontaviranomaisten laittomia menetelmiä (Vétois 2015). Siinä on siis monia yhtymäkohtia ongelmallisena pidettyyn Patriot Actiin.

Poikkeustilojen problematiikkaa terrorismin vastaisen sodan yhteydessä on tutkittu erityisesti oikeustieteen saralla. Van Munster on tutkinut terrorismin vastaisen sodan semiotiikkaa ja argumentoi, että Yhdysvaltain turvallisuusdiskurssissa on tapahtunut merkittävä muutos puolustamisesta estämiseen ja vaarasta riskiin ja että terrorismin vastaisen sodan varjolla on institutionalisoitu pysyvä poikkeustila osaksi kansainvälistä järjestelmää (Van Munster 2004). Van Munsterin mukaan keskeistä Yhdysvaltain turvallisuuspoliittiselle linjalle syyskuun 11. iskujen jälkeen ei ole niinkään toimijoiden tosiasialliset teot, tai todellisuus laajemmin, vaan pikemminkin mahdollisuudet ja esimerkiksi tietyn valtion mahdollisen käytöksen (ibid., 146). Riskin hallinta, joka usein ottaa valvonnan muodon, johtaa demokraattisen vapauksien rajoittamiseen ja poikkeuksen institutionalisoimiseen (ibid.). Terrorismin vastaiseen sotaan liittyy myös paljon ilmiöitä, jotka ovat olleet akateemisen kiinnostuksen kohteena. Erityisesti Guantánamo Bayn vankileiriä on tulkittu poikkeuksen näkökulmasta (Gregory 2006).

Vaikka Agambenin tyyli ja argumentit ovatkin saaneet osakseen myös kritiikkiä, on hänen väitteensä poikkeustilojen entistä merkittävämmästä luonteesta pääosin totta. Keithin ja Poen (2004) kokoaman aineiston perusteella vuosien 1977 ja 1996 välillä poikkeustilat mahdollistava lainsäädäntö lisääntyi maailmanlaajuisesti (Keith ja Poe 2004, 1081). Poikkeustiloja on myös julistettu paljon tällä vertailuvälillä (Humphreys 2006, 683). Koska tämän tutkielman yksi tarkoitus on pohtia poikkeustilaa ja sen merkitystä demokratian kannalta on hyvä havaita tämä ilmiön tosiasiallinen kasvu.

5.2. Aikaisempi Kööpenhaminan koulukunnan turvallistamisteoriaan liittyvä tutkimus

Turvallistamisteoria on yksi turvallisuustutkimuksen useimmiten käytetyistä teorioista (Balzacq 2011, xiii), joten aikaisempaa teoriaa hyödyntävää tutkimusta on kiitettävästi tarjolla. Myös turvallistamisesta Ranskan kontekstissa löytyy niin ikään tutkimusta, jota on hyödyllistä sisällyttää tähän. Belgiasta tutkimusta löytyy sen sijaan vähemmän, ja tämä tutkielma pystyykin täten paikkaamaan tätä aukkoa tutkimuksessa. Kööpenhaminan koulukunnan turvallistamisteoriaa on sovellettu laajasti kansainvälisen politiikan

tutkimuksessa, erityisesti syyskuun 11. terrori-iskujen jälkeen. Yleisiä teemoja, joihin eri turvallistamisteorioita on sovellettu ovat maahanmuutto ja poliittinen toisinajattelu (McDonald 2008, 563) sekä huumeiden salakuljetus ja terrorismin vastainen sota (Emmers 2019, 180–85). Myös itse syyskuun 11. päivän iskut, niiden jälkeen säädetty terrorismilakipaketti Patriot Act, sekä terrorisminvastaiseen sotaan liittynyt retoriikka ovat olleet turvallistamisanalyysin kohteena useasti.

Syyskuun 11. päivän iskujen jälkeistä muslimien asemaa länsimaissa sekä islamin turvallistamista ovat analysoineet puolestaan Jonathan Fox ja Yasemin Akbaba (2015). He vertailivat eri uskonnollisten vähemmistöjen kokemaa syrjintää useissa länsimaissa ja havaitsivat, että muslimeja kohtaan suunnattu syrjintä lisääntyi merkittäväksi syyskuun 2001 jälkeen, ja että ero muihin uskonnollisiin vähemmistöihin oli merkittävä (Fox ja Akbaba 2015). Pariisin koulukunnan Didier Bigo (2002) on tutkinut maahanmuuton jatkuvaa turvallistamista hallinnan mentaliteetin (*governmentality*) välineenä. Hänen mukaansa siinä on kyse tavasta luoda tai vahvistaa epävarmuutta, jotta hallinto voi todistaa oman roolinsa turvallisuuden takaajana (Bigo 2002, 65). Bigon argumentin ytimessä on myös ajatus valtiosta vallan territoriaalisena ilmentymänä, joka lepää ajatukselle suvereenisuudesta, sisäisestä samanlaisuudesta, jota rajat pitävät turvassa ulkoa tulevilta uhilta (ibid., 67). Bigon mukaan tämä selittää, miksi vertaukset maahanmuuttajista ”hyökyaaltona” tai barbaarien invaasiona ovat niin yleisiä ja tehokkaita (ibid., 69). Maahanmuuton – tai minkä tahansa asian – kehystäminen ongelmana antaa poliitikoille mahdollisuuden käsitellä ja hallita sitä (ibid., 69). Koska maahanmuutto on yleisesti ollut paljon mediassa ja politiikassa puhuttu aihe, ja siitä on keskusteltu paljon myös terrori-iskujen yhteydessä, hypoteesini on, että Pariisin ja Brysselin iskujen jälkeen asiaan viitataan ainakin jollain tasolla. Foxin ja Akbaban tutkimuksen pohjalta voi myös tehdä hypoteesin, että tässäkin tapauksessa maahanmuuttajataustaisia tekijöitä yritettäisiin turvallistaa.

Christina Boswell puolestaan argumentoi yleisesti hyväksyttyä ajatusta vastaan kirjoittaessaan, että Euroopassa turvallistettiin yllättävän vähän maahanmuuttoa syyskuun 11. iskujen jälkeisessä kontekstissa (Boswell 2007, 589). Hänen mukaansa Euroopassa on ennen vuotta 2007 yllättävän vähän todisteita maahanmuuton yhdistämisestä esimerkiksi terrorismiin julkisessa keskustelussa, vaikkakin hän havaitsee toisaalta maahanmuuton hallinnan ja terrorismin vastaisen taistelun linkittämistä yhteen lainsäädännön tasolla. Boswell selittää tätä turvallistamisen puuttumista useilla eri tekijöillä. Ensinnäkin se mielikuva, mikä terroristeista syyskuun 11. päivän iskujen jälkeen piirtyi ei vastannut

millään tavalla sitä profiilia, mikä oli siihen asti yleisesti liitetty maahanmuuttajiin ja pakolaisiin (ibid., 598). Terroristit nähtiin fanaattisina yksilöinä, jotka olivat järjestäytyneet nukkuviksi soluiksi, kun taas taloudelliset maahanmuuttajat ja turvapaikkaa hakevat pakolaiset esitettiin joko työt varastavina tai köyhinä ja surkeina ihmismassoina. Vaikka tämä on hyvin tietynlainen tapa kehystää maahanmuuttajat, linkki terrorismin ja Eurooppaan pyrkivien maahanmuuttajien välillä on olematon (ibid., 598). Toisaalta myös Euroopan maiden kansalaisten osuus terrorismista epäiltyjen joukossa hankaloitti maahanmuuton ja terrorismin yhdistämistä toisiinsa (598). Boswellin analyoimat esimerkit Saksasta, Ranskasta, Britanniaasta ja Espanjasta osoittavat, että poliittisessa diskurssissa maahanmuuttoa ei liitetty terrorismiin silloinkaan, kun siihen olisi tarjoutunut otollinen tilaisuus, esimerkiksi terrori-iskujen jälkimaineissa (ibid., 597). Boswellin havainto ei kuitenkaan ehkä enää nykyään pidä paikkaansa. Eurooppalainen konteksti on muuttunut huomattavasti vuodesta 2007, muun muassa vuoden 2015 pakolaisten suuren määrän ja oikeistopopulististen puolueiden valtaan pääsyn suhteen.

Turvallistamisteorian sovellukset kansainväliseen terrorismin vastaiseen sotaan ovat erityisen olennaisia tämän tutkielman kannalta. Barry Buzan ja Ole Wæver (2009) syventävät Kööpenhaminan koulukunnan analyysia esittelemällä *makrosekurisaation* käsitteen, jolla he pureutuvat yksilö- ja systeemitasojen välitilaan ja siinä tapahtuviin sekurisaatioihin. Makrosekurisaatiolla tarkoitetaan turvallistamista, jonka referentti objekti on keskitasoa, eli valtiotasoa, korkeammalla, mutta johon liittyy useita alemman tason turvallistamisia (Buzan ja Wæver 2009, 257). Kylmä sota on hyvä esimerkki onnistuneesta makrosekurisaatiosta. Se tarjosi kehyksen kaikelle muulle mahdolliselle mikrotason turvallistamiselle ja määrittä kaikkien muiden teemojen asemaa ja muut turvallistamiset asettuivat näin omalle paikalleen suhteessa tähän laajempaan taloudellisten järjestelmien väliseen kamppailuun (ibid., 253-4). Onnistunut makroturvallistaminen onnistuu rakentamaan referentin objektin, jonka identiteetin useat systeemin sisäiset toimijat voivat jakaa (ibid., 268). Buzanin mukaan terrorismin vastainen sota on onnistuttu makroturvallistamaan samaan tapaan kuin kylmä sota aikanaan (Buzan 2006, 1102–3). Tämä on mahdollistanut monien eri teemojen (kuten huumekaupan ja joukkotuhoaseiden) linkittämisen terrorismin vastaiseen taisteluun, kuten myös eräiden maiden kansallisten huolenaiheiden yhdistämisen kansainväliseen terrorismiin (erit. Israel, Venäjä ja Kiina) samaan tapaan kuin kylmän sodan aikana monet eri teemat asetettiin kommunismin ja kapitalismin välisen kamppailun kehykseen (ibid., 1104).

Elena Dück ja Robin Lucke ovat puolestaan vertailleet Ranskan marraskuun 2015 iskujen jälkeistä kontekstia Yhdysvaltojen syyskuun 11. päivän iskuja seuranneeseen tilanteeseen ja havainneet merkittäviä – ja yllättäviäkin – yhtäläisyyksiä. Iskut koettiin Ranskassa verrattavina syyskuun 11. iskuihin ja heti Pariisin iskuja seuranneet reaktiot ovat jollain tasolla verrattavissa Yhdysvaltojen aloittamaan terrorismin vastaiseen sotaan (Dück ja Lucke 2019, 7). Presidentti François Hollande viittasi iskuihin välittömästi sotana ja Ranska tiivistä ilmaiskujaan Syyriaan (ibid.). Dückin ja Lucken mukaan iskut on onnistuneesti turvallistettu osaksi terrorismin vastaista sota. He myös havainnoivat, että tämän turvallistamisen hyväksyminen Ranskan taholta on mielenkiintoista ottaen huomioon Ranskan vahvan vastustuksen Irakin sotaan, jota turvallistettiin hyvin samaan tapaan Yhdysvalloissa syyskuun 2001 iskujen jälkeen (ibid., 8). Poliittisten johtajien retoriikka iskuihin liittyen oli hyvin samanlaista. George W. Bush puhui syyskuun iskuista sotatoimena (*an act of war*) ja iskuista ”ensimmäisenä laukauksena 2000-luvun uudessa sodassa” (ibid., 14). François Hollande kuvasi Pariisin iskuja lähes samalla sanastolla, sanoen, että kyseessä oli terroristiarmeijan sotatoimi (ibid., 24). Sekä Bush että Hollande myös viittasivat uudenlaiseen sotaan, joka oli iskenyt heidän maataan vastaan (ibid., 15 ja 24).

Kööpenhaminan koulukunta on saanut osakseen myös kritiikkiä. Muun muassa McSweeney (2006) on esittänyt kritiikkiä teoriaa kohtaan kirjoittamalla, että Kööpenhaminan suuntauksen määrittely luo yhtenäisen ja taipumattoman kuvan identiteeteistä, sekä kuva yhteiskunnasta vain yhden identiteetin paikkana (Williams 2003, 519). Tämä yksinkertaistaa yhteiskunnan moninaisuutta ja voi johtaa jopa suvaitsemattomuuteen (ibid., 519). Michael C. Williams (2003) kuitenkin argumentoi, että Kööpenhaminan koulukunnan turvallisuusteoreettinen lähestymistapa kestää tämän kritiikin varsin hyvin, sillä Kööpenhaminan puheaktiteoria ei väitä, että yhteiskunnalla on vain yksi identiteetti, vaan että yrittäessä turvallistaa yhteiskuntaa, luodaan tällainen kuva yhteiskunnasta – vaikka se ei perustuisikaan todellisuuteen (ibid.). Onnistunut turvallistaminen pystyy tekemään rajanvetoa sen suhteen, mikä on osa yhteiskunnan tai yhteisön identiteettiä ja mikä siihen ei turvallistavan toimijan mukaan kuulu. Kööpenhaminan koulukunta ei siis – toisin kuin jotkut kriitikot väittävät – itse väitä, että yhteiskunta olisi yksiääninen. (ibid., 519-520.) Myös yleisön rooli on saanut osakseen pohdintaa. Muun muassa Thierry Balzacq on pyrkinyt täydentämään ja parantamaan Kööpenhaminan koulukunnan näkemystä yleisöstä ja turvallistavan toimijan vallasta, argumentoiden, että yleisön roolin turvallistamisen hyväksynnässä on isompi kuin mitä Kööpenhaminan suuntaus antaa ymmärtää (Balzacq 2005). Tässä tutkielmassa ei ole kuitenkaan tilaa – eikä aineisto antaisi siihen mahdollisuutta

– tutkia yleisön hyväksyntää sen tarkemmin. Tämän vuoksi paino on siinä, yrittivätkö poliittiset päättäjät turvallistaa jotain Pariisin ja Brysselin iskujen jälkeen, ja jos, niin miten. Tähän Kööpenhaminan koulukunta antaa hyvät työkalut.

On myös hyvä huomata, että Kööpenhaminan koulukunnan ja Schmittin ajatukset turvallisuudesta tulevat lähelle toisiaan. Williamsin mukaan Schmittin ajatukset turvallisuuden ja poikkeuksellisuuden yhteydestä näkyvät selkeästi turvallistamisen määritelmässä, joka nojaa turvallistamiseen politiikan ulkopuolella olevana kehystämisenä (Williams 2003, 515). Samoin Schmittin ajatukset siitä, että suvereeniuuden määrittelee päätös siitä, milloin tavalliset politiikan säännöt tulee lähelle Kööpenhaminan ymmärrystä turvallistamisesta tietoisena poliittisena päätöksenä (ibid., 518). Tämä on Williamsin mukaan Kööpenhaminan koulukunnan vahvuus, sillä Schmittin kyseenalaisuudesta johtuen hänen vaikutuksensa teoriassa pakottaa automaattisesti asettamaan eettiset ja poliittiset kysymykset tarkastelun kohteeksi, kuten koulukunta pyrkii tekemäänkin (ibid., 528). Turvallisuuden tullessa entistä tärkeämmäksi teemaksi nykypolitiikassa tähän keskittyvät tutkimukset ovat aina vain tärkeämpiä (ibid., 529).

6. Analyysi

Analyysiosiossa keskityn siis kahteen asiaan. Ensiksi tutkin ranskalaisten ja belgialaisten poliitikkojen puheita Kööpenhaminan turvallistamisteorian tarjoaman teoreettisen viitekehyksen kautta. Toiseksi pohdin poikkeustilan käsitettä, ja sitä miten se on esillä Ranskan kontekstissa. Tähän järjestykseen on päädytty, sillä turvallistaminen usein edeltää poikkeuksellisten toimien hyväksymistä ja toimeenpanoa, joten on perusteltua ensin tutkia, tapahtuiko turvallistamista, joilla poikkeuksellisia toimia yritetään perustella. Poikkeuksellisuuden käsitteleminen lopuksi myös mahdollistaa koko tutkielman laajemman kaaren – demokratian ja poikkeuksellisuuden pohtimisen – yhteen nivomisen lopussa, kun kaikki analyysin elementit on käyty läpi. Tutkielman aineiston muodostavat ranskalaisten ja belgialaisten poliitikkojen iskuja koskevat puheet. Analyysin tulokset on ryhmitelty teoriasta kumpuavan kehikon mukaisesti, sillä näin voidaan vastata tutkimuskysymykseen siitä, onko tutkittavissa tilanteissa havaittavissa turvallistamisyrityksiä, sekä millaisia nämä mahdollisesti ovat, ja löytyykö maiden väliltä eroja. Jotta voitaisiin puhua Kööpenhaminan turvallistamisteorian mukaisesta turvallistamisesta tai turvallistamisyrityksistä, tulee puheaktissa olla esillä seuraavat elementit: (1) olemassaoloon liittyvä uhkakuva, (2) siihen vastaamisen välttämättömyys ja (3) poikkeukselliset, normaalin politiikan ulkopuolella olevat toimet, joilla uhkaan vastataan.

6.1. Aineisto

Ranskan osalta analyysissa on mukana yhteensä yksitoista puhetta, haastattelua tai vastausta parlamentissa esitettyyn kansanedustajan kysymykseen. Puhujat ovat ranskalaista korkeinta poliittista päätöksentekoa edustavat henkilöt, eli presidentti François Hollande, pääministeri Manuel Valls sekä sisäministeri Bernard Cazeneuve. Lisäksi olen valinnut mukaan yhden puheen Pariisin pormestarilta Anne Hidalgolta. Vaikka hän ei edustakaan kansallista toimeenpanovaltaa, on hänellä näkyvä asema Ranskassa ja hänen roolinsa Pariisin iskujen jälkeen oli näkyvä. Lisäksi hänen puheensa tuo esiin paljon samoja teemoja, kuin muidenkin puhujien ja Hidalgon puhe tuo analyysiin mukaan sen, miten iskuista puhuttiin kaupungissa, joka niiden kohteeksi joutui. Puheet on valittu pääosin niiden ajoituksen ja aiheen perusteella. Mukaan on otettu puheita ja muita ulostuloja, joiden aiheena ovat nimenomaan iskut. Analyysiin otettavia puheita koottaessa törmäsin muutamaankin hyvin erityisessä kontekstissa pidettyyn puheeseen, jotka on karsittu pois analyysistä niiden kapean soveltamisalueen vuoksi. Esimerkki tällaisesta puheesta on sisäministerin puhe suurten kaupunkien viranomaisille turvatoimista tulevien jalkapallon Euroopan mestaruuskisojen

yhteydessä. Vaikka tämä toki kertoo yleisellä tasolla turvallisuudesta ja poikkeuksellisuudesta, kriteeri mukaan valituille puheille on ollut laajempaan yhteiskunnalliseen kontekstiin liittyminen. Tekstien yleisöt ovat erilaisia, mutta olen pyrkinyt aina kun mahdollista valitsemaan puheita, joilla on mahdollisimman suuri yleisö tai jotka ovat saaneet iskujen jälkimainingeissa mahdollisimman paljon huomiota. Erityisen paljon huomiota sai presidentti Hollanden puhe iskujen jälkeisenä maanantaina, sillä se pidettiin erityislaatuudessa parlamentin ylä- ja alahuoneen yhteisistunnossa, jollaisia pidetään vain hyvin harvoin (Assemblée nationale 2019). Yksi puhe on pidetty Brysselissä Euroopan unionin ylimääräisen oikeus- ja sisäasiain neuvoston jälkeen. Tämä puhe on valittu osaksi analyysia, sillä siinä sisäministeri Cazeneuve kertoo tarkkaan erityislaatuista toimista, joita Ranska toivoo myös Euroopan tasolla. Analysoitavien tekstien aikajana ulottuu iskujen tapahtumayöstä aina seuraavan vuoden toukokuuhun, mutta suurin osa teksteistä on peräisin marraskuulta 2015. Myöhäisimmät puheet, maaliskuulta ja toukokuulta 2016 on otettu analyysiin mukaan niiden tutkielmalle olennaisten aiheiden vuoksi. Maaliskuun 2016 puhe käsittelee kaavailtua perustuslakimuutosta, joka olisi sallinut Ranskan kansalaisuuden poistamisen terrorismista tuomitulta henkilöltä, joilla on kaksoiskansalaisuus, vaikka tämä olisi saanut Ranskan kansalaisuuden syntymässä (Soullier 2016). Toukokuun puhe käsittelee puolestaan poikkeustilan jatkamista kahdella kuukaudella, ja sisältää sitä kautta perusteluja poikkeustilan jatkamiselle. Ranskan osalta analyysissa on mukana muutama teksti vähemmän kuin Belgiasta. Tämä johtuu siitä, että Belgian kontekstista oli saatavilla vähemmän puheita, ja ranskalaisten poliitikkojen puheet ja haastattelut olivat myös pidempiä, joten tasapainon vuoksi olen ottanut mukaan analyysiin useamman puheen tai haastattelun belgialaisilta poliitikoilta. Tasapainon vuoksi sekä Ranskan että Belgian kohdalta on valittu mukaan puheita samoista teemoista, kuten ulkopolitiikasta sekä mikäli mahdollista samanlaisista tilanteista, kuten uhrien muistotilaisuuksista.

Analysoitavat puheet, niiden päivämäärät, sekä pitopaikat, mikäli se on tiedossa:

- 1) Presidentti François Hollande Pariisissa Élysée-palatsissa, 13.11.2015.
- 2) Presidentti François Hollande Versailles'ssa parlamentin ylä- ja alahuoneen edessä, 16.11.2015.
- 3) Presidentti François Hollande Pariisissa kaupunkiin kokoontuneiden Ranskan pormestarien edessä, 18.11.2015.
- 4) Presidentti François Hollande Pariisissa pidetyssä kansallisessa muistotilaisuudessa iskujen uhreille, 27.11.2015.
- 5) Presidentti François Hollande Pariisissa, 30.3.2016.

- 6) Pääministeri Manuel Valls RTL-kanavan haastattelussa, 16.11.2015.
- 7) Pääministeri Manuel Vallsin vastaus Senaatissa kansanedustajan kysymykseen, 17.11.2015.
- 8) Sisäministeri Bernard Cazeneuve Pariisissa Beauvau-palatsissa 14.11.2015
- 9) Sisäministeri Bernard Cazeneuve Brysselissä 20.11.2015.
- 10) Sisäministeri Bernard Cazeneuve Pariisissa Senaatin istunnossa 10.5.2016.
- 11) Pariisin pormestari Anne Hidalgo Pariisin kaupungintalossa kaupunginvaltuuston istunnossa 16.11.2015.

Belgian poliittisten toimijoiden puheita oli vaikeampi löytää, jotain olen valinnut mukaan puheita ja haastatteluita, joissa olennaiset toimijat, eli ylintä poliittista valtaa liittovaltion tasolla käyttävät poliitikot, puhuvat ylipäättään iskuista. Saatavilla olevien puheiden vähyyttä on kompensoitu ottamalla mukaan analyysiin haastatteluita. Henkilöistä Belgian osalta mukana ovat pääministeri Charles Michel, sisäministeri Jan Jambon, oikeusministeri Koen Geens ja ulkoministeri Didier Reynders, jotka kaikki puhuivat julkisuudessa iskuista. Tässä viimeinen valinta poikkeaa hieman Ranskasta, jonka ulkoministeri ei löytämäni mukaan pitänyt puheita tai antanut haastatteluita Pariisin iskuihin liittyen. Lisäksi olen valinnut analyysiin mukaan Brysselin pääkaupunkialueen johtajan, ministeri-presidentti Rudi Vervoortin, ja Brysselin kaupungin⁵ pormestarin Yvan Mayeurin puheita, sillä he viittasivat iskuihin useammassakin puheessa. Belgian monimutkaisen liittovaltiojärjestelmän vuoksi paikallisilla päättäjillä on myös enemmän poliittista ja toimeenpanovaltaa kuin paikallisilla päättäjillä Ranskassa, joten heidän mukaan ottamisensa tässä yhteydessä on perusteltua. Heidän painoarvonsa poliittisina toimijoina näkyy myös siinä, että he puhuivat Brysselin iskuista useammin kuin Hidalgo puhui Pariisin iskuista. Lisäksi mukaan on valittu yksi Belgian kuninkaan Philippen puhe, koska se pidettiin samana päivänä kun iskut tapahtuivat. Lisäksi mukaan on valittu liittovaltion ja tunnustettujen uskontojen kannanotto, joita julkaistaan usein eri aiheista, mutta joka tällä kertaa keskittyi iskujen kommentoimiseen. Aineistoa valitessa myös keskityin ranskankielisiin lähteisiin, sillä en puhu hollantia. Tämä rajoite ei kuitenkaan suuremmin haitannut aineiston keruuta, sillä pääpaino oli liittovaltion tason toimijoissa, joiden puheita on saatavilla kummallakin Belgian pääkielellä. Belgian muiden alueiden poliittisten toimijoiden puheita ei valittu mukaan, sillä muuten aineiston

⁵ Brysselin kaupunki ja Brysselin pääkaupunkialue ovat kaksi eri asiaa. Jälkimmäinen viittaa koko pääkaupunkialueeseen, johon kuuluu 19 itsenäistä kuntaa ja joka on yksi Belgian liittovaltion kolmesta aluehallintoalueesta. Brysselin kaupunki puolestaan on yksi 19:stä itsenäisestä kunnasta, joka kuuluu edellä mainittuun alueeseen. Se on myös Belgian pääkaupunki. Iskut tapahtuivat juuri Brysselin kaupungin (Ville de Bruxelles/Bruxelles-Ville ranskaksi ja Stad Brussel hollanniksi) alueella, missä myös EU-instituutiot sijaitsevat. (be.brussels ei pvm.)

koko olisi paisunut liiaksi. Lisäksi kysymykseen siitä, turvallistettiinko Belgiassa iskujen jälkeen voidaan parhaiten vastata tarkastelemalla liittovaltion ja soveltuvien osin Brysselin alueen toimijoita, joista ensimmäiset vastasivat tilanteen välittömästä hoidosta. Puheiden aikajänne on varsin samanlainen kuin Ranskan yhteydessä. Isoin osa puheista on maaliskuulta 2016 ja viimeinen puhe on saman vuoden toukokuulta.

Belgian osalta valitut puheet pitopäivineen- ja paikkoineen, mikäli paikka tiedetään ovat seuraavat:

- 1) Kuningas Philippen televisioitu puhe, 22.3.2016.
- 2) Pääministeri Charles Michel ensimmäisessä tiedotustilaisuudessa Brysselissä, 22.3.2016.
(Tästä tilaisuudesta on analysoitu kaksi erillistä videota, joilla Michel puhuu.)
- 3) Pääministeri Charles Michel ensimmäisessä muistotilaisuudessa Brysselissä, 24.3.2016.
- 4) Pääministeri Charles Michel toisessa muistotilaisuudessa Brysselissä, 22.5.2016
- 5) Sisäministeri Jan Jambonin ja oikeusministeri Koen Geensin ylimääräisessä Euroopan oikeus- ja sisäasiainministerien kokouksessa Brysselissä, 24.3.2016.
- 6) Sisäministeri Jan Jambonin haastattelu belgialaisella RTBF-kanavalla, 22.3.2016.
- 7) Sisäministeri Jan Jambonin haastattelu ranskalaisella CNEWS-kanavalla, 22.3.2016.
- 8) Ulkoministeri Didier Reyndersin haastattelu ranskalaisessa L'Invité -ohjelmassa, 23.3.2016.
- 9) Ulkoministeri Didier Reyndersin puhe Israel Council on Foreign Relations -ajatushautomossa, 9.5.2016.
- 10) Liittovaltion ja tunnustettujen uskontojen sekä valtiosekulaarisuuden (*laïcité*) yhteinen kannanotto, 20.4.2016.
- 11) Brysselin pääkaupunkialueen ministeri-presidentin Rudi Vervoortin yhteinen tiedotustilaisuus pääministeri Charles Michelin kanssa, 6.4.2016.
- 12) Brysselin pääkaupunkialueen ministeri-presidentin Rudi Vervoortin puhe Brysselin pääkaupunkialueen vuotuisessa kaupunkijuhlissa, 7.5.2016.
- 13) Brysselin kaupungin pormestarin Yvan Mayeurin lausunto tiedotustilaisuudessa, 22.3.2016.
- 14) Brysselin kaupungin pormestarin Yvan Mayeurin puhe Pariisin kaupunginvaltuuston istunnossa, 29.3.2016.
- 15) Brysselin kaupungin pormestarin Yvan Mayeurin haastattelu ranskalaisella radiokanava France Interillä, 29.3.2016

6.2. Analyysi turvallistamisteoista Pariisin ja Brysselin iskujen jälkeen

Tässä osiossa analysoidaan ranskalaisten ja belgialaisten päättäjien puheita iskujen jälkeen Kööpenhaminan turvallistamisteorian kautta. Analyysi on jaettu kolmeen alalukuun; uhkakuihin, välttämättömyyteen ja poikkeuksellisiin toimenpiteisiin. Käsittelen jokaisessa alaluvussa sekä Ranskan että Belgian ja jokaisen alaluvun lopussa vertailen maiden reaktioita ja summaan niitä yhteen.

6.2.1. Uhkakuvat

Ranskalaisten poliitikkojen puheissa piirretään useita eri uhkakuvia. Selkeimmin uhan, ja nimenomaan eksistentiaalisen uhan, artikuloi sisäministeri Bernard Cazeneuve Euroopan unionin oikeus- ja sisäasioiden ylimääräisen kokouksen jälkeen sanomalla, että on aika lopettaa vitkastelu Euroopan tasolla, tai muuten ”rakentamamme ja rakastamamme (...) Eurooppa kadottaa itsensä”: *”Il faut sortir des promesses sans lendemain, des attermolements et des lenteurs. Sinon l’Europe se perdra”* (Cazeneuve 2015b). Tällä Cazeneuve viitanee nimenomaan Euroopan arvoihin, sillä muutaman rivin päässä hän sanoo, että Euroopan tulee toimia terrorismia vastaan, sillä se on sen velkaa paitsi kansalaisilleen myös humanistisille arvoille, joille Euroopan unioni rakentuu (ibid.). Niinpä Euroopan reaktion tulee olla leppymätön (*implacable*) (ibid.). Myös presidentti François Hollande piirtää kuvaa Euroopan unionista, jonka kohtalona tulee olemaan hajoaminen (*déconstruction*), mikäli Schengen-ulkorajoja ei valvota paremmin ja valtiot ajautuvat valvomaan omia kansallisia rajojaan tarkemmin (Hollande 2015b). Cazeneuveen oikeus- ja sisäasiain neuvoston puheesta käy ilmi uhka siis koko Euroopalle tai Euroopan unionille. Tämä on loogista, sillä monet hänen vaatimistaan toimenpiteistä edellyttävät toimintaa koko Euroopan tasolla, sillä Ranska ei voi yksin vaikuttaa esimerkiksi Schengenin ulkorajojen tarkempaan vartiointiin. Uhkakuvien eksplisiittinen piirtäminen käy ilmi myös sisäministeri Cazeneuveen hätätilan jatkamista perustelevassa puheessa 10. toukokuuta 2016. Cazeneuveen mukaan hätätilaa tulee jatkaa, sillä Ranska elää edelleen vakavan terrorismin uhan alla (Cazeneuve 2016). Tästä todistaa muun muassa se, että Brysselin maaliskuun iskut tekijät olisivat alun perin halunneet iskeä Ranskaan, mutta joutuivat jouduttamaan iskuaan ja muuttamaan sen paikkaa (ibid.). Lisäksi vain pari päivää Brysselin iskun jälkeen Ranskassa estettiin terroristinen isku ja kuluneen vuoden aikana poliisit olivat puhuttaneet yli 100 ihmistä jihadistiseen terrorismiin liittyen. Tilanteen vakavuutta lisää Cazeneuveen mukaan se, että Ranskan järjestämät suuret yleisötapahtumat kuten jalkapallon Euroopan mestaruuskilpailut ja Ranskan ympäriajo ovat erityisen houkuttelevia kohteita terroristeille

(ibid.). Cazeneuve maalaa siis selkeästi kuvaa siitä, että terrorismin riski on edelleen niin korkea, että iskuja voi tapahtua; ”*péril imminent*” eli välitön uhka ei ole kadonnut minnekään ja siksi poikkeuksellisten toimenpiteiden tulee vielä olla mahdollista (ibid.).

Pääministeri Manuel Valls piirtää hieman ristiriitaisen uhkakuvan puheessaan RTL-kanavan haastattelussa. Toisaalta hän piirtää kuvaa, missä terrorismin uhka tulee olemaan osa jokapäiväistä elämää vielä pitkälle tulevaisuuteen (Valls 2015a). Hän myös sanoo, että ihmiset tulevat muokkaamaan käyttäytymistään terrorismin uhan edessä, terrorismi voi iskeä uudelleen, eikä uhkaa koskaan eliminoida täysin. Samalla hän kuitenkin korostaa, että elämän tulee jatkua, ihmisten tulee palata takaisin arkeen ja elää täysillä. Ehkä mielenkiintoisimman uhkakuvaan liittyvän viittauksen Valls tekee puheessa sanoessaan, että ”ehkä tietynlainen pasifismi johti 1900-luvun katastrofiin”, ja että täytyy olla valmis taisteluun (*”C'est parfois une certaine idée, au fond, du pacifisme, qui a conduit au désastre au XXème siècle. Au contraire, il faut être engagé, engagé jusqu'au bout, et nous le sommes.”*) (ibid.). Tällä Valls viitanee toiseen maailmansotaan ja Hitleriin, joten näin sanomalla hän luo selkeän yhteyden tämän konfliktin ja terrorismin vastaisen sodan välille, mikä on varsin voimakasta. Näin sanoessaan, Valls myös vaikuttaa luovan vahvan oikeutuksen toiminnalle toimimattomuuden sijaan. Tämä vertaus on erityisen mielenkiintoinen, sillä se lähenee Yhdysvaltain syyskuun 11. jälkeistä ulkopoliittista linjaa. Neokonservatiivit, joiden vaikutusta Yhdysvaltain ulkopoliittikkaan 9/11:n jälkeen on pidetty suurena, usein kuvasivat eurooppalaisten valtioiden lepyttely-politiikkaa yhdeksi tärkeäksi syyksi Hitlerin valtaannousuun ja holokaustiin (Homolar-Riechmann 2009, 179). Opetus tästä heidän mukaansa on se, että lepyttely ja heikkous vihollisen edessä ei kannata, vaan uhkiin on vastattava määrätietoisesti ja tiukasti (ibid.). On mielenkiintoista, että samankaltainen, hyvin voimakas vertaus on käytössä sosialistipuolueen pääministerillä ja amerikkalaisilla konservatiiveilla.

Puheessaan hätätilan julistamisesta 14. marraskuuta sisäministeri Cazeneuve kuvaa myös iskujen julmuutta ennen näkemättömäksi ja maan valmiustason olevan maksimissaan ja kaikkien turvallisuusviranomaisten olevan valmiudessa, viitaten näin uhkatason olevan korkea (Cazeneuve 2015a). Ison osan puheesta vie Cazeneuve teknisluontoinen selvitys kaikista eri poliisin ja armeijan yksiköistä, mitkä ovat toimintavalmiudessa. Kaiken tämä kuvailu luo kuvan huvin erityislaatuudesta ja uhkaavasta tilanteesta. Cazeneuven puhe eroaa muista analysoiduista teksteistä siinä, että se oli ainoa, missä piirrettiin mahdollisia uhkakuvia kemiallisiin ja radiologisiin aseisiin liittyen. Tämä tulee ilmi, kun ministeri

kertoo, että näiden riskien hallintaan liittyvät ammattilaiset ovat valmiudessa kaiken varalta (ibid.). Kaiken kaikkiaan puheesta saa kuvan maasta, joka on ottanut käyttöönsä ison arsenaalin voimia ja poikkeuksellisiakin käytänteitä vastatakseen terrorismin aiheuttamaan uhkaan. Hän päättää puheensa sanomalla, että kaikki Ranskan turvallisuusviranomaiset on mobilisoitu ”ratkaisevaa taistelua” varten, joka maata odottaa (ibid.). Puheesta välittyy siis vahva kuva uhasta sekä kuvaus poikkeuksellisesta ja uhkaavasta tilanteesta, mutta samalla hän korostaa, että kaikki tehdään ranskalaisten suojelemiseksi, ja että viranomaisten rohkeiden tekojen ansiosta Ranskan on ja pysyy jaloillaan (Cazeneuve 2015a).

Dück ja Lucke (2019) totesivat, että Hollanden tapa puhua iskuista muistutti George W. Bushin retoriikkaa syyskuun 11. päivän iskujen jälkeen. Tämän tutkielman analyysissä huomataan, että Hollande myös viittaa suoraan kyseisiin iskuihin. Muistotilaisuudessa pitämässään puheessa Hollande tekee epäsuoran yhteyden Pariisin iskujen ja 11. päivän iskuista alkaneen uuden aikakauden välillä sanomalla, että sen sukupolven edustajat, joihin iskut pääasiassa kohdistuivat ymmärsivät jo hyvin nuorina, että maailmassa on uusia uhkia: Hollanden mukaan ”heillä ei näin ollut aikaa uskoa historian loppuun” (Hollande 2015d). Tällä tavalla Hollande vaikuttaa asettavan iskut osaksi maailmanlaajuista uutta todellisuutta, joka alkoi syyskuun 11. päivän iskuista ja asemoi näin myös iskut osaksi suurempaa uhkakuvaa ja iskujen jatkumoa. Toisaalta Hollanden puheissa viitataan siihen, että Ranska tulee voittamaan vastustajansa. Kongressin edessä Hollande viittaa Ranskan historiaan sanoessaan, että maa on selvinnyt pahemmistakin koettelemuksista, kun taas Ranskan viholliset ovat aina hävinneet (Hollande 2015b). Hän myös sanoo, että nämä halveksittavat tappajat eivät voi vahingoittaa Ranskan tasavaltaa (ibid.). Muistotilaisuudessa hän puolestaan sanoo Ranskan voittavan tämän taistelun ja säilyttävän samalla oman luonteensa ja yhtenäisyytensä (Hollande 2015d). Tässä taistelussa Ranska tulee turvaamaan sekä armeijaansa että instituutioihinsa, kuten demokratiaan ja oikeusvaltioon (ibid.). Hollande kehottaa heti iskujen tapahtumayönä ranskalaisia säilyttämään kylmäverisyytensä ja solidaarisuutensa (Hollande 2015a). Hän myös sanoo, että vaikka pelkoon onkin aihetta, Ranska tulee voittamaan terroristit, sillä se osaa puolustaa itseään ja mobilisoida voimansa (ibid.). Hän myös vakuuttaa, että vaikka iskuihin liittyvät operaatiot ovat vaikeita, kansalaisten tulisi luottaa viranomaisten kykyyn suojella valtiota terrorismilta (ibid.). Eli vaikka uhkakuvaa luodaan, samalla valetaan uskoa Ranskan voittoon ja selviytymiseen vaikeassa tilanteessa. Luomalla yhteyksiä historiaan, Hollande vie kuitenkin huomiota aikaisempiin Ranskan kokemuksiin koettelemuksiin, joiden jatkumoon iskut näin asettuvat.

Muutkin poliitikot viittaavat uhkakuvista huolimatta siihen, että Ranska tulee selviämään iskuista. Pariisin pormestari Anne Hidalgo vakuuttaa, että terroristit eivät onnistu aiheuttamaan kiistää pariisilaisten välille ja että iskut tekevät pariisilaisista entistäkin vahvemmat (Hidalgo 2015). Hän myös sanoo, että pelolle ei tule antaa valtaa, vaan ainut asia mitä tulee pelätä on iskujen mahdollisesti aiheuttama viha ja epäily, mille ei tule antaa valtaa (ibid). Valls korostaa samaa asiaa, lisäten vielä että ISIS ei voi voittaa tätä sotaa Ranskaa vastaan (Valls 2015a). Hollandekin viittaa radikalisaatioon, kuvatessaan miten on nähty, että jotkut yksilöt siirtyvät rikollisuudesta radikalisaatioon (congres). Pormestareille puhuessaan hän korostaa radikalisaation vastaisen työn merkitystä, jotta ranskalaiset nuoret eivät kääntyisi omaa maataan vastaan. Lisäksi Hollande korostaa sitä tärkeää työtä, mitä pormestarin paikallisella tasolla tekevät, jotta Ranskan moninaisuus ei aiheuttaisi kiilaa välille, juuri niin kuin ISIS haluaisi. Tässä tilanteessa sosiaalinen koheesio ja kaikenlaisen syrjinnän vastainen taistelu on olennaista. Valls (RTL) puhuu radikalisaation ja muiden sosiaalisten ongelmien vastaisen taistelun olevan pitkä ja vaativan suuren panostuksen valtiolta. Hollande korostaa, että he tulevat myös säilyttämään toivon ja suvaitsevaisuuden arvonsa tässä taistelussa eikä tule antamaan periksi pelolle tai vihalle (Hollande 2015d).

Entä sitten belgialaisten poliitikkojen reaktiot? Ainut tulevaisuudennäkymä, mitä pääministeri Charles Michel maalaa kummassakin muistopuheessaan on sellainen, missä Belgia ei ole kukistunut terrorismin edessä. Iskuja kuvataan kyllä voimakkain ja tunteellisin sanankääntein, kuten ”korjaamattomana vahinkona”, tragediana ja iskuna Belgian sydämeen (Michel 2016; RTBF 2016). Toisaalta pääministeri sanoo, että ainoa tapa mennä eteenpäin kohti tulevaisuutta on pysyä yhdessä ja muistaa Belgialle tärkeät demokratian, myötätunnon ja solidaarisuuden arvot (Michel 2016). Tämä on nyt tärkeämpää kuin koskaan (RTBF 2016). Vapaus tulee myös aina hänen mukaansa voittamaan pelon (Michel 2016). Iskujen aiheuttamat ”apokalyptiset” näyt Brysselissä eivät tule unohtumaan koskaan, mutta samalla Michel sanoo, että demokratiaa ei kukaan voi tuhota (RTBF 2016). Vapaus tulee Michelin mukaan aina voittamaan (Michel 2016). Hän lupaa, että viranomaiset tekevät kaikkensa selvittääkseen iskut ja saattaakseen syylliset vastuuseen (RTBF 2016). Samassa puheessa hän kuitenkin korostaa, että demokratia, vapaus, oikeusvaltio ja suvaitsevaisuus tulevat entistäkin tärkeämpiä yhteisölle (ibid.). Hän myös antaa tunnustusta rohkeudelle, arvokkuudelle ja yhtenäisyydelle, millä belgialaiset ovat jo iskuihin vastanneet (ibid.). Valtionjohdon pitämässä ensimmäisessä tiedotustilaisuudessa pääministeri Charles Michel mainitsee, että Belgian kansallinen uhkatason arvioimisesta vastaava viranomainen on nostanut uhkatason neliporaisella asteikolla kolmesta neljään iskujen jälkeen (France24

2016a). Hän myös listaa ylimääräiset turvallisuustoimet, joihin on ryhdytty iskujen johdosta, ja joiden keston ei sen tarkemmin viitata. Näitä ovat sotilaallisen läsnäolon vahvistaminen, rajatarkastusten kiristäminen ja julkisen liikenteen rajoitukset (ibid.). Tulevaisuuteen Michel viittaa sanomalla, että Belgia on vaikean koettelemuksen edessä ja kehottaa kaikkia vastaamaan siihen tulemalla yhteen ja olemalla rauhallisia. Näin hän luo kuvaa tilanteesta, joka on uhkaava, ja jonka kestosta ei ole tietoa. Hän kutsuu iskuja myös tragediaksi ja ”mustaksi hetkeksi” Belgialle (ibid.). Tämä luo kuvaa uhkaavasta tilanteesta, jonka edessä Belgia on.

Brysselin kaupungin pormestari Yvan Mayeur kiinnittää huomiota siihen, että Brysselin ja Pariisin iskut teki sama terroristisolu ja että nämä tekijät olivat nauttineet jonkinlaisesta avusta tietyillä alueilla Brysselissä (Mayeur 2016). Hän kuitenkin muistuttaa, että kaikkien maailmaa koskettaneiden iskujen jälkeen kaupunkilaiset ympäri maailmaa ovat nousseet vihaa vastaan ja kaupunkinsa elvyttämisen puolesta (ibid.). Näin on myös Brysselissä, joka ”seisoo jaloillaan” tiukasti ja kunniakkaasti (ibid.). Jonkinlaisena uhkakuvana voidaan mielestäni pitää sitä, että Mayeur korostaa iskujen kohdistuneen juuri Euroopan yhtenäisyyskehityksen pohjana olevia arvoja vastaan, niitä arvoja, jotka nostivat Euroopan ylös toisen maailmansodan tuhoista. Kuulija saattaisi loogisesti kysyä, mitä tästä seuraa? Jos nämä arvot heikentyvät, millainen tulevaisuus odottaa? Mitään tarkkaa uhkakuvaa Mayeur ei kuitenkaan piirrä, ei ainakaan sellaista, mihin tulisi vastata sotilailla tai poliisin suuremmalla läsnäololla. Ainoa epäsuora viittaus turvallisuusviranomaisiin on toivomus yhteisestä tutkinnasta Pariisin ja Brysselin iskujen välillä, jotta kaikki niiden yhteydet saataisiin selville. Tutkinnan tulee myös olla tehokas, jotta tulevat iskut voitaisiin estää (ibid.). Pariisin kaupunginvaltuuston edessä Brysselin iskujen jälkeen puhunut pormestari Mayeur yrittää myös torjua kuvaa siitä, että iskut olisivat osoitus siitä, että monikulttuurisuus ja avoimuus eivät toimi Brysselissä. Hän korostaa, että todellinen Bryssel on avoin, moninainen ja monikulttuurinen, jossa yli 160 kansalaisuutta elää rauhallisesti keskenään (France Inter 2016). Hän pyrkii siis torjumaan uhkakuvan siitä, että iskut ovat osoitus moninaisuuden vastaisesta kehityksestä kaupungissa (ibid.). Hänen mielestään avoin debatti siitä, miten Euroopassa kasvaneet nuoret ovat kääntyneet arvojaan vastaan on tarpeellista ja siihen tulee osallistua muidenkin kuin poliitikkojen; muuten tuloksena on yhteiskunnan sisäänpäin kääntyminen (ibid.). Vaikka hän näin torjuu uhkakuvia, hän myöntää samalla, että tiettyjä demokratianvastaisia käytöksiä on katsottu liian pitkään läpi sormien, kuten naisten ja miesten välisen tasa-arvo väheksyminen, ja että yhteiskunnan sisäänpäin kääntyminen ei ole toivottavaa. Erityisesti Brysselin pääkaupunkialueen ministeri-

presidentti Vervoort ja Brysselin kaupungin pormestari Yvan Mayeur korostavat Brysselin kaupungin erityistä asemaa ja luonnetta monikulttuurisena ja avoimena kaupunkina, jota vastaan terroristit halusivat hyökätä. Vervoortin mukaan terroristien tavoitteena on ”tappaa Bryssel ja se mitä Bryssel edustaa” (Vervoort 2016a). Samaan hengen vetoon hän kuitenkin toteaa, että siinä he eivät ole onnistuneet, sillä se vaatisi brysseliläisten yhteiselon sekä taloudellisen ja sosiaalisen kehityksen vaarantamista, ja tätä voittoa terroristit eivät tule saamaan (ibid.). Hänen mukaansa brysseliläisten todellinen luonne tiivistyy solidaarisuuteen, avoimuuteen ja vieraanvaraisuuteen, eivätkä he halua sortua vihaan ja väkivaltaan. ”Bryssel seisoo jaloillaan ja on hengissä” (ibid.). Pääministeri Michelin kanssa pidetyssä tiedotustilaisuudessa Vervoort korostaakin nopeaa paluuta normaaliin ja elämän jatkumista.

Sisäministeri Jan Jambon pyrkii rauhoittamaan tilannetta sanomalla, että jokainen poliisi on kentällä ja että sotilaidenkin määrää on nostettu (rtbf.info 2016). Samalla hän kuitenkin luo kuvaa erityislaatuudesta tilanteesta. Hän lisää myös, että budjettikysymyksillä ei ole mitään välillä, kun on kyse turvallisuudesta, ja kaikki tarpeellinen tullaan tekemään (ibid.). Tämä viittaa selkeästi tilanteen poikkeuksellisuuteen. Ulkoministeri Didier Reynders Israelissa pitämässään puheessa – joka keskittyi terrorismiin laajemmin ja erityisesti Lähi-idässä – vaikuttaa jopa tekevän jotain aivan päinvastaista kuin uhkakuvien luontia. Hän valaa uskoa Lähi-idän kriisin ratkaisemiseen sanoessaan, että nykyinen kriisi, mihin terrorismi liittyy, voi toimia mahdollisuutena, juuri kuten toinen maailmansota kauheudessaan loi mahdollisuuden Euroopan unionin synnylle (Reynders 2016). Toisaalta juuri samassa puheessa Reynders kuvaa ISIS:tä uhkana ”meidän elämäntavallemme ja perustavanlaatuisille vapauksillemme” (Reynders 2016). Belgia ei ole ainut maa, jota vastaan on hyökätty, ja Reynders myös muistuttaa, että muitakin maita on uhattu, implikoiden, että uhka ei ole ohi. Reyndersin kerratessa kansainvälisen koalition kontribuutiota ISIS:sin kutistamiseksi ja sanoo, että näillä toimilla on ollut vaikutus, sillä ISIS on menettänyt alueita ja voimavarojaan, eikä se onnistu enää rekrytoimaan ulkomaalaisia vierastaistelijoita samaan tapaan kuin ennen (ibid.) Tilanne ISIS:tä vastaan on siis Reyndersin mukaan helpottunut. Puhuessaan tulevaisuudesta Irakissa, hän on varma ISIS:in tappiosta; sitten kun ISIS on lyöty, tulee varmistaa, että sen nousun mahdollistanut nurkkakuntainen politiikka Irakissa ei tule toistumaan (ibid.).

Brysselin pääkaupunkialueen ministeri-presidentti Rudi Vervoort vakuuttaa, että Bryssel selviää iskuista, vaikka kaupunki onkin juuri kokenut yhden historiansa kauheimmista

hetkistä. Hänen mukaansa brysseliläisten kyky nousta takaisin jaloilleen jää ikuisesti mieleen iskuista (Vervoort 2016b). Vaikka Vervoort muistuttaa siitä, että yhteiselon haastetta ei voida koskaan lopullisesti voittaa, on hänen puheessaan kuitenkin positiivinen vire. Hän puhuu siitä, että Bryssel taistelee paitsi turvallisuutensa, myös arvojensa puolesta: vapauden, elämänilon, avoimuuden ja sen toivon puolesta, mitä Brysselin kaltainen sulatusuuni tarjoaa (ibid.). Vervoort on kuitenkin varma, että tästä synkästä hetkestä selvitään. Hän myöntää, että iskujen jälkeen aika on otollinen sisäänpäin kääntymiselle, suvaitsemattomuuden nousulle ja muukalaisvihalle. Suuri haaste on tällaisessa tilanteessa siltojen rakentaminen ja yhdessä tekeminen, mutta juuri tätä yhtenäisyyttä tarvitaan (ibid.). Bryssel on kuitenkin maailmankaupunki, jonka tehtävä on tehdä diversiteetistään vahvuus, ja rakentaa yhteiskunta, jossa kaikilla on oma paikkansa. Tällä tavalla Bryssel ei vain selviä iskuista, vaan siitä tulee entistäkin vahvempi. Kaikkien panosta kuitenkin tarvitaan (ibid.). Tässä puheessa Vervoort ikään kuin maalaa yhden uhkakuva (ihmisten kääntyminen toisiaan vastaan), antaa siihen ratkaisun (yhtenäisyys, ja kaupungin tasavertainen kehittäminen) ja piirtää kuvan tulevaisuudesta, missä tämä uhkakuva on voitettu. Samoja arvoja korostaa myös Belgian liittovaltion ja tunnustettujen uskontojen yhteisessä kannanotossa peräänkuulutetaan valtiolta tiukkoja toimia, jotta yhteiskunnan sisäänpäin kääntyneisyys ja identiteettiryhmiin vetäytyminen saadaan estettyä (Service public fédéral 2020). Tekstistä välittyy jossain määrin vaara obskurantismin leviämisestä ja yhteiskunnan sisäisestä hajaantumisesta, sillä kannanotto keskittyy hyvin vahvasti vetoamaan valtion ja viranomaisten toimiin demokraattisten arvojen puolustamiseksi ”enemmän kuin koskaan” erityisesti ”näinä hankalina aikoina” (ibid.). Radikalismiin puuttuminen ja perusarvojen puolustaminen nähdään olennaisena. Tekstissä myös sanotaan, että kaikenlaista yleistämistä ja polarisaatiota tulee välttää ja taistella väsymättömästi keskinäisen kunnioituksen puolesta (ibid.). Tietynlainen uhkakuva tekstissä siis luodaan; siinä uhkakuvassa demokratia voi huonommin ja ihmiset ovat epäluuloisia toisiaan kohtaan. Lääkkeeksi tarjotaan humanien arvojen puolustamista ja demokratian vahvistamista.

Euroopan parlamentin edessä sisäministeri Jambon kuvaa niitä pahimmiksi koskaan Belgian maaperällä tapahtuneiksi iskuiksi ja Belgian syyskuun 11. päivän iskuiksi (Euroopan parlamentti 2016b). Suoranaisia uhkakuvia ei kuitenkaan maalailta. Jambon korostaa tarvetta olla antamatta periksi pelolle, jota terroristit haluavat levittää ja sen sijaan painottaa hyvin samaan tapaan kuin Vervoort nopeaa paluuta normaaliin arkeen (ibid.). Jambon puhuu parlamentille metron uudelleen avaamisesta ja siitä, että Brysseliä ei suljettu kuten edeltävänä marraskuuna. Tulevaisuudesta puhutaan ehdotettujen toimien muodossa, jotka

koskevat terrorismin olemassa olevaa uhkaa. Näitä ovat muun muassa paikallisen turvallisuustilanteen parantaminen Brysselin tietyillä alueilla, joissa tiedetään olevan terroristista liikehdintää sekä prepaid-puhelinliittymiin puuttuminen (ibid.). Uhkakuvia esimerkiksi siitä, mitä tapahtuisi, jos näihin asioihin ei puututtaisi ei mainita. Jambon puhuu kyllä terroristien taustoista, vankilassa radikalisoitumisesta, Syyriassa taistelusta ja väärillä papereilla Euroopassa matkustamisesta, luoden näin yhteyden näiden teemojen ja Brysselin iskujen välille ja tämä asiantilan kuvaus toki tuonee tässä tilanteessa huomiota rajakysymyksiin ja radikalisoitumiseen. Huomionarvoista on myös, että oikeusministeri Geens viittaa terrorismiin ”yhtenä aikamme barbaareimmista sairauksista”, jota vastaan täytyy taistella (Euroopan parlamentti 2016b). Parlamentin edessä myös Jambon korostaa, että ehdottomasti pahin, mitä iskujen jälkeen voidaan tehdä, on islamin kuvaaminen vihollisena. Hän lisää, että Belgiassa asuu 600 000-700 000 muslimia, joista ylivoimainen enemmistö jakaa maan arvot (ibid.). Näin Jambon pyrkii tiukasti viemään huomiota pois islamiin perustuvista uhkakuvista.

6.2.1.1. Uhkakuvat – vertailu

Eroja belgialaisten ja ranskalaisten puheissa löytyy. Belgialaiset poliitikot eivät rakenna yhtä voimakkaita uhkakuvia kuin ranskalaiset vastinparinsa. Puheissa korostuvat arvot, kuten moninaisuus, yhtenäisyys ja syrjinnän vastaisuus. Vaikka näihin arvoihin viitattiin myös ranskalaisten poliitikkojen puheissa, ovat ne belgialaisilla pääosassa. Uhkakuvia, missä esimerkiksi viitattaisiin terrorismin jatkuvaan uhkaan ei piirretä. Puheiden analyysi paljastaa tavallisuuden, nopean arkeen ja normaaliuteen paluun ja elämän jatkumisen tärkeyttä. Samalla esimerkiksi sisäministeri Jambon korosti iskujen estämisen vaikeutta ja sitä, että kaikkia yhteiskunnan osia ei voida valvoa – ja että tämä ei hänen mukaansa edes olisi ihanteellinen yhteiskunta, ja että hän ei haluaisi elää sellaisessa yhteiskunnassa (CNEWS 2016). Samalla korostetaan rauhallisuutta ja tilanteen tasapainottamista. Ero Ranskaan on myös tapa viitata monikulttuurisuuteen, yhteiseloön ja moninaisuuteen, sekä niihin iskujen vanavedessä mahdollisesti kohdistuvaan uhkaan. Tässä huomaamme selvän eron Ranskaan, missä pääpaino puheissa on terrorismin olemassa olevan uhan kuvailu ja tulevaisuuden maalailu, missä terrorismin uhka tulee olemaan vahvasti läsnä. Vaikka Ranskankin poliittiset johtajat kuvailevat tilanteen, missä Ranska on selättänyt uhan, korostuu puheissa kuitenkin vahvemmin terrorismin aiheuttaman uhan kuvailu. Analyysi paljastaa, että Belgian tapauksessa suurin uhkakuva on terrorismin jälkeisen vihamielisyyden lisääntyminen ja sen vaikutus belgialaiseen moninaiseen yhteiskuntaan ja

sen perustuksiin. Belgialaiset poliitikot myös korostavat solidaarisuuden merkitystä enemmän kuin ranskalaiset vastinparinsa. Myös radikalisaatioon viittaaminen on isommassa roolissa belgialaisten puheissa.

Hollanden, Cazeneuven ja Vallsin puheista välittyy selkeämpiä uhkakuvia. Kaikkein selkein olemassaoloa koskeva uhkakuva piirretään kuitenkin Euroopan tasolla, sillä siinä viitataan siihen, että jos ei tehdä jotain niin Eurooppa tulee hajoamaan tai menettämään itsensä. Ranskan suhteen uhkakuvia piirretään niin ikään, viittaamalla muun muassa kohonneeseen terrorismin uhkaan ja edessä olevan taistelun pituuteen, mutta samalla sanotaan selkeästi, että Ranska tulee voittamaan taistelun terrorismia vastaan lopulta. Samalla Vallsin ja Hollanden viittaukset historiaan asettavat iskujen aiheuttaman tilanteen osaksi aikaisempien vaikeiden tilanteiden jatkumoa. Hollande myös luo epäsuoran linkin terrorismin vastaisen sodan ja Pariisin iskujen välille. Tämä historiaan viittaaminen puuttuu täysin Belgian kohdalta, vaikka Reynders liittääkin Brysselin iskut osaksi laajempaa taistelua terrorismia vastaan. Belgialaiset kyllä viittaa puheessaan tilanteen aiheuttamiin uhkatason nostoihin, mutta laajemmat toimet, jotka jatkuisivat pitkälle tulevaisuuteen puuttuvat.

6.2.2. Välttämättömyys

Toinen elementti, joka turvallistamisyrityksestä tulee löytyä, on vetoaminen välttämättömyyteen: toimittava on nyt, tai muuten tulee olemaan liian myöhäistä suojella turvallistamisen kohteen olemassaoloa. Välttämättömyys on helpompi perustella yleisölle, mikäli uhkakuva on rakennettu onnistuneesti.

Sisäministeri Cazeneuven ilmaisee hyvin selkeästi uhkakuvien aiheuttaman poikkeustilojen välttämättömyyden perustellessaan hätätilan kolmatta jatkoa senaatin edessä. Hänen mukaansa hätätila on ”*absolument nécessaire*” ja ”*une absolue nécessité*” (ehdottoman tarpeellinen), sillä Ranskan asema houkuttelevana kohteena terroristeille monestakin erisyystä ei ole muuttunut viime aikoina (Cazeneuve 2016). Paitsi että Brysselin iskun tekijät suunnittelivat ensin toteuttavansa iskun Ranskassa, erottuu Ranska kohteena myös sen ulkopoliittikan ja sen edustamien vapauden arvojen vuoksi, joita terroristit vihaavat (ibid.). Välttämättömyys liittyy myös erityiseen tilanteeseen, jonka aiheuttavat Ranskan järjestämät jalkapallon EM-kisat. Hätätilan suomia oikeuksia tarvitaan, jotta tulevien yleisötapahutumien turvallisuus voitaisiin taata; tämä tarve on olemassa, vaikka järjestysvalta tulee olemaan täydessä valmiudessa. (ibid.) Manuel Valls puolestaan korostaa, että ISIS:tä vastaan tulee

taistella monella tavalla, ja että jos Ranska ei reagoisi millään tavalla, tai jatkaisi taistelua terrorismia vastaan, antaisi se terroristien voittaa (Valls 2015a). Välttämättömyys tulee ilmi myös kun Valls korostaa, että tämä uusi sota pakottaa ranskalaiset omaksumaan tietynlaisen asenteen (ibid.). Sen tarkemmin hän ei kuitenkaan sanoita, millainen tämä uusi asenne on. Toisaalta Vallsin mukaan on välttämätöntä myös tulla yhteen ja puolustaa yhteisiä arvoja (ibid.). Hän viittaa myös historialliseen tapahtumaan nimeltä pyhä yhteisymmärrys (*l'Union sacrée*), joka tarkoittaa Ranskassa ensimmäisen maailmansodan aikana vasemmiston lupausta olla vastustamatta hallitusta. Vastaavanlainen *l'union sacrée* on hänen mielestään välttämätöntä nytkin. Tässä nähdään siis viittaus paitsi yhtenäisyyteen ja arvoihin, myös sotaan, mikä korostaa kuitenkin tilanteen poikkeuksellista luonnetta ja toimien välttämättömyyttä. Cazeneuve'n kommentin voi tulkita myös tavallisen parlamentarismen vähättelyksi: tilanne on niin vakava, että opposition tulisi olla vastustamatta hallitusta.

Välttämättömyydestä kielivät mielestäni myös viittaukset sotaan. Sota on perinteisesti ollut yksi suurimmista – ellei suurin – uhka suvereenin valtion olemassaololle ja selviytymiselle. Kyseessä on siis perustellusti hyvin voimakas sana ja vertaus. Mikä muu syy edellyttäisi yhtä järeitä toimia yhtä välttämättömästi? Mikä muu tilanne olisi niin poikkeuksellinen, että mitkään rauhanajan säännöt eivät päde? Analyysi paljastaa, että sotaviittaukset vilisevät ranskalaisten poliitikkojen puheissa. Tästä voidaan päätellä, että poliitikot paitsi rakentavat uhkakuvaa rinnastamalla iskut sotaan myös luovat kuvaa hyvin vakavasta tilanteesta, joka vaatii pikaisia toimenpiteitä. Ranskalaispoliitikot puhuvat usein juuri sodasta, ja joskus myös taistelusta, ja käyttävät lisäksi muuta sotaterminologiaa. Siksi on mielestäni perusteltua kiinnittää erityistä huomiota poliitikkojen sotaviittauksiin. Samalla voidaan huomata, että Ranskan ja Belgian kontekstien välillä on varsin suuria eroja poliitikkojen lausumien militaristisuudessa.

Manuel Vallsin mukaan Ranska on sodassa terrorismia vastaan, vaikkakaan kyseessä ei olekaan perinteinen sota (Valls 2015a). Kansalaisten tuleekin siis mobilisoida ja liittyä yhteen sodan edessä (ibid.). Kun haastattelija kysyy, eikö tämä vaatisi rauhaan tottuneilta ranskalaisilta suurta kulttuurista suunnanmuutosta, Valls viittaa aikaisempiin terrori-iskuihin ja Ranskan osallistumiseen muualla käytäviin sotiin. Samalla hän kuitenkin korostaa, että ISIS ei voi voittaa sotaa Ranskaa vastaan, mutta että se tulee tekemään kaikkensa heikentääkseen Ranskaa ja ranskalaisia (ibid.). Valls vaatiikin, että ranskalaiset ottavat tämän huomioon, ja pitävät päänsä kylmänä ja ovat varuillaan. Sota tulee olemaan pitkä ja vaikea (ibid.). Samalla Valls kertoo, että kyseessä on arvojen välinen taistelu ja

sivilisaatioiden välinen taistelu (ibid.). Valls myös kuvaa terroristeja ei terroristiryhmänä, vaan terroristien armeijana (ibid.). Puhe henkisestä suunnanmuutoksesta on vaikuttaa varsin radikaalilta, onhan Länsi-Eurooppa tottumaton sotiin omalla mantereellaan. Siksikin useat viittaukset sotaan vaikuttavat hyvin merkityksellisiltä uhkaavan ja välttämättömiä toimia kuvaavan tilanteen luomisessa.

Sodan terminologia on vahvasti läsnä erityisesti Hollanden eri puheissa. Parlamentin ylä- ja alahuoneelle pitämänsä puheen hän aloittaa julistamalla, että Ranska on sodassa ja määrittää iskut sotatoimiksi (Hollande 2015b). Hollande myös määrittelee iskut Vallsin mukaan uudenlaiseksi sodaksi. Ranskan pormestareille pitämässään puheessa hän lisäksi kuvaa ISIS:tä ”terroristien armeijaksi”, joka on hyökännyt Ranskaa vastaan ja armeijaksi, joka uhkaa koko maailmaa (Hollande 2015c). Tässä sodassa Ranskan tulee myös puolustaa itseään ja olla säälimätön, sekä tuhota terroristit (ibid.). Hollande ei kuitenkaan kutsu sotaa sivilisaatioiden väliseksi sodaksi, sillä hänen mukaansa terroristit eivät edusta mitään sivilisaatiota (ibid.). Hollande viittaa iskuihin sotana myös puheessaan Ranskan pormestareille, jossa hän vielä korostaa, että koko maata vastaan on hyökätty (Hollande 2015c). Hollande liittää iskut vahvasti osaksi kansainvälistä terrorisminvastaista taistelua. Hänen mukaansa terrorismi uhkaa koko maailmaa ja siksi koko kansainvälisen yhteisön on yhdyttävä ISIS:in tuhoamiseen (ibid.). Erityisesti Hollande painottaa ISIS:in olevan Euroopan vihollinen (ibid.). Hollande myös luettelee toimenpiteitä, joihin Ranska ryhtyy iskujen vuoksi, erityisesti Syyrian operaatioidensa vahvistamisen sekä käyttää vahvaa kieltä puhuessaan ISIS:in vastaisesta taistelusta. Sitä ei tule Hollanden mukaan pitää aisoissa vaan tuhota totaalisesti (ibid.). Kansallisessa muistotilaisuudessa Hollande puolestaan kuvaa iskua sotatoimeksi, ja sen tekijöitä ”fanaatikkojen armeijaksi”, jonka tuhoamiseksi Ranska tulee tekemään kaikkensa (Hollande 2015d). Pormestareille pitämänsä puheen viittaukset sotaan ovat hyvin pitkälti samoja kuin parlamenttipuheen. Vaikka puheen pääpaino on uhreissa, Hollande korostaa, että kyseessä on nimenomaan sota terrorismia vastaan (ibid.). Hän myös korostaa, että koko Ranska on ollut hyökkäyksen kohteena (ibid.). Maaliskuussa 2016 Hollande myös kuvaa, että Ranska käy tätä sotaa, josta tulee pitkä, lisäämällä iskuja ISIS:tä vastaan Syyriassa ja Irakissa (Hollande 2016).

Iskujen vielä ollessa käynnissä Hollande pitää ensimmäisen televisioidun puheen. Tässä yöllä pidetyssä puheessa Hollande ei vielä kutsunut iskuja suoraan sodaksi, mutta hän kertoo pyytäneensä Pariisin alueelle sotilaallisia joukkoja tueksi (Hollande 2015a). Lisäksi hän kehottaa ranskalaisia näyttämään vahvuutensa ja sanoo Ranskan osaavan puolustaa itseään

terroristeja vastaan (ibid.). Puhuessaan kansalaisuuden poistamiseen tähtäävän lakimuutoksen hylkäämisestä, Hollande kuvaa ”islamistisen terrorismin julistaneen sodan Ranskalle”, ja sodan tulevan jatkumaan vielä kauan. Samalla hän kertoo Ranskan käyvän tätä sotaa armeijoidensa kanssa Syyriassa ja Irakissa (Hollande 2016). Pariisin pormestari Anne Hidalgo puolestaan kyseessä on sota, jolla ei ole nimeä (Hidalgo 2015). Myös sisäministeri Cazeneuve kuvaa iskuja terroristisena sotatoimena (Cazeneuve 2015a).

Poliittisten päättäjien puheissa esiintyy sodan lisäksi terminologiaa, joka vie ajatukset sodan suuntaan. Heistä useat puhuvat uhreista marttyyreina. Pariisin pormestari Anne Hidalgo puhuu ”marttyyrikaupunginosista” Pariisin kaupunginvaltuustossa viitatessaan kortteleihin, joissa iskut tehtiin (Hidalgo 2015). Hänelle uhrin ovat myös ”vapauden sankareita” sekä Pariisin viranomaiset ”vartiosotilaita” (*sentinelle*), jotka puolustavat pariisilaisen yhteiskunnan koheesiota (ibid.). Viranomaisten, erityisesti järjestys- ja pelastusviranomaisten rohkeutta ja sankarillisuutta kiittää myös sisäministeri Bernard Cazeneuve (Cazeneuve 2015a). Sota tulee mieleen myös Cazeneuvien puheesta, missä hän sanoo, että turvallisuusviranomaisten – aina poliiseista sotilaisiin – panostuksen vuoksi ”Ranska pysyy jaloillaan” (ibid.). Myös presidentti Hollande viittaa Pariisiin marttyyrikaupunkina (Hollande 2015c). Hän viittaa uhreihin kaatuneina, joiden uhrausta kunnioitetaan ympäri maailmaa (ibid.). Parlamentin edessä Hollande viittaa uhreihin viattomina ja aseistamattomina (Hollande 2015b). Hollande kiittää myös viranomaisten kykyä suojella ranskalaisia kuolleiden viattomien nimessä (Hollande 2015c). Sotaan viittaavat myös useat kuvaukset terroristeista vihollisina. Pariisin pormestari Anne Hidalgo viittaa terroristeihin vihollisina painottaen kuitenkin, että viholliset tullaan voittamaan (Hidalgo 2015). Hidalgo myös kuvaa terroristeja koko ihmiskunnan vihollisiksi, jotka edustavat ”eläimellistä vihaa, joka on täysin vailla inhimillisyyttä” (ibid.). Hollande viittaa ISIS:iin Ranskan ja Euroopan vihollisena, joka käyttää kurjia keinoja Ranskaa vastaan (Hollande 2015b). Niin ikään Valls kuvaa ISIS:tä viholliseksi, jota vastaan on taisteltava useaan otteeseen puhuessaan Ranskan ulkopolitiikasta senaatissa (Valls 2015b).

Myös kiireellisyyteen viittaaminen luo kuvaa välttämättömyydestä toimia juuri nyt. Cazeneuvien oikeus- ja sisäasiain neuvoston kokouksen jälkeisessä puheessa korostuvat myös tarvittavien toimenpiteiden kiireellisyys. Hän kiittää komissiota siitä, että se on esittänyt muutoksia tuliasia koskevaan direktiiviin, jotta voitaisiin muun muassa asettaa tarkemmat kehykset aseiden myymiselle internetissä (Cazeneuve 2015b). Hän mainitsee neuvottelujen tekstin suhteen alkavan heti, jotta se saadaan hyväksyttyä saman tien.

Cazeneuve korostaa, että toimia tulee heti tänään, sen sijaan, että pohdittaisiin, mitä huomenna tehdään: ”(...) *la démarche de la France ce n’est pas de réfléchir à des concepts pour demain, c’est d’agir aujourd’hui*” (ibid.). Cazeneuven mukaan Euroopan ei myöskään pitäisi odottaa uutta iskua ennen kuin se toimii. Sisäministeri korostaa kiireellisyyttä erityisesti tietojenvaihdon saralla *Schengen Information Systemsin* ja kansallisten turvallisuusviranomaisten tietojenvaihdossa (ibid.). Cazeneuven puheesta välittyy kiireellisyyden tuntu, kun hän korostaa Ranskan vaatineen toimenpiteitä terrorismin vastaiseen taisteluun jo kauan, ja että on odotettu jo liian kauan kiireellisten toimenpiteiden tekemistä (ibid.). Odottamisen aika on hänen mielestään tullut tiensä päähän ajassa, jolloin terrorismin uhka on erittäin korkea (ibid.). Tästä puheesta käy ilmi selvästi ajatus välttämättömyydestä toimia nyt, ennen kuin on liian myöhäistä.

Belgialaisten poliitikkojen puheista löytyy puolestaan selvästi vähemmän viittauksia välttämättömyyteen tai tarpeeseen toimia kiireellisesti. Ulkoministeri Didier Reynders listaa toimenpiteitä, joihin Belgia on sitoutunut terrorismin vastaisessa taistelussa. Näitä ovat ISIS:in tuhoaminen Lähi-idässä ja poliittisen ratkaisun etsiminen Syyriassa, jossa täytyy myös jälleen rakentaa kaupunkeja ja valloittaa takaisin alueita (L’Invité 2016). Reyndersin mukaan tämä lisää terrorismin riskiä Euroopassa, mutta näin täytyy silti tehdä (ibid.). Toisaalta hän ei kehoita toimiin Belgian tasolla. Tärkeitä toimenpiteitä ehdottaa Pariisin kaupunginvaltuuston edessä kutsusta puhunut Yvan Mayeur, jonka mukaan on yhteiskunnan velvollisuus valottaa radikalismia ilmiönä, vaikka minkäänlaista tappamista ei koskaan voikaan hyväksyä, ja tämän valottamisen ja paremman ymmärtämisen kautta terrorismi tulee tuhota (Mayeur 2016). Mayeur nostaa esiin vaikean kysymyksen siitä, miten Euroopassa kasvaneet ja eläneet nuoret, jotka ovat saaneet nauttia korkeasta elintasosta ja korkeista arvoista voivat kääntyä fanatismiin ja vihan puoleen. Mayeurin mukaan tähän kysymykseen tulee etsiä totuutta rohkeasti ja uskaltaa sanoa se ääneen (ibid.). Mayeurin mukaan päättäjien tulee olla haasteen tasalla ja puolustaa kaupunkejaan. Suurin välttämättömyys, mikä puheesta välittyy on entistäkin tiukempi demokraattisten arvojen puolustus, jossa Mayeur korostaa viranomaisten roolia tiukkojen vastausten annossa: heidän tulee antaa selkeitä vastauksia kysymyksiin uskonnon opetuksesta, ja siitä miten uskonnot järjestetään eikä hyväksyä pienintäkään demokraattisten normien hämärtymistä (ibid.). Erityisen tärkeänä puolustettavana arvona Mayeur mainitsee naisten ja miesten välisen tasa-arvon.

Ministeri-presidentti Rudi Vervoort puheessaan Brysselin kaupunkijuhlissa puolestaan sanoo, että hetki jota kaupunki nyt elää, on liian vakava, jotta voitaisiin sallia vanhojen riitojen ja erimielisyyksien nousevan esiin (Vervoort 2016b). Instituutioiden tulee Vervoortin mukaan olla tilanteen tasalla ja välttää poliittisia pelejä (ibid.). Koko pääkaupunkialueen kohtaamat ongelmat ovat hänen mukaansa suurempia kuin ehkä koskaan, ja vaativat siksi täydellistä keskittymistä poliittisilta päättäjiltä (ibid.). Vervoort varoittaa myös, että jos tänä vaikeana hetkenä ei haasteisiin vastata, kansalaiset eivät tule antamaan sitä anteeksi ja politiikan legitimitetti on uhattuna (ibid.). Sekä poliitikoilta että kansalaisilta Vervoort edellyttää yhtenäisyyttä. Vervoort nostaa siis yhtenäisyyden ja poliittiset ratkaisut keskeisiksi ja kehottaa välttämään turhaa riitelyä tilanteen vakavuuden edessä. Tässä Vervoort näyttäisi siis näkevän tilanteen niin hankalana, että on välttämätöntä priorisoida tehokkuus debatin kustannuksella. Toisaalta puheista ei heijastu välttämättömyyttä toimia erikoislaatuisin tavoin (paitsi jos eripuraisuuden unohtaminen Brysselissä voidaan tällaiseksi luokitella).

6.2.2.1. Välttämättömyys – vertailu

Ranskalaiset poliitikot puhuvat iskuista sotatoimina ja kuvaavat tilannetta iskujen jälkeen uudenlaiseksi sodaksi, jonka puitteissa on välttämätöntä toimia päättäväisesti ja iskeä ISIS:tä vastaan sekä tuhota se täydellisesti, ennen kuin on liian myöhäistä. Julistettujen sotatoimien lisäksi ranskalaisten poliitikkojen puheet vilisevät sotaterminologiaa. Tilanne myös kuvataan niin uhkaavaksi, että poikkeukselliset toimet ovat välttämättömiä. Iskut myös liitetään hyvin vahvasti osaksi kansainvälistä terrorismin vastaista sotaa. Toisaalta muutamia viittauksia yhtenäisyyden välttämättömyyteen löytyy myös ranskalaisten puheista, mutta pääosin puheet ovat varsin militaristisia, toisin kuin belgialaisten poliitikkojen puheet. Näissä korostuu puolestaan välttämättömyys pitää kiinni belgialaisista arvoista. Mayeurin puheessa välttämättömyys liittyy erityisesti radikalisaation juurisyihin pureutumiseen ja vaikeisiin kysymyksiin vastaamiseen. Ero Ranskan vaatimuksiin on iso. Välttämättömyys kohdistuu aivan eri toimiin kuin Ranskan tapauksessa ja myös keinovalikoima – erityisesti keskustelun käyminen – on hyvin erilainen kuin terroristien tuhoamiseen keskittyneiden Ranskan johtajien puheista käy ilmi. Yhteistä on vaatimus yhtenäisyydestä, jossain määrin myös poliittisen debatin uhalla.

6.2.3. Poikkeukselliset toimet

Viimeinen linkki turvallistamisessa on poikkeuksellisten toimenpiteiden ehdottaminen tai vaatiminen. Sisäministeri Cazeneuve selvittää 14. marraskuuta pitämässään puheessa, mitä poikkeustila käytännössä tarkoittaa ja mitä erityislaatuista oikeuksia se viranomaisille antaa (Cazeneuve 2015a). Hän kertoo muistuttaneensa prefektejä näiden mahdollisuudesta asettaa osittaisia ulkonaliikkumiskieltoja alueilla, joissa on vaarana syntyä järjestyshäiriöitä (ibid.). Niin ikään järjestyshäiriöitä välttääkseen, prefektit voivat joillain alueilla myös kieltää mielenosoitukset ja kokoontumiset sekä sulkea juhla- ja tapahtumapaikkoja. Jossain tapauksissa myös henkilöiden liikkumista voidaan rajoittaa tai estää henkilöä oleskelemasta alueella, mikäli tämä pyrkii hankaloittamaan viranomaisten toimintaa. Cazeneuve ilmoittaa myös, että Pariisissa ja lähialueilla kaikenlaiset julkiset kokoontumiset on kielletty turvallisuussyistä. Ministeri kertoo niin ikään järjestysvallan vahvistaneen läsnäoloaan Pariisin alueella, muun muassa mellakkapoliisin muodossa, samaan aikaan kun armeija on jalkauttanut 1000 ylimääräistä sotilasta. (ibid.) Myös rajavalvonta sekä rajanylitysasemilla että Ranskaan matkaavissa junissa on palautettu. Rajavalvonnan palauttaminen on iso poikkeuksellinen toimi Schengenin sisärajoilla.

Hollande kertoo tiedotustilaisuudessa iskujen vielä ollessa käynnissä, että kaikki mahdolliset voimat on mobilisoitu, ja että myös sotilaallista tukea on pyydetty (Hollande 2015a). Hän myös tiedottaa, että hätätila tullaan julistamaan ja että rajat tullaan sulkemaan, jotta kukaan ei pääsisi toteuttamaan minkäänlaisia iskuja (ibid.). Parlamentin edessä pitämässään puheessa Hollande listaa poikkeuksellisia toimia, joihin Ranska ryhtyy tai joita Ranskan vaatii Euroopan tasolla. Euroopan tasolla Hollande toivoo PNR:än, eli *Passenger Name Recordin*⁶ hyväksymistä, kun taas sisäpolitiikassa hän toivoo mahdollisuutta poistaa Ranskan kansalaisuus henkilöltä, joka syyllistyy terrorismiin, siinä tapauksessa, että hänellä on jonkun toisen valtion kansalaisuus, ja jopa siinä tapauksessa, että hän on saanut Ranskan kansalaisuuden syntymässään (Hollande 2015b). Hollande kaavailee myös mahdollisuutta kieltää kaksoiskansalaista palaamasta Ranskaan, mikäli hän muodostaa terroristisen uhan ja karkottaa helpommin ulkomaalaiset, joita voidaan pitää uhkina (ibid.). Kyseessä ovat siis varsinkin poikkeukselliset toimenpiteet. Tilanteen poikkeuksellisuus vaatii Hollanden mukaan myös perustuslain muokkaamista, jotta uhkiin voidaan paremmin vastata. Yleisesti Hollande lupaa koko valtion mahdollisen kapasiteetin turvallisuuden takaamiseen (Hollande 2015c). Kaiken kaikkiaan Hollande korostaa poikkeuksellisten toimien tarpeellisuutta

⁶ Passenger Name Record, eli PNR on lentoyhtiöiden keräämää tietoa matkustajistaan, esimerkiksi yhteystiedot ja maksutapa, jota voidaan käyttää rikollisten tunnistamiseen ja jäljittämiseen (Euroopan komissio 2016).

iskujen jälkeisessä tilanteessa. Näitä hätätilalain mahdollistamia toimenpiteitä ovat kotiarestiin määräys ja kotietsinnät (Hollande 2015c). Hollande lupaa myös lisää resursseja kunnallisille poliiseille, muun muassa aseita halukkaille (ibid.).

Koska Ranska julisti hätätilan jo samana yönä, kun iskut tapahtuivat, ei ole yllättävää, että iskujen poikkeukselliseen luonteeseen myös viitataan useaan otteeseen. 13. ja 14. päivän välisenä yönä pitämässään ensimmäisessä televisioidussa puheessa kansalle, François Hollande kuvaa iskujen mittakaavaa vailla vertaistaan olevaksi (Hollande 2015a). Hän myös ilmoittaa, että ministerit tulevat kokoontumaan myöhemmin ja julistamaan hätätilan (ibid.). Hätätila julistetaan siis kaikki hallituksen täysivaltaiset ministerit kokoamassa tapaamisessa (*Conseil des ministres*), mutta Hollande kertoo siitä jo etukäteen, minkä voi olettaa kielivän kiireellisyydestä ja poikkeuksellisuudesta. Hollande kuvaa hetkeä poikkeuksellisen vakavaksi (*une période d'une exceptionnelle gravité*) parlamentissa pitämässään puheessa (Hollande 2015b) ja tilannetta vakavaksi ja tuskalliseksi (*grave, douloureux*) muistotilaisuudessa (Hollande 2015d). Poikkeuksellisuudesta kielivät myös toimenpiteet, joita Hollande ehdottaa parlamentille, erityisesti hätätilalakia paremmin tilanteeseen sopivaksi muokkaavan lakipaketin äänestäminen saman viikon loppuun mennessä (Hollande 2015b). Hollande lupaa myös valtion tekevän kaikkensa taatakseen kansalaisten turvallisuuden ja sanoo luottavansa viranomaisten ja kansanedustajien kykyyn tehdä uhrauksia hetkenä, joka niin vaatii (ibid.). Rajatarkastusten palauttamisesta päätetään jo iskujen tapahtumayönä (Hollande 2015a) ja Hollande peräänkuuluttaa myös systemaattisia ja koordinoituja tarkastuksia Euroopan tasolla (Hollande 2015b).

Sisäministeri Cazeneuve perustelee poikkeustilan jatkamisen tarvetta Senaatille toukokuussa 2016 vetoamalla moniin asioihin (Cazeneuve 2016). Kuten havaittiin, hänen mielestään hätätilan antamia valtuuksia tarvitaan turvallisuuden takaamiseksi. Cazeneuve kuitenkin korostaa, että hätätilan ei ole tarkoitus jatkua tarpeellista pidempään eikä myöskään ylittää suhteellisuudentajua; poikkeuksellisten toimien tulee suhteutua olemassa olevaan uhkaan ja ottaa huomioon demokraattiset vapaudet (Cazeneuve 2016). Sen pääasiallinen tarkoitus on uusien iskujen estäminen. Cazeneuve pyrkii siis tasapainoilemaan hätätilan ehdottoman välttämättömyyden ja sen tiukan juridisen hallinnan välillä. Poikkeuksellisten toimenpiteiden tarpeellisuutta korostaakseen Cazeneuve luettelee pitkän listan lukuja, joiden hän uskoo oikeuttavan hätätilan jatkamisen. Näitä ovat esimerkiksi 3 427 kotietsintää, jotka hätätila on mahdollistanut ilman tuomarin lupaa, hätätilan ensimmäisinä kuukausina ja 145 edellisenä kahtena kuukautena (ibid.). Cazeneuveen mukaan

näiden kotietsintöjen seurauksena 594 oikeuskannetta on nostettu, joista vähän yli puolet koski aseita ja loput huumeita (ibid.). Edellä lueteltujen lukujen yhteydessä voidaan toisaalta myös arvioida, kuinka tehokkaita kotietsinnät ovat lopulta olleet, jos niistä vain noin 16% on johtanut oikeustoimiin. Cazeneuve mukaan ne kuitenkin todistavat hätätilan tehokkuudesta ja merkityksestä turvallisuustilanteen hallitsemisessa.

Vallsin mukaan poikkeuksellisia toimia tarvitaan, jotta voidaan tehdä kaikki tarpeellinen terrorismin vastaisessa taistelussa (Valls 2015a). Valls on kuitenkin tässä haastattelussa vielä varsin suurpiirteinen, eikä kotietsintöjä lukuun ottamatta luettele tiettyjä toimenpiteitä. Hän korostaa kuitenkin, että *kaikki* mahdollisuudet tulee pitää avoimina ranskalaisten suojelun takaamiseksi (ibid., oma korostus). Vastatessaan kysymykseen Ranska ulkopolitiikasta 17. marraskuuta pääministeri Valls sanoo, että Ranska tulee jatkamaan iskuja ISIS:tä vastaan samoilla tavoitteilla kuin aikaisemminkin (Valls 2015b). Ranska tulee myös jatkossa osallistumaan poliittisen ratkaisun hakemiseen Syyriassa ja laajemmin koko Lähi-idän alueella, sekä toivoo, että iskujen aiheuttama järkytys voidaan valjastaa uusiksi toimiksi, esimerkiksi YK:n turvallisuusneuvostossa (ibid.). Valls myös kertoo tulevan viikon tapaamisista Putinin ja Obaman kanssa, joiden tarkoituksena on suunnitella suurta koalitiota, johon osallistuisivat suurvaltojen lisäksi myös alueen valtiot. Toisaalta Valls korostaa pidemmän tähtäimen ajattelua, johon kuuluvat muutkin kuin sotilaalliset toimet, jotta aikaisempien Lähi-idän konfliktien virheet vältetään (ibid.). Kaiken kaikkiaan Valls korostaa ISIS:in kukistamisen tärkeyttä (ibid.). Kaiken mahdollisen tekemisen lisäksi ja terroristien pysäyttämiseksi tulee poliisille antaa Vallsin mukaan enemmän valmiuksia (Valls 2015a). Toisaalta hän kuitenkin korostaa, että ranskalaisten ei tule lakata elämästä. Ranska ei myöskään tule perumaan COP21-ympäristökokousta vaikeassa turvallisuustilanteessa, koska Vallsin mukaan tämä olisi terroristeille antautumista (ibid.). Haastattelijan ehdottaessa, että vaikeassa tilanteessa leikattaisiin esimerkiksi työttömyystukien pituudesta, Valls kuitenkin korostaa tilanteen kokonaisvaltaisuutta, ja sitä että ei tule nostaa ihmisiä toisiaan vastaan; myös ranskalaisen yhteiskunnan sisällä olevat suuret murtumat tulee myös korjata (ibid.). Pääpaino tässäkin puheessa on kuitenkin poikkeuksellisten toimien tarve.

Hollande kuvailee myös sotilaalliset toimet, joihin Ranska ryhtyy iskujen seurauksena. Näitä ovat ilmaiskut ISIS:tä vastaan Syyrian Raqqaan. Hollande korostaa, että Ranskan tavoite on tuhota tämä terroristijärjestö, eikä vain pitää sitä aisoissa (Hollande 2015b). Hän myös kertoo Ranskan kutsuneen YK:n turvallisuusneuvoston koolle sekä pyytäneen apua

eurooppalaisilta kumppaneiltaan EU:n perussopimukseen perustuvan artiklan mukaisesti (ibid.). Tämä artikla on merkityksellinen, sillä määritelmällisesti sitä voidaan käyttää tilanteisiin, joissa ”jäsenvaltio joutuu alueeseensa kohdistuvan aseellisen hyökkäyksen kohteeksi” (Euroopan parlamentti 2016a). Kyseellä oli ensimmäinen kerta, kun EU:n jäsenvaltio käytti kyseistä artiklaa 42(7) (ibid.). Tämä toimi nostaa siis selkeästi iskut poikkeukselliseen kategoriaan. Hollanden ja Cazeneuven suulla Ranska vaatiikin useita eri toimenpiteitä Euroopan tasolla, kuten eurooppalaisen *Passanger Name Recordin* käyttöänoton, tehokkaampaa laittoman asekaupan vastaista työtä sekä systemaattisia tarkastuksia ulkorajoilla (ibid.). Myös Ranskan tasolla Hollande ehdottaa lakimuutoksia. Nämä mahdollistaisivat terrorismista epäiltyjen tai suurta uhkaa yleiselle järjestykselle ja turvallisuudelle mahdollisesti aiheuttavien kaksoiskansalaisten ja ulkomaalaisten maasta poistamisen tai sinne pääsyn estämisen (ibid.). Merkittävin Hollanden ehdotuksista on kansalaisuuden poistamisen mahdollisuus henkilöltä, joka syyllistyy terroristisiin rikoksiin siinä tapauksessa, että hänellä on jonkun toisen maan kansallisuus (ibid.). Hollande myös vetoaa uudenlaiseen sotaan ja sen edellyttämiin vaatimuksiin perustellessaan poikkeuksellisia toimenpiteitä. Hänen mukaansa tämä sota vaatii päämäärätietoisia toimia Euroopan tasolla sekä haasteeseen vastaamaan kykeneviä toimia Ranskan tasolla (Hollande 2016). Euroopan tasolla hän viittaa jo edistyneisiin tavoitteisiin tehdä yhteistyötä tiedustelussa sekä hillitä aseiden laitonta kauppaa (ibid.). Ranskassa hän toivoo lakiuudistusta, josta parhaillaan keskustellaan parlamentissa, ja joka parantaisi viranomaisten kykyä ennalta ehkäistä terrori-iskuja, sekä muistuttaa jo lupaamistaan lisäresursseista turvallisuusviranomaisille (ibid.). Hollande myös kertoo, että budjettivelvoitteista huolimatta lisärahaa on annettu yli miljardi euroa (ibid.). Hollanden maaliskuun 2016 puhe koskee perustuslakimuutosta, joka olisi sallinut Ranskan kansalaisuuden viemisen henkilöiltä, jotka ovat syyllistyneet terrorismiin, mutta johon ei löytynyt yksimielisyyttä parlamentissa ja senaatissa, ja joka siksi hylättiin. Hänen mukaansa osa oppositiota vastustaa minkäänlaista perustuslain uudistusta, mistä Hollande sanoo olevansa erittäin pahoillaan, sillä ”meidän täytyy tehdä kaikkemme” tässä vakavassa tilanteessa (ibid.). Hän liittää maan yhtenäisyyden tavoittelevansa perustuslain muutokseen toivoessaan, että poliittiset jakolinjat olisi voitu unohtaa kansalaisuuden menettämisen määrittelyssä (ibid.).

Sisäministeri Cazeneuve esittää Euroopan unionin ylimääräisessä oikeus- ja sisäasiain neuvostossa vaatimuksia Euroopan suuntaan terrorismin suhteen. Cazeneuven mukaan on tehtävä *kaikki mahdollinen* terrorismin torjumiseksi myös Euroopassa (Cazeneuve 2015b).

Hän kiittää neuvostoa siitä, että Ranskaa on kuultu ja että neuvosto on päättänyt edistää sille tärkeitä tavoitteita. Näistä ensimmäinen on PNR, eli *Passanger Name Record*, joka mahdollistaa vierastaistelijoiden paremman jäljittämisen (ibid.). PNR tulee koskemaan myös Euroopan sisäisiä lentoja ja informaation säilytysaika tulee olemaan pidempi kuin parlamentin kansalaisvapauksien ja oikeus- ja sisäasiain valiokunta suositti (ibid.). Samoin hän on tyytyväinen siihen, että neuvosto kuuli Ranskan pitkäaikaisen huolen aseiden laittomasta kaupasta, ja että komissio esittää tuliaseita koskevan direktiivin muokkaamista. Tähän direktiiviin toimialaan kuuluvat muun muassa internetin välityksellä tapahtuva asekauppa ja muokkauksen jälkeen myös teräaseet tulisivat sen piiriin (ibid.). Cazeneuve toivoo, että direktiiviä koskevat neuvottelut jotka alkavat heti voivat päätyä nopeaan hyväksymiseen (ibid.). Myös rajavalvonnan suhteen Ranskan vaatimukset kuultiin. Näitä ovat rajavalvonnan vahvistaminen Schengenin ulkorajoilla ja sen ulottaminen myös kansalaisiin, joita vapaa liikkuvuus koskee (ibid.). Systemaattisen ja pakollisen rajavalvonnan yhteydessä tulee tarkastaa sekä *Schengen Information Systemin* että Interpolin tietokannat (ibid.). Ranska vaatii myös sitä, että kaikki Schengen-alueelle saapuvat siirtolaiset läpikäyvät tietokantoihin perustuvan turvatarkastuksen. Uutena avauksena Ranska haluaisi Frontexin työntekijöiden suorittavan nämä tarkastukset sekä ehdottaa eurooppalaista rajatarkastajien osaston perustamista (ibid.). Cazeneuveen mukaan Euroopan tulee myös ottaa tavoitteeksi Kreikan kautta saapuvien siirtolaisten määrän vähentäminen sekä niiden siirtolaisten palauttaminen, jotka eivät ole oikeutettuja kansainväliseen suojeluun (ibid.). Hän myös kertoo Ranskan jatkavan rajatarkastuksia omilla rajoillaan niin kauan, kuin terrorismin uhka sitä vaatii. Useita toimenpiteitä siis vaaditaan, ja näistä iso osa on myös poikkeukselliseksi luokiteltavia, kuten rajatarkastusten palauttaminen.

Pariisin pormestari Anne Hidalgo keskittyy puheessaan puolestaan vahvasti pariisilaisia edustaviin arvoihin ja vakuuttaa, että pariisilaiset ovat jatkossakin sitoutuneita demokraattiseen debattiin, jota terroristit vihaavat (Hidalgo 2015). Hän ei puheessaan peräänkuuluta poikkeuksellisia toimia, vaan nimenomaan vakuuttaa, että iskut eivät muuta pariisilaisten suhtautumista demokraattisiin perinteisiin ja itselleen tärkeisiin periaatteisiin: vapauteen, veljeyteen ja tasa-arvoon (ibid.). Hidalgo korostaa useaan otteeseen Pariisin kansainvälistä luonnetta ja sosiaalista, kulttuurista ja uskonnollista moninaisuutta, jota kaupunki ei tule unohtamaan, vaikka juuri sitä vastaan terroristit hyökkäsivät (ibid.). Näihin arvoihin Pariisi tulee Hidalgon mukaan tukeutumaan myös jatkossa, eikä kaupunki anna pelolle periksi iskujen kauheudesta huolimatta (ibid.). Hidalgo myös vetoaa pariisilaisiin,

jotta nämä kokoontuisivat yhteen, ja osaisivat varoa suuttumuksen, pelon ja epäilyn tunteita, jotka saattavat tulla ihmisten väliin (ibid.).

Belgialaiset poliitikot poikkeavat jälleen ranskalaisista vastinpareistaan: demokratia ja moninaisuus esiintyvät heidän puheissaan useammin ja poikkeuksellisuus hyvin harvoin. Erityisesti Yvan Mayeur korostaa useaan otteeseen brysseliläisten arvojen – moninaisuuden, avoimuuden ja kosmopolitismien – merkitystä. Hän myös peräänkuuluttaa iskuja valottavan tutkinnan saattamista loppuun ja demokratian merkitystä (France Inter 2016). Hänen mukaansa moninaisuus on avain Brysselin kaltaisten ”maailmankaupunkien” (ville-monde) kehittämiseksi. Yhteiskunta, jossa jokainen voi löytää paikkansa on Mayeurin mukaan myös ensisijaista. Gettoistuminen, sisäänpäin kääntyneisyys ja alueellinen syrjintä ovat Mayeurin mukaan olleet tämänkaltaisten iskujen siemen, joten niitä vastaan tulee taistella (ibid.). Lääkkeeksi Mayeur tarjoaa koulutusta, tiedettä ja kulttuuria (ibid.). Hän myös korostaa jokaisen kansalaisen velvollisuutta tehdä omat velvollisuutensa yhteiskunnan jäsenenä: kaikkien tulee kunnioittaa yhteisen elämän pelisääntöjä. Tässäkin analysoidussa puheessa poikkeuksellisten toimien, esimerkiksi lakimuutosten, vaatiminen loistaa poissaolollaan. Mayeurin mukaan Bryssel ei tule myöskään antamaan periksi oman elämäntapansa ja perusarvojen puolustamisessa vaikka työ onkin valtava (vanityfair.fr 2016). Lisäksi hän pyrkii puolustamaan Brysseliä kahdella rintamalla; toisaalta sitä syytöstä vastaan, että Brysselin avoimuus ja monikulttuurisuus ei toimisi käytännössä ja toisaalta hän muistuttaa, että koko Molenbeekin alue ei ansaitse huonoa mainetta, vaikka terroristit olivatkin onnistuneet piileskelemään siellä (France Inter 2016). Mayeurin mukaan iskuista huolimatta Brysselin tulee hyväksyä maailmankaupungin asemansa (ibid.).

Belgian ulkopolitiikasta puhuttaessa Reynders vetää yhtymäkohtia Lähi-idän tilanteen ja esimerkiksi Belgiasta kotoisin olevien vierastaistelijoiden välille, mutta korostaa, että ratkaisujen tulee löytyä paikalliselta tasolta (Reynders 2016). Muutkin kuin alueen maat voivat kuitenkin tukea paikallisia prosesseja, ja tätä Belgia tekee muun muassa radikalisaation vastaisella työllä (ibid.). Reynders ei kuitenkaan mainitse, että Belgia ryhtyisi johonkin tiettyihin uusiin toimiin alueella Brysselin iskujen jälkeen. Hän käy läpi kattavasti Belgian sotilaallisen kontribuution alueella, mutta ei lupaa uusia aloitteita iskujen vuoksi. Reyndersin mukaan Belgia on vahvistanut humanitääristä apuaan merkittäväksi ja tukee aktiivisesti diplomaattisia prosesseja (ibid.). Belgia vaatii myös entistä enemmän operaatiota maiden välillä, jotta terrorismia vastaan voidaan taistella tehokkaasti. (ibid.)

Kuten jo aiemmissa osioissa kävi ilmi, Brysselin iskujen jälkeen belgialaiset halusivat korostaa nopeaa paluuta normaaliin elämään ja tavallisuuteen. Rudi Vervoortin mukaan hallinto halusi tietoisesti tehdä kaikkensa, jotta kaupunkia ei valtaisi hiljaisuus ja kauppojen sulkeminen, kuten Pariisin iskuja seuranneessa ”lockdownissa” kävi. Hän kertoo ylpeänä siitä, että kouluja, julkisia palveluita ja kulttuurikohteita ei suljettu päiväkseen (Vervoort 2016a). Hän korostaa sitä, että monia kansainvälisiä tapahtumia on järjestetty Brysselissä heti iskua seuraavina päivinä. Bryssel on Vervoortin mukaan korkean turvallisuuden tapahtumien järjestäjänä mallioppilas ja sen poliisivoimat ovat hyvin koulutettuja takaamaan turvallisuuden (ibid.). Hän korostaa kyllä turvallisuuden ensisijaisuutta iskujen jälkeisessä kontekstissa, mutta korostaa samalla sitä, miten iso osa esimerkiksi julkisesta liikenteestä toimii lähes täydellä kapasiteetillä. Poikkeuksellisuuteen viittaa toisaalta armeija läsnäolo ja summittaiset turvatarkastukset kaikilla asemilla sekä epävarmuus siitä, milloin lentokenttä voidaan avata kokonaan uudelleen (ibid.) Myös poliisi on näkyvämmän esillä koko maassa. Vervoort myös lisää, että turismista vastaavat tahot ovat ilmoittaneet rekrytoivansa lisää henkilökuntaa vastatakseen turvallisuustilanteeseen ja seuraavansa tarkasti Belgian kansallinen uhkatasoa arvioivan viranomaisen suosituksia (ibid.). Vervoortin ja Michelin tiedotustilaisuus pidettiin kansainvälisen lehdistön edessä, mitä saattaa osittain selittää heidän tavallisuutta ja normaaliutta korostavan sanomansa. Mielenkiintoisia ovat toimet, joita on iskujen jälkeen tehty niin ikään turismin saralla. Brysseliin matkaa suunnitteleville on avattu neuvova puhelin ja vapaaehtoisia ”Brussels Greeters” -oppaita on kutsuttu turisteja neuvomaan ja ottamaan vastaan. Ehkä erikoisin näistä toimista on Brysselin keskeiselle aukiolle Grande-Placelle asetettu nettikamera, joka lähettää suoraa ja reaaliaikaista kuvaa ja jonka avulla ihmiset voivat seurata sitä, ”mitä Brysselissä todella tapahtuu” (ibid.). Vervoort korostaa myös toimia taloudellisen toiminnan turvaamiseksi pääkaupunkialueella, jonka merkitys koko Belgialle on todella suuri (ibid.). Pääministeri Michel korostaa niin ikään mahdollisimman nopeaa paluuta normaaliin (Mouvement Réformateur 2016). Hän mainitsee korostetut turvatoimet, mutta painottaa, että paras vastaus terroristien kylvämälle vihalle ja pelolle on olla entistä yhtenäisempiä ja puolustaa perustavanlaatuisia vapauksia (ibid.). Poikkeuksellisuus muutamia esimerkkejä lukuun ottamatta loistaa poissaolollaan. Ero Ranskaan on myös siinä, että Pariisissa iskujen jälkeen esimerkiksi Disneyland-huvipuisto oli useamman päivän kiinni iskujen jälkeen (Le Figaro 2015).

Ulkoministeri Didier Reynders peräänkuuluttaa niin ikään sitä, että täytyy pyrkiä elämään mahdollisimman normaalisti, jotta näytettäisiin, että belgialainen elämäntapa jatkuu, sen sijaan, että annettaisiin periksi ”näille barbaarisille teoille” (L’Invité 2016). Hän myös

huomauttaa, että terrorismin riski Belgiassa oli varsin korkea jo ennen näitä iskuja, ja että iskuja ylipäättään on hyvin vaikea estää (ibid.). ”Olimme vakuuttuneita, että meitä uhattiin”, Reynders sanoo. Näillä sanoilla Reynders vie mielestäni huomiota pois tilanteen poikkeuksellisuudesta; vaara oli jo olemassa, eli siinä mielessä tilanne ei ole dramaattisesti muuttunut. Samalla hänen sanoessaan, että iskujen estäminen on vaikeaa, voidaan kysyä, mitä sitten tulisi tehdä. Reyndersin tarjoamat ratkaisut ovat omasta elämäntavasta kiinni pitäminen sekä poliittisten ratkaisujen löytyminen maissa, joista ISIS on noussut (ibid.). Hän myös vakuuttaa, että Belgia on edelleen hyvin sitoutunut taistelemaan osana kansainvälistä liittoumaa Lähi-idässä. Reyndersin mukaan ISIS tulee tuhota paikan päällä, ja samalla auttaa konfliktia paossa olevia ihmisiä, sekä maita, joihin suuri pakolaisten määrä eniten vaikuttaa (ibid.). Samalla hän korostaa myös Euroopan vastuuta pakolaisten vastaanotossa ja sitä, että Belgia tekee jo oman osansa tästä (ibid.). Nämä toimenpiteet eivät sinällään tuo mitään uutta Belgian jo olemassa oleviin toimiin. Belgian osallisuus kansainväliseen liittoumaan ja ISIS:istä vastaan taistelu ei myöskään vaikuta kovin poikkeukselliselta ottaen huomioon sen jäsenyyden NATO:ssa. Reynders myös korostaa varsin tavallisten, pitkän- ja keskipitkän aikavälin toimenpiteiden tärkeyttä sanoessaan, että koulutukseen, syrjinnänvastaisuuteen ja työmarkkinoihin pääsyyn tulee kiinnittää huomiota, kuten myös radikalisaation ehkäisyyn (ibid.). Nämä esimerkit osoittavat, että belgialaiset poliitikot suhtautuvat puheissaan täysin päinvastaisesti tilanteeseen ja sen edellyttämiin toimenpiteisiin kuin ranskalaiset. Normaaliutta korostaa myös sisäministeri Jambon. Hän suhtautuu varsin rauhallisesti iskuihin, ainakin mitä tulee erityisiin valvontatoimenpiteisiin. Hän reagoi haastattelijan kysymyksiin siitä, miten hän vastaa ihmisille, jotka pitävät hallituksen toimia riittämättöminä, että ”hän ei halua elää sellaisessa yhteiskunnassa”, missä jokaista henkilöä voitaisiin valvoa jatkuvasti, ja että tämä ei olisi edes mahdollista (CNEWS 2016). Hän sanoo silti ymmärtävänsä ihmisten vaatimuksen tiukentuneesta valvonnasta (ibid.). Kaikkia jalkapallo-otteluita, ostoskeskuksia ja toreja ei voida hänen mukaansa valvoa samaan tapaan kuin esimerkiksi pääsyä lentokoneeseen (ibid.). Kysymykseen siitä, miksi turvallisuusviranomaiset eivät ole onnistuneet ehkäisemään iskuja ja miksi Molenbeekissä ei tehdä tarkastuksia ”talosta taloon”, Jambon vastaa, että ongelma on Belgiassa pitkälti sama kuin Ranskassa ja Britanniassa, eikä suinkaan aintulaatuinen (ibid.). Turvallisuusviranomaiset ovat ammattilaisia, mutta niin ovat Jambonin mukaan myös terroristit, jotka osaavat ”tehdä työnsä hyvin” (ibid.).

Joitain poikkeuksia kuitenkin löytyy. Ulkoministeri Reyndersin mukaan Belgia tukee Ranskaa sen vaatimuksissa ottaa käyttöön PNR (L’Invité 2016). Reynders kertoo myös

Belgian jo tekävän yhteistyötä Ranskan kanssa pakolaisten rekisteröinnissä, sekä ajaa Ranskan kanssa ulkorajojen tehokasta valvontaa (L'Invité 2016). Hänen mukaansa myös tiedon vaihto on ensisijaisen tärkeää, erityisesti vierastaistelijoiden jäljillä pysymisessä (ibid.). Lisäksi hän vaatii, että tiedustelupalveluiden tulee tehokkaammin jakaa tietoa keskenään. Tämä lienee poikkeuksellisin Reyndersin vaatimuksista, sillä hän toteaa, että se ei ole yleinen tapa tiedustelupalveluiden kulttuurissa. Belgia yrittää kuitenkin edistää tätä käytäntöä, ja Reyndersin mukaan sen suhteen onkin jo edistytty jonkin verran (ibid.).

Analyysi paljastaa varsin erilaisen kuvan belgialaisten poliitikkojen puheista. Pääpaino ei ole niinkään poikkeuksellisissa toimissa, sillä poliitikot painottavat useimmiten toimia, joihin on jo ryhdytty tai jotka liittyvät esimerkiksi radikalisaation ehkäisemiseen. Brysselin pääkaupunkialueen ministeri-presidentti Rudi Vervoort esitti vaatimuksia liittohallituksen puoleen, sanoen, että Bryssel on tehnyt osansa kaupunkilaisten turvallisuuden takaamiseksi, ja liittovaltion tulee tehdä oma osuutensa (Vervoort 2016b). Brysselin kaupunkijuhlissa pidetyssä puheessa hän sanoo, että Brysselistä puuttuu noin 500 poliisia, joita tarvittaisiin turvallisuuden takaamiseksi, mutta samalla hän vakuuttaa, että kaupungin turvallisuudesta pidetään hyvää huolta (ibid.). Hän sanoo, että paikallishallinto tulee käyttämään ennen näkemättömät varat pääkaupunkialueen tilanteen parantamiseen, sekä turvallisuuden että talouden saralla (ibid.). Hän muistuttaa, että koko Belgia hyötyy näistä poikkeuksellisista ponnistuksista. Vervoort kehottaa brysseliläisiä yhtenäisyyteen ja vaatii, että poliittiset instituutiot pystyvät vastaamaan terrorismin asettamaan haasteeseen (ibid.). Vaikka haasteet joita pääkaupunkialue kohtaa ovat Vervoortin mukaan mahdollisesti suurimmat kuin koskaan aiemmin, Vervoort ei pyydä tiukempia lakeja tai tuomioita terrorismista tuomituille. Turvallisuuden lisäksi hän puhuu toimista, joilla autetaan alueen taloutta sekä parannetaan sen imagoa sekä asukkaiden yhtenäisyyttä (*travailler au vivre-ensemble*). Radikaalisaation vastaiseen työhön tulee hänen mukaansa keskittyä – ja sen eteen tehdään jo paljon – kuten myös siihen, että yli 180 eri kansallisuudesta koostuva kaupunki pystyy elämään entistä paremmin yhdessä. Maaliskuun iskut ovat hänen mukaansa kehoitus toimia entistä enemmän sosiaalisesti heterogeenisen kaupungin puolesta sekä eri ihmisryhmien erilaisten tarpeiden huomioon ottamiseksi, kuten myös kaupunginosion välisen tasapainon takaamiseksi. Hän korostaa ruohonjuuritason työtä ”suurien suunnitelmien sijaan”. (ibid.). Lopuksi Vervoort sanoo, että Bryssel tulee kyllä selviämään iskuista, ja toivottavasti vielä entistäkin yhtenäisempänä ja vahvempana. Vervoort puhuu useista eri toimista, joista suuri osa keskittyy kaupungin tasapainoiseen kehittämiseen eikä niinkään turvallisuuteen, joten

kovin poikkeuksellisia toimia tällä saralla Vervoort ei peräänkuuluta. Vervoort myös nostaa taloudellisen toiminnan turvaamisen iskujen jälkeisessä kontekstissa tärkeäksi.

Charles Michelin muistotilaisuuspuheissa ei viitata poikkeuksellisiin toimiin, luvataan vain tehdä kaikki mahdollinen syyllisten löytämiseksi. Oikeusministeri Geens puolestaan lupaa konkreettisia avoimuutta Belgian hallinnon toimien tarkasteluun ja sen tutkimiseen, mitä oikein tapahtui (Euroopan parlamentti 2016b). Läpinäkyvyyden korostaminen ja hallinnon eri tasojen toiminnan tutkiminen ei vaikuta lainkaan poikkeukselliselta, ainakaan jos poikkeuksellisella ajatellaan hallinnon aiempaa suurempaa salailua ja (vrt. Patriot Act Yhdysvalloissa syyskuun 11. päivän iskujen jälkeen). Jambon ja Geens ehdottavat vihaa saarnaavien imaamien tehokkaampaa suitsemista, pre paid -liittymien ”pysäyttämistä” ja Brysselissä erityisesti Molenbeekin alueen turvallisuuden parantamista (ibid.). Sitä, miten nämä toimenpiteet käytännössä saavutettaisiin, hän ei kuitenkaan kerro. Tämä toimenpidelistä ei kuitenkaan vaikuta poikkeukselliselta sinällään, ilman sen tarkempia kuvauksia esimerkiksi siitä, miten tarkalleen pre paid -liittymät ”pysäytetään”. Kaiken kaikkiaan myös Ranskaan verrattuna kyseessä ovat huomattavasti kevyemmät menetelmät kuin esimerkiksi ilmaiskut Syyriaan.

Liittovaltion ja tunnustettujen uskontojen yhteisessä kannanotossa huhtikuussa 2016 ei myöskään peräänkuuluteta järeitä toimia. Nämä valtion puolesta tunnustetut uskonnot ovat roomalaiskatolisuus, ortodoksisuus, juutalaisuus, anglikaanisuus, protestanttisuus, evankelikalisuus sekä islam (Service public fédéral 2020). Kannanotto keskittyy vahvasti demokraattisten arvojen puolustamiseen. Vihaan, ääriajatteluun ja väkivaltaiseen radikalismiin tulee puuttua tiukasti, eikä terrorismin asettamaan ansaan – eli ihmisten käännättämiseen toisiaan vastaan – tule langeta (premier.be 2016). Kannanotto halua muistuttaa belgialaisen yhteiskunnan perustavanlaatuisista arvoista, joita ovat kirkon ja valtion erotus, syrjinnänvastaisuus, sananvapaus, uskonnonvapaus sekä naisten ja miesten välinen tasa-arvo (ibid.). Tekstissä korostetaan huolta siitä, että yhteiskunta ei hajaannu sisäisesti identiteettiryhmiin tai käännä sisään päin ja peräänkuulutetaan tarvetta rakentaa yhteiskuntaa, jossa kaikilla on oma paikkansa ja jossa erilaisuutta kunnioitetaan. Samalla vaaditaan, että enemmän kuin koskaan, valtio ja viranomaiset kantavat vastuunsa obskurantismin vastaisessa taistelussa ja oikeusvaltion ja demokratian puolustamisessa sekä puolustaa jokaista kansalaista (ibid.). Tekstissä ei pyydetä tiukempia turvatoimia kaduille tai rajojen sulkemista, vaan pysäyttäydytään hyvin vahvasti humanien perusarvojen ja erilaisuuden ilmaisemisen ja kunnioittamisen korostamisessa. Kannanotto on julkaistu noin

kuukausi iskujen jälkeen, joten sen näinkin humaani yleisvire on mielestäni huomionarvoista. Poikkeuksellisia toimia ei vaadita.

6.2.3.1. Poikkeukselliset toimet – vertailu

Poikkeuksellisten toimien suhteen havaitaan suurimmat erot Ranskan ja Belgian poliitikkojen välillä. Siinä missä Ranskassa keskityttiin poikkeuksellisten toimien vaatimiseen ja iskujen tiukkaan vastaamiseen, Belgiassa pääpaino on normaaliin päiväjärjestykseen palaamisessa. Ranskalaiset poliitikot vaativat poikkeuksellisia toimia kansallisella tasolla, muun muassa kansalaisuuden poistamista terroristisista rikoksista tuomituilta henkilöiltä. Lisäksi toivotaan kansainvälistä sitoumusta terrorismin vastaiseen taisteluun sekä Euroopan unionin että Yhdistyneiden kansakuntien tasolla. Nopeus ja tarve toimia tulee selkäesti ilmi. Belgialaisten puheissa korostuvat puolestaan mahdollisimman nopea tavalliseen elämään paluu, josta muun muassa keskeytymättömät julkiset palvelut kielivät, kuten myös toive viedä siitä, että iskut eivät vaikuta Brysselin turismiin. Poliitikot myös suhtautuvat terrorismin uhkaan keskimäärin rauhallisemmin: uhka oli olemassa jo ennen iskuja, eikä se ole täysin hävinnyt iskujen jälkeenkään. Belgialla myös vaikuttaa olevan kokonaisvaltaisempi näkemys terrorismin kitkemiseksi. Radikalismien ja syrjäytymisen ehkäisemistä, koulutuksen arvoa sekä sitoutumista demokraattisiin arvoihin korostetaan ja yhteiselon erilaisten ihmisten kanssa halutaan vahvistaa. Ulkopoliitikassakin ulkoministeri Reynders korostaa poliittisten ratkaisujen merkitystä aseellisten sijaan. Vaikka radikalisaatioon viitataan myös ranskalaisten poliitikkojen puheissa, näin tapahtuu kuitenkin harvemmin, eikä asialle anneta niin paljon painoarvoa. Huomattavaa ovat myös sisäministerin sanat siitä, että hän ei haluaisi asua yhteiskunnassa, missä kaikkea koko ajan valvotaan. Ehdotetut toimenpiteet ovat pikemminkin pehmeitä – debatin ja yhteiselon vahvistamista, toisin kuin Ranskan ilmaiskut Syyriaan. Ero ranskalaisiin poliitikkoihin on siis varsin selvä.

6.3. Analyysi poikkeustilasta Ranskassa

Ranskaan julistetun hätätilan peilaaminen Giorgio Agambenin ajatuksiin poikkeustiloista on hedelmällistä, sillä Ranskan hätätilasta voidaan löytää useita yhtymäkohtia Agambenin ajatusten kanssa. Näitä ovat poikkeuksen normalisoituminen, turvallisuusparadigma, demokratian ”suojeleminen” demokraattisia oikeuksia rajoittamalla sekä välttämättömyys poikkeustilan perustana.

Presidentti Hollande vaatii kahdessa eri puheessa sitä, että Ranska menee hätätilan toiselle puolelle: ”*nous devons aller au-delà de l’urgence*”, tarkoittaen tällä juuri perustuslakimuutoksia, jotka antaisivat viranomaisille paremmat mahdollisuudet taistella ”sotaterrorismia” vastaan (*contre le terrorisme de guerre*) (Hollande 2015b; 2015c). Parlamentin huoneiden edessä puhuessaan hän korostaa hätätilan antamien erikoisvaltuuksien, kuten koriaarestin ja kotietsintöjen tärkeyttä terrorismin vastaisessa sodassa, mutta argumentoi myös, että nykyinen poikkeustilaa säätelevä laki tulisi päivittää ottamaan paremmin huomioon moderneja uhkia ja tähän tarvitaan perustuslain muokkausta (Hollande 2015b). Syynä tähän on juuri terrorismi, eli ”uudenlainen sota”, miksi Hollande sitä kutsuu, joka ei ole samanlaista kuin perinteinen sota, jonka aiheuttamaan vaaraan perustuslain pykälä 36 ja *l’état de siège* viittaa (ibid.). Hollande kuvaa myös terrorismin muodostamaa uhkaa pitkälliseksi ja taistelua ISIS:tä vastaan pitkälle tulevaisuuteen ulottuvaksi (ibid.). Tarvitaan siis uusia aseita, jotta uhkaan voidaan todella vastata. Hollande myöntää, että hätätilan ei ole täysin lain piirissä, ja siksi haluaakin muovata perustuslakia: näin terrorismin vastainen taistelu voisi olla sekä täysin juridista että poikkeuksellisen uhan huomioon ottavaa. Myös puheessa pormestareille Hollande korostaa sitä, että tarvitaan vankka lakiperusta poikkeuksellisessa tilanteessa (Hollande 2015c). Hän myös sanoo, että prosessin tässä vaiheessa mukana on myös ehdotuksia, jotka ovat vastoin Ranskan kansainvälisiä ja eurooppalaisia sitoumuksia, mutta tämä on tarkoituksenmukaista, sillä hän haluaa käydä kaikki vaihtoehdon läpi sekä saada mielipiteen hallitusta lain suhteen neuvovalta *Conseil d’État*’lta. Hän kuitenkin lupaa, että perustuslain muutosta edistetään tiiviissä yhteistyössä parlamentin kanssa. (ibid.). Perustuslain muokkaaminen niin, että se omaksuu poikkeustilan elementtejä on juuri sitä poikkeustilan normalisointia, mihin Agamben viittaa. Tämä perustuslain muokkaus myös lopulta toteutettiin, kun poikkeustila päättyi tapauksessa kuuden jatkamisen jälkeen 31.10.2017 ja uusi sisäistä turvallisuutta ja terrorismin vastaista taistelua koskeva laki tuli voimaan 1.11.2017 (Viepublique.fr 2017). Lain tullessa voimaan, sanottiin myös suoraan, että sen tarkoitus on jatkaa poikkeustilan työtä ja mahdollistaa terrorismin vastainen taistelu pysyväisluonteisesti (ibid.). Tässä huomataan siis, miten lähelle päästään Agambenin ajatuksia siitä, miten poikkeustilat muuttuvat hallinnan tekniikoiksi ja miten poikkeus normalisoituu. Tästä normalisoitumisesta kielii myös se, että Hollande ei yritä peitellä tarvetta jatkaa poikkeuksellisia toimia poikkeuksellisessa tilanteessa kauemmin kuin väliaikaiseksi suunniteltu hätätila instrumenttina antaa myöten. Hollande lupaa toisaalta tehdä tämän

perusoikeuksia kunnioittaen, mutta hän ei koe tarvetta puolustella itse perustuslakimuutosta: se on yksinkertaisesti tarpeellista (Hollande 2015c).

Hollande korostaa, että valtion kaikki voimat tulee keskittää kansalaisten turvallisuuden takaamiseen (Hollande 2015c). Tässä nähdään yhteys turvallisuuden ja poikkeuksen välillä, kuten Agambenkin on havainnut. Hänen mukaansa kaikissa länsimaissa on havaittavissa ennennäkemätön turvallisuusparadigman yleistymisen, mikä ilmiönä on vielä paljon laajempi kuin poikkeustilojen julistaminen (Agamben 2005, 14). Kansalaisten turvallisuuden takaaminen, mihin Hollandekin viittaa, on eittämättä yksi valtion tärkeimmistä tehtävistä. Agambenin historiakatsauksessa käy myös ilmi, että Ranskassa ensimmäisen maailmansodan jälkeen sekä oikeisto- että vasemmistohallitukset pyysivät parlamentilta poikkeuksellisia valtaoikeuksia, mikä viittaa siihen, että siitä oli tullut eri poliittisia suuntia yhdistävä tapa (ibid., 13). Kansainvälinen vertailu tukee tätä ajatusta, sillä Hollande on sosialistisesta puolueesta, mutta hänen suhtautumisensa iskuihin oli silti hyvin militaristinen ja jossain määrin myös verrattavissa George W. Bushin toimintaan syyskuun 11. päivän terrori-iskujen jälkeen (Dück ja Lucke 2019). Poliitikon poliittisen suuntaus ei siis tässä pysty ennustamaan käyttäytymistä. Myös yhteys sotaan on merkittävä linkki, sillä kuten historiakatsauksesta huomattiin, poikkeustilat kehittyivät sotien jälkeen. Hollanden jatkuva viittaus sotaan siis ilmentää myös Agambenin ajatuksia.

Agamben tarkastelee kirjassaan muiden poikkeustilasta kirjoittaneiden ajattelijoiden poikkeustila-pohdintoja. Näistä nousee esiin ajatus siitä, että demokratiaa suojellakseen saattaa joskus olla tarpeen itse demokratian väliaikainen lakkauttaminen. Hän siteeraa Walter Benjaminin ajatusta, että mikään ”uhraus ei ole liian iso demokratian suojelemiseksi, ei edes itse demokratian väliaikainen uhraaminen” (Agamben 2005, 9). Agambenin mukaan tällainen ajatus, mikä ruumiillistuu esimerkiksi Saksan liittotasavallan perustuslaissa, ei voi kuitenkaan johtaa muuhun kuin todellisen demokratian rapautumiseen: ”suojeltu demokratia” ei ole itse asiassa demokratia (ibid., 15). Hollande perusteli tarvetta poikkeustilalle sanomalla, että vaikka hätätilalaki antaa mahdollisuudet rajoittaa yksilönvapauksia, sitä käytetään työkaluna, jotta nämä yksilönvapaudet voitaisiin täysimääräisesti palauttaa (Hollande 2015c). Tämä muotoilu, lakkautetaan joitain vapauksia, jotta niitä voitaisiin suojella, on hyvin läheinen Agambenin suojellun demokratian havaintoihin. Hollande myös viittaa ihmisoikeussopimuksiin perustellessaan poikkeustilan tarvetta. Ihmisoikeusjulistuksen toinen artikla julistaa, että turvallisuus ja siron vastustus ovat perustavanlaatuisia oikeuksia ja että valtion tulee käyttää näitä

oikeuksiaan ottamalla käyttöön välineet, joilla kansalaisten turvallisuus voidaan taata (Hollande 2015b). Muun muassa ihmisoikeusjärjestöt ovat kritisoineet hätätilan täytäntöönpanovallalle antamia lisäoikeuksia ja kyseenalaistaneet niiden hyödyllisyyden. *La Ligue des droits de l'Homme* -järjestö on muun muassa kiinnittänyt huomiota siihen, että lailla rajoitetaan perusoikeuksia ja sitä käytetään myös muuhun kuin terrorismirikosten selvittämiseen (vrt. the Patriot Act) (ldh-france.org 2016b). Ottaen huomioon ihmisoikeusjärjestöjen kritiikin on mielenkiintoista, että Hollande vetoaa hätätilan tarpeellisuutta perustellessaan juuri niihin oikeuksiin, joihin laki puuttuu hätätilaa perustellessaan. Ranskan valtion kansallinen ihmisoikeusvirasto on myös kiinnittänyt huomiota useisiin ylilyönteihin, joita hätätilan puitteissa on tapahtunut, kuten terrorismiin liittymättömien mielenosoitusten hankaloittaminen, poliisin suhteeton väkivallan käyttö sekä materiaaliset vahingot (ldh-france.org 2016a). *Fédération internationale des droits humains* on puolestaan haastatellut useita kansalaisyhteiskunnan toimijoita sekä hätätilan puitteissa kotiaarestiin määrättyjä henkilöitä ja tullut siihen tulokseen, että hätätilan varjolla stigmatisoidaan osaa väestöstä sekä heikennetään yleisesti oikeusvaltion perustaa (Fédération internationale pour les droits humains 2016). Myös Agambenin laajemmat demokratiapohdinnat tarjoavat mielenkiintoisia yhtymäkohtia Ranskan hätätilalakiin. *La Ligue des droits de l'Homme* -järjestö huomauttaa Agambenia myötäillen, että sallimalla kotietsinnät ilman tuomarin hyväksyntää, laki sekoittaa vallan kolmijakoa (ldh-france.org 2016b). Tuomari on myös juuri se viranomainen, jolla on vastuu varjella kansalaisten perusoikeuksia (ibid.).

Ihmisoikeusjärjestöjen havainnot tukevat Agambenin käsitystä siitä, että demokraattisten oikeuksien kaventaminen on riski toimivalle demokratialle. Poikkeustilojen suhteen onkin perusteltua pohtia niiden merkitystä ja arvoa demokratian kannalta. Kuten tämän tutkielman teoriaosuudessa todettiin, sekä Schmitt että Agamben ovat yhtä mieltä siitä, että liberaali demokratia ja poikkeustilat sopivat huonosti yhteen. Tässä tutkielmassa on todettu, että poikkeustiloja käytetään yhä enemmän ja enemmän, joten vaarana on, että myös demokraattisten oikeuksien kaventuminen muuttuu yhä normaalimmaksi toiminnaksi. Erityisen haastavan tästä kysymyksestä tekee myös se, millä perusteilla poikkeustiloja julistetaan. Kuten analyysistä on huomattu, välttämättömyys toimia on yksi isoimmista perusteista poikkeustiloilla. Välttämättömyyden määrittely ja sen suhde lakiin on kuitenkin Agambenin mukaan ongelmallista.

Agambenin mukaan välttämättömyyden käsitteellä on läheinen suhde poikkeustiloihin liittyvään oikeustieteelliseen keskusteluun (Agamben 2005, 24). Välttämättömyyden voidaan ajatella olevan poikkeustilan pohjana kahdella tavalla; joko niin, että välttämättömyys ei lue lakia tai niin, että välttämättömyys luo oman lakinsa (ibid., 27-28). Kirjoitetun lain ja välttämättömyyden suhdetta on eri aikoina ja eri ajattelijoiden toimesta teorisoitu eri tavoin. Agamben nostaa esiin italialaisen juristin Santi Romanon, jonka mukaan välttämättömyys on itse asiassa kaiken lain pohjalla, kaikkien muiden lakien lähteenä sen luonteen vuoksi (ibid., 27-28). Tällöin myös valtion juridinen perusta löytyy välttämättömyydessä. Romanon mukaan välttämättömyys on pohjana poikkeustilalle ja sitä kautta se on samanaikaisesti laillista ja laitonta, eikä sitä voi kirjoittaa auki laissa (Romano teoksessa Agamben 2005, 27). Häätätila, josta välttämättömyys kumpuaa, nähdään siis faktana, joka edellyttää toimia, vaikka välttämättömyyttä ei olisikaan kirjoitettu lakiin. Kuten teoriaosuudessa havaittiin, tässä mielessä valtion oikeus puolustaa itseään ja yrittää taata olemassaolonsa on verrattavissa yksilön itsepuolustus-oikeuteen, sillä siinäkin nähdään yksilöllä olevan oikeus, mitä sillä ei normaalien olosuhteiden vallitessa olisi, eli esimerkiksi toisen vahingoittaminen (ibid., 43). Kuten nähtiin, myös ranskalaiset poliitikot kuvasivat tilanteen olevan niin vakava, että toimet siihen vastaamiseksi ovat välttämättömiä. Tämän kaltainen näkemys johtaa väistämättä pohdintaa siitä, miten määritellä välttämättömyys. Jos vain välttämättömyyteen viittaaminen riittää poikkeuksellisen tilanteen laillisuuteen, kasvaa mielestäni riski väärinkäytöksille suureksi. Välttämättömyys toimia tietyllä tavalla tietyn tilanteen edessä voidaan teoriassa määritellä loputtomien tavoin. Siinä missä toisille rajojen sulkeminen kaikilta maahanmuuttajilta on välttämätöntä kansallisen identiteetin säilyttämiseksi, toiset pitävät välttämättömänä toimia ilmastonmuutoksen vastaisessa taistelussa. Kummankin näkökannan edustajat voisivat vedota omia toimiaan puolustaakseen kansalliseen itsesäilytykseen. Terrorismin yhteydessä voidaan puhua isosta määrästä kuolleita, mutta harva kuitenkaan ajattelisi, että terrorismi uhkaisi valtion olemassaoloa samaan tapaan kuin esimerkiksi perinteinen sota, jonka tarkoituksena saattaa olla toisen valtion suvereniteetin anastaminen. Vaikuttaa siis siltä, että välttämättömyyttä on vaikeaa määritellä aukottomasti ja objektiivisesti. Myös covid-19-kriisi on osoittanut tämän: mitkä kaikki toimet ovat välttämättömiä viruksen estämiseksi? Tästä oli eri maissa hyvin erilaisia näkemyksiä.

Tätä taustaa vasten poikkeuksellisten toimien ja ihmisten perusoikeuksien rajoittaminen niiden nojalla näyttäytyykin varsin kyseenalaisena. Kenellä on oikeus määrittää, mikä on milloinkin välttämätöntä. Agamben huomauttaakin, että monien ajattelijoiden tapa nähdä

hätätila todellisuuden heijastuksena on naiivi, sillä välttämättömyyden määrittelyyn liittyy aina subjektiivinen arvio siitä, miten määritellä välttämättömyys (ibid., 30). Hän siteeraa Balladore-Pallieria, jonka mukaan välttämättömyyden määrittely itsessään on vallankumoukseen verrattavissa oleva toimi, sillä senkin taustalla täytyy olla yhdenmielisyyttä siitä, että olemassa olevat normit tulee lakkauttaa (Balladore-Pallieri 1970 teoksessa Agamben 2005, 31). Ja juuri tämä päätös siitä, että laillinen järjestys joko on tai ei ole säilyttämisen arvoinen on subjektiivinen kaikissa tilanteissa. Tässä päästään myös lähelle Schmittin ajatuksia siitä, että suvereenin hallitsijan määrittelyn ytimessä on päätös poikkeuksellisuudesta. Koska demokratioissa täytäntöönpanovallan kahvassa olevat vaihtuvat säännöllisesti, on luonnollista päätellä, että sitä kautta myös käsitykset välttämättömyydestä vaihtelevat. Tämä jättää oven väärinkäytöksille auki. Mikäli välttämättömyyden määrittely on itsessään subjektiivista, minkä tahansa poikkeustilan määrittely on sitä kautta aina poliittinen päätös, jota voidaan epäillä vallassa olijan omien motiivien mukaista. Voidaankin pohtia aiheellisesti, miten demokratia ja poikkeustilat voivat sopia yhteen. Mitä useammin niitä julistetaan, sitä matalammaksi kynnys ehkä myös alenee, mikä itsessään johtaa poikkeuksen normalisaatioon. Suomessa poikkeustila on julistettu vain kerran sotien jälkeen, juuri tämän tutkielman kirjoittamisen aikaan keväällä 2020 covid-19 -epidemian hillitsemiseksi (Scheinin 2020). Tulevaisuus tulee näyttämään tuleeko tästä poikkeuksellisesta työkalusta yleisempää.

Kaiken kaikkiaan tämä analyysi paljastaa monia yhtymäkohtia Agambenin ja osittain myös Schmittin ajatusten kanssa. Schmittin mukaan valtiolla on oikeus asettaa lakien yläpuolelle säilyttääkseen itsensä tilanteessa, jossa on välttämätöntä toimia. Agamben taas kyseenalaistaa välttämättömyyden objektiivisuuden. Mitä tästä jää siis jäljelle, kun pohditaan poikkeustilojen ja demokratian yhteensopivuutta? Näyttäisi siltä, että Ranskan tilanteessa ollaan valmiita uhraamaan demokraattisia oikeuksia turvallisuuden nimissä, ja että vakuutteluista huolimatta etukäteisen valvonnan puute on johtanut ylilyönteihin hätätilan puitteissa. Mikäli kansalaisten perusoikeudet jäävät toissijaisiksi valtion turvallisuuden – ja nimellisesti heidän oman turvallisuutensa nimissä – on mielestäni aiheellista pohtia, missä määrin poikkeustila kääntyy itseään vastaan. Kun tähän demokraattisten oikeuksien kaventumiseen yhdistetään vähäinen parlamentaarinen debatti aiheen ympäriltä, voidaan perustellusti esittää huolta demokratian tulevaisuuden puolesta. Ranskan poikkeustilan elementtejä sisältävä perustuslakimuutos hyväksyttiin nopeutetulla menettelyllä sekä suurilla, poliittiset rajat ylittävillä enemmistöillä parlamentin ylä- ja alahuoneissa (242-22 senaatissa ja 215-127 kansalliskokouksessa), kielien samanlaisesta

harvinaisesta yksimielisyydestä kuin Patriot Actin kohdalla Yhdysvalloissa (Élysée 2017). Poikkeustilat ja demokratia vaikuttavat hankalalta yhdistelmältä tämän tutkielman analyysin perusteella, erityisesti mikäli parlamentaarinen, ja laajemmin yhteiskunnallinen debatti johtaa ihmisten välinpitämättömyyteen ja turtumiseen. On myös hyvä huomata, että kaksi niinkin eri lähtökohdista teorisoivaa ajattelijaa kuin Agamben ja Schmitt ovat kummatkin sitä mieltä, että poikkeustilat ja demokratia eivät sovi hyvin yhteen.

7. Tulokset ja johtopäätökset

Tämän tutkielman tarkoitus oli vastata neljään tutkimuskysymykseen. Ensinnäkin haluttiin selvittää, löytyikö Pariisin ja Brysselin iskujen jälkeen Kööpenhaminan turvallistamisteorian mukaista turvallistamista poliitikkojen tavassa puhua iskuista. Toisekseen oli tarkoitus vertailla, millaista turvallistaminen näissä konteksteissa oli ja kolmanneksi oliko maiden välillä havaittavissa eroja. Poikkeustilojen suhteen haluttiin neljänneksi vielä selvittää, oliko ranskalaisten poliitikkojen puheissa havaittavissa Giorgio Agambenin esiin ostamia problematiikkoja poikkeustilojen normalisoitumisesta ja niiden käytöstä hallinnan tekniikkana.

7.1. Tulokset

Analyysin tulokset ovat, että turvallistamisyrityksiä voidaan havaita puheissa ja että vertailtavien maiden välillä on eroja turvallistamisessa. Ranskalaiset poliittiset päättäjät piirsivät voimakkaampia uhkakuvia terrorismin sävyttämästä tulevaisuudesta sekä taistelusta, joka tulee olemaan pitkä ja vaatimaan ranskalaisilta paljon. Voimakkaammat uhkakuvat johtavat myös siihen, että ranskalaiset poliitikot puhuvat poikkeuksellisten toimien välttämättömyydestä paljon. Välttämättömyys myös kohdistuu erilaisiin teemoihin ranskalaisten ja belgialaisten puheissa. Ranskalaiset poliitikot viestivät tilanteesta, joka vakavuudessaan rinnastetaan sotaan useaankin otteeseen. Tämä sota on uusi, mutta se vaatii poikkeuksellisia toimenpiteitä ja ISIS:in kukistamista ennen kuin on liian myöhäistä. Ranskalaiset puhujat siis rakentavat uhkakuvan, esittivät välttämättömiä toimia siihen vastatakseen, jotka ovat poikkeuksellisia. He turvallistavat Ranskaa, joka kuvataan sodan ja mahdollisesti tulevien hyökkäysten kohteeksi, mikäli toimiin ei ryhdytä. Belgian kontekstissa tällainen turvallistaminen puuttuu. Belgialaiset ovat sitä mieltä, että iskujen jälkeisessä tilanteessa tulee entisestään tukeutua demokraattisiin arvoihin sekä käydä vaikeaa keskustelua siitä, miksi eurooppalaiset nuoret syyllistyvät terrorismiin. Demokratian ja erityisesti monikulttuurisen Brysselin arvojen kärsiminen onkin se uhakuva, mikä belgialaisten puheista välittyy, ei suinkaan tulevaisuus, missä terrorismi tulee olemaan osa elämää. He eivät kuitenkaan esitä poikkeuksellisia toimia tähän uhakuvaan vastatakseen, eli heidän kohdallaan ei voida puhua Kööpenhaminan koulukunnan mukaisista turvallistamisyrityksistä. Viittaamalla iskuihin ”sotatekoina” ja uhreihin ”marttyyreina” ja ”kaatuneina”, ranskalaiset puhujat turvallistavat Ranskaa. On tartuttava toimeen ja puolustettava maata terroristien armeijalta ja näin Ranska tulee selviämään. Belgian kontekstista tämä puuttuu. Jos Belgiassa yritetään jotain *kevyesti* viedä turvallistamista

kohti, on kyse enemmänkin belgialaisista ja brysseliläisistä suvaitsevaisuuden ja avoimuuden arvoista, joiden pelätään kärsivät iskujen mahdollisesti aiheuttaman sisäänpäin kääntymisen ja ihmisryhmien välisen epäluulon takia.

Isoimmat erot havaitaan poikkeuksellisissa toimissa. Siinä missä ranskalaiset poliitikot korostivat tilanteen vakavuutta ja poikkeuksellisten toimien välttämättömyyttä, belgialaisten poliitikkojen puheista välittyi halu palata mahdollisimman nopeasti takaisin tavalliseen arkeen. Heidän suhtautumisensa terrorismin asettamaan uhkaan on analysoitujen puheiden perusteella hyvin rauhallinen: uhka on olemassa, mutta siihen ei haluta reagoida liian voimakkaasti. Sisäministeri huomauttaa, että ei itse haluaisi yhteiskunnassa, missä kaikkea jatkuvasti valvotaan. Brysselin pääkaupunkialueen ministeri-presidentti puolestaan ylpeili sillä, että kaupunkia ei iskujen jälkeen suljettu, vaan koulut ja palvelut pysyivät auki. Kaiken kaikkiaan ”pehmeät” arvot ja toimet korostuvat belgialaisten poliitikkojen puheissa. Ranskalaiset haluavat torjua terrorismia sotilaallisilla toimilla, kun taas belgialaiset poliitikot peräänkuuluttavat myös koulutuksen, arvokasvatuksen ja demokraattisten arvojen vahvaa puolustamista. Ranskassa puolestaan vaadittiin presidentin suulla kansalaisuuden poistamista terrorismiin syyllistyneiltä. Belgiassa terrorismi siis pysyy normaalin politiikan areenalla, sillä uusia poikkeuksellisia toimia ei peräänkuuluteta ja mahdottomuutta eliminoida terrorismin riski täysin korostetaan. Yhteistä kummallekin maalle oli iskujen liittäminen osaksi laajempaa terrorismia ja tilannetta Lähi-idässä. Eivät arvot puuttuneet täysin ranskalaisten poliitikkojen puheista; puheissa viitattiin kyllä tarpeeseen toimia arvojen mukaisesti, mutta pääosan saivat poikkeukselliset toimet ja militaristinen tapa kuvata iskuja.

Sovellettaessa Agambenin poikkeustilateoriaa ranskalaisten poliitikkojen puheisiin hätätilasta havaitaan useita yhtymäkohtia. Ranskan esimerkit osoittavat, että poikkeustilaa on pyritty normalisoimaan, ja osin tässä on myös onnistuttu, sillä perustuslakimuutos, joka vuonna 2017 astui voimaan pitää sisällään elementtejä poikkeustilasta, ja lisäksi se hyväksyttiin varsin selkeällä enemmistöllä. Terrorismin vastaisen taistelun välineitä, joita hätätilalaki antoi, haluttiin ja onnistuttiin ottamana osaksi pysyvää lakia. Näin poikkeuksesta on tullut hallinnan tekniikka, aivan kuten Agamben on ennustanut. Demokratian ”suojeleminen” rajoittamalla demokraattisia oikeuksia on myös argumentti, jota Ranskan presidentti käytti perustellessaan hätätilaa. Agamben kiinnittää aiheellisesti huomiota siihen, voiko tällainen demokratia todellisuudessa kestää, vai onko oikeuksien heikentäminen vain polku kohti totalitarismia. Ranskassa on raportoitu ylilyöntejä

poikkeustilan puitteissa, mikä kieli demokratian heikentymisestä, ainakin hetkellisesti Välttämättömyys, mitä Agamben problematisoi ja mihin ranskalaiset poliitikot usein viittasivat hätätilaa perustellessaan ei myöskään ole niin yksinkertaista, kuin se aluksi näyttää. Välttämättömyyden määrittely on aina poliittinen teko, joka muuttaa olennaisesti tilannekuvaa. Se, kenellä on valtaa määritellä välttämättömyys, on myös valtaa kehystää tilanne tietyllä tavalla, ja tätä tapa ei välttämättä ole yhteydessä objektiiviseen todellisuuteen. Schmittin mukaan poikkeuksen määrittely on suvereeniuuden ytimessä. Agambenia mukaillen voidaan sanoa, että välttämättömyyden määrittely on subjektivisuudessaan poikkeustilapohdintojen problematiikan ytimessä.

7.2. Johtopäätökset

Mitä analyysin tuloksista siis voidaan päätellä turvallistamisen ja poikkeustilojen suhteen? Ainakin sen, että vaikka hyvin saman tyyppiset, saman solut toteuttamat iskut tapahtuvat kahdessa Länsi-Eurooppalaisessa maassa, joissa kummassakin iskut liitetään osaksi laajempaa kansainvälistä terrorismia, turvallistaminen saattaa operoida hyvinkin eri tavoin. Tämä on mielenkiintoista, sillä yhteydet iskujen välillä ovat niin vahvat. Belgian turvallistamisen puute on yllättävä tulos, sillä aikaisemmin tapahtuneiden Pariisin iskujen ajallisen läheisyyden olisi voinut ajatella vahvistavan ihmisten reaktiota iskuihin. Ja olihan kyseessä yksi pahimmista iskuista Belgiassa, jota sisäministeri kutsui Belgian syyskuun 11. päivän iskuiksi. Pääministeri Charles Michelin mukaan iskut muodostavat myös vedenjakajan maassa; on aika ennen iskuja ja aika niiden jälkeen (France24 2016b). Osittain eroja selittää se, että Ranskassa oli julistettu hätätila jo samana yönä kun iskut tapahtuivat, joten poliitikoilla lienee ollut tarve perustella järeää toimenpidettä yleisölle. Belgiassa tilanne oli tämän suhteen erilainen. Eroja saattaa myös selittää erilaisuus maiden poliittisessa kulttuurissa. Ranska on vahvan keskusjohtoinen valtio, missä presidentillä on paljon valtaa, kun taas Belgia on useaan itsehallintoalueeseen jaettu ja useista eri kieliryhmistä koostuva liittovaltio, missä poliittinen kulttuuri on perinteisesti ollut riitaisempi⁷. Vastaaminen kysymykseen siitä, mistä erot johtuivat ei mahdu tähän tutkielmaan. Lisää tutkimusta turvallistamisen eroista eri konteksteissa kannattaakin jatkaa erojen syvien syiden selvittämiseksi. Tämän tutkielman perusteella voidaan päätellä, että paikallinen konteksti vaikuttaa ainakin jossain määrin turvallistamiseen. Yllättävää tuloksissa on se, että maahanmuuttoa ja islamia turvallistettiin verrattain vähän, ainakin suoraan. Aikaisemman

⁷ Ks. mm. Billiet, J. ja Frogner, A. "Does Belgium (still) exist? Differences in political culture between Flemings and Walloons". *West European Politics* 29(5):912-932.

tutkimuksen valossa olisi voinut olettaa, että kumpaakin näitä teemoja olisi turvallistaa enemmän. Yhteiskunnan moninaisuuden kautta viitattiin kyllä epäsuorasti tarpeeseen integroida kaikki ryhmät demokraattisiin arvoihin, mutta maahanmuuttoa tai uskonnon merkitystä iskuille ei korostettu suoraan. Tätä selittänee osittain poliitikkojen kuuluminen valtavirtapuolueisiin sekä kummankin yhteiskunnan moninaisuus.

Lisäksi analyysi paljastaa, että keskenään verrattavia iskuja voidaan turvallistaa hyvin eri tavoin. Kööpenhaminan turvallistamisteorian mukaan päätös yrittää turvallistaa jotain, on aina tietoinen päätös, ja että teemasta kuin teemasta voitaisiin puhua ilman turvallistamista. Poliitikkojen ei ole välttämätöntä lähteä heti sotaan, vaan voidaan pyrkiä korostamaan myös demokraattisempia tapoja kehystää tämä ilmiö. Terrorismia ei välttämättä tarvitse kohdella tavallisen politiikan rajat ylittävänä, automaattisesti poikkeuksellisenä ilmiönä, vaan siihen voidaan soveltaa myös tavallisempia keinoja ja diskursseja: sitä ei ole pakko käsitellä turvallistamisen kautta. Belgian suhtautuminen maansa pahimpiin terrori-iskuihin antaa esimerkin erilaisesta ja vähemmän demokratiaa rajoittavasta tavasta puhua tästä ilmiöstä, joka on saanut aina Yhdysvaltain syyskuun 11. päivän iskujen jälkeen paljon huomiota. Niille, joiden mielestä poikkeustiloihin turvautuminen edustaa vaaraa demokratialle, Belgia antaa myös toivoa. Lisää tutkimusta kuitenkin tarvitaan selvittämään, miten tilanne on sittemmin Belgiassa edennyt, ja onko lakijärjestelmä, joka ei mahdollista poikkeustilan julistamista kuitenkin tehnyt myönnytyksiä terrorismin vastaisessa taistelussa. Myös turvallisuuden kokonaisvaltaista tutkimista tarvitaan lisää tässä yhteydessä: miten esimerkiksi eri ihmisryhmiin eri tavoin kohdistuvat toimet, kuten etninen profilointi vaikuttavat ihmisten yleiseen turvallisuudentunteeseen ja miten tämä suhteutuu turvallisuustoimiin? Myös terrorismin painoarvoon muiden uhkien joukossa tulisi kiinnittää huomiota. Iskuja tapahtuu todistetusti vähemmän nyt, kuin aikaisempina vuosikymmeninä, mutta reaktiot iskuihin tuntuvat kovenevan. Olisi siis aiheellista pohtia, mihin on hyvä vetää raja turvallisuustoimien ja perusoikeuksien välillä.

Tämän tutkielman tuloksista on hyötyä myös covid-19-viruksen aiheuttamien poikkeustilojen analysointiin. Huhtikuun 19:een päivään mennessä yli puolet maailman demokratioista on julistanut jonkinlaisen hätä- tai poikkeustilan pandemian vuoksi (Bjørnskov ja Voigt 2020). Tähän ryhmään kuuluu myös Ranska (Service-public.fr 2020). Pandemian varjolla on myös tehty toimenpiteitä, joiden tarkoitusperiä kyseisen kriisin hoidossa voidaan kyseenalaistaa: Unkari on paitsi antanut presidentille entistä laajemmat valtaoikeudet ja käytännöllisesti katsoen lakkauttanut parlamentarismia, myös lakkauttanut

vaalit toistaiseksi ja sulkenut oikeusistuimia (Gross 2020). Pitkällä tähtäimellä voidaan pohtia, miten pysyviksi ensisijaisesti viruksen hallintaan tähtäävät hallitusten valtaa huomattavasti lisäävät lait jäävät, miten nopeasti niistä ollaan valmiita luopumaan vai jäävätkö ne voimaan pidemmäksi aikaa, kuin kriisin hoito edellyttäisi. Bjørnskov ja Voigt arvioivatkin, että poikkeustiloja tullaan käyttämään tulevaisuudessa entistä enemmän ja niiden yksityisyyttä ja esimerkiksi median sananvapautta koskevat pykälät saattavat elää pitkään kriisin jälkeen (Bjørnskov ja Voigt 2020). Kun välittömän kriisin hoidosta siirrytään viruksen ja sairastuneiden ihmisten kontaktien jäljittämiseen, kysymykset ihmisten yksityisyydestä tulevat entistä olennaisemmiksi, samalla tavalla kuin terrorismin vastaisen taistelun varjolla tehty ihmisten yksityisyyttä rajoittavat toimet. On kuitenkin havaittu, että ihmiset hyväksyvät poikkeukselliset toimet varsin auliisti, ja vastustus niitä kohtaan on suhteellisen heikkoa, johtuen ihmisten halusta nähdä ”jotain tehtävän” kriisin hetkellä (Bjørnskov ja Voigt 2020). Suomessakin pääministeripuolueen suosio on noussut lyhyessä ajassa poikkeuksellisen paljon, mikä kielii laajasta hyväksynnästä hallituksen erityislaatukselle politiikalle (Pilke 2020). Sekä terrorismin vastainen taistelun todennäköinen jatkuminen pitkälle tulevaisuuteen että kansalaisten halu nähdä tiukkoja toimia hallitukselta vaaralliselta vaikuttavassa tilanteessa kielivät siitä, että poikkeustilat tulevat olemaan tiivis osa demokraattisten valtioiden työkalupakkia tulevaisuudessakin, mahdollisesti enenevässä määrin. Covid-19-kriisin varjolla julistetut poikkeustilat saattavat myös madaltaa valtioiden kynnystä ottaa tämä järeä toimenpide käyttöön. Ranskan esimerkki paljastaa, että riskit väärinkäytöksiin, demokratian osittaiseen heikentymiseen ja poikkeuksen normalisoitumiseen ovat todellisia ja tämä ei ole yhdentekevää demokratioiden kestävyyskannalta. Aikana, jolloin liberaalin demokratian perusteita haastetaan monelta taholta, tulisi mielestäni kiinnittää entistä enemmän huomiota näihin kysymyksiin. Tasapainon löytäminen tarpeellisten toimenpiteiden ja demokratian välillä voi olla haastavaa, mutta tasapainon saavuttaminen tulee entistä tärkeämmäksi tulevinä vuosina.

8. Lähteet

- ACLU. 2020. "Surveillance Under the Patriot Act". American Civil Liberties Union. 2020. <https://www.aclu.org/issues/national-security/privacy-and-surveillance/surveillance-under-patriot-act>.
- Agamben, Giorgio. 2005. *State of Exception*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Agret, Philippe, ja Marine Laouchez. 2016. "L'arrestation de Mohamed Abrini confirme le lien entre les attentats de Paris et Bruxelles". *Le Devoir*. 9. huhtikuuta 2016. <https://www.ledevoir.com/monde/467761/l-arrestation-de-mohamed-abrini-confirme-le-lien-entre-les-attentats-de-paris-et-bruxelles>.
- Assemblée nationale. 2019. "Le Congrès du Parlement - Assemblée nationale". 2019. http://www2.assemblee-nationale.fr/le-congres-du-parlement#node_27099.
- Austin, John Langshaw. 1975. *How to do things with words*. Oxford university press.
- Balzacq, Thierry. 2005. "The three faces of securitization: Political agency, audience and context". *European journal of international relations* 11 (2): 171–201.
- . 2011. *Securitization Theory: How Security Problems Emerge and Dissolve*. Lontoo: Routledge.
- Baudet, Marie-Béatrice. 2016. "La Belgique, plaque tournante du djihadisme". *Le Monde.fr*, 23. maaliskuuta 2016. https://www.lemonde.fr/europe/article/2016/03/23/la-belgique-plaque-tournante-du-djihadisme_4888682_3214.html.
- BBC. 2015a. "Charlie Hebdo Attack: Three Days of Terror". *BBC News*, 14. tammikuuta 2015, osa Europe. <https://www.bbc.com/news/world-europe-30708237>.
- . 2015b. "Paris Attacks: What Happened on the Night". *BBC News*, 9. joulukuuta 2015, osa Europe. <https://www.bbc.com/news/world-europe-34818994>.
- . 2016. "Paris and Brussels Bombers' Links Uncovered". *BBC News*, 9. huhtikuuta 2016, osa Europe. <https://www.bbc.com/news/world-europe-35879401>.
- be.brussels. ei pvm. "Les communes de la Région de Bruxelles-Capitale — Région bruxelloise - Brussels Gewest". be.brussels. Viitattu 6. kesäkuuta 2020. <https://be.brussels/a-propos-de-la-region/les-communes-de-la-region-de-bruxelles-capitale>.
- Bigo, Didier. 2002. "Security and immigration: Toward a critique of the governmentality of unease". *Alternatives* 27 (1_suppl): 63–92.
- Bjørnskov, Christian, ja Stefan Voigt. 2020. "The State of Emergency Virus". *Verfassungsblog* (blog). 19. huhtikuuta 2020. <https://verfassungsblog.de/the-state-of-emergency-virus/>.
- Bolleyer, Nicole. 2019. "Have Changes in Counterterrorism Legislation before and after 9/11 Curtailed Civil Rights?" *Democratic Audit*. 3. kesäkuuta 2019. <https://www.democraticaudit.com/2019/06/03/have-changes-in-counterterrorism-legislation-before-and-after-9-11-curtailed-civil-rights/>.
- Bosi, Lorenzo, ja Stefan Malthaner. 2014. "Political violence". Teoksessa *The Oxford Handbook of Social Movements*, Donatella Della Porta ja Mario Diani. Oxford: Oxford University Press. <https://www.oxfordhandbooks.com/view/10.1093/oxfordhb/9780199678402.001.0001/oxfordhb-9780199678402-e-50>.
- Boswell, Christina. 2007. "Migration control in Europe after 9/11: Explaining the absence of securitization". *JCMS: Journal of Common Market Studies* 45 (3): 589–610.

- Buzan, Barry. 2006. "Will the 'global war on terrorism' be the new Cold War?" *International affairs* 82 (6): 1101–1118.
- Buzan, Barry, ja Ole Wæver. 2009. "Macrosecuritisation and security constellations: reconsidering scale in securitisation theory". *Review of international studies* 35 (2): 253–276.
- Buzan, Barry, Ole Wæver, ja Jaap de Wilde. 1998. *Security: A New Framework for Analysis*. Boulder (Colo.): Rienner.
- Cazeneuve, Bernard. 2015a. "Déclaration de M. Bernard Cazeneuve, ministre de l'intérieur, sur la proclamation de l'état d'urgence à la suite des attentats perpétrés à Paris et en Seine-Saint-Denis le 13 novembre et le dispositif opérationnel qui en découle en termes de sécurité et de mobilisation des forces de l'ordre | Vie publique". vie-publique.fr. 14. marraskuuta 2015. <https://www.vie-publique.fr/discours/196835-declaration-de-m-bernard-cazeneuve-ministre-de-linterieur-sur-la-pro>.
- . 2015b. "Déclaration de M. Bernard Cazeneuve, ministre de l'intérieur, sur la position de la France concernant les mesures de lutte contre le terrorisme adoptées au niveau européen à la suite des attentats perpétrés à Paris et à Saint-Denis | Vie publique". vie-publique.fr. 20. marraskuuta 2015. <https://www.vie-publique.fr/discours/196966-declaration-de-m-bernard-cazeneuve-ministre-de-linterieur-sur-la-pos>.
- . 2016. "Déclaration de M. Bernard Cazeneuve, ministre de l'intérieur, sur la prolongation de l'état d'urgence pour une durée de deux mois, au Sénat le 10 mai 2016 | Vie publique". vie-publique.fr. 10. toukokuuta 2016. <https://www.vie-publique.fr/discours/199103-declaration-de-m-bernard-cazeneuve-ministre-de-linterieur-sur-la-pro>.
- Chardel, Pierre-Antoine, Robert Harvey, ja Hélène Volat. 2016. "The French intelligence act: resonances with the USA patriot act". *Technology Science*.
- Chrisafis, Angelique. 2012. "Toulouse Shootings Leave France Confused and Demanding Answers". *The Guardian*, 23. maaliskuuta 2012, osa World news. <https://www.theguardian.com/world/2012/mar/23/toulouse-shootings-france-demands-answers>.
- . 2015. "France Passes New Surveillance Law in Wake of Charlie Hebdo Attack". *The Guardian*, 5. toukokuuta 2015, osa World news. <https://www.theguardian.com/world/2015/may/05/france-passes-new-surveillance-law-in-wake-of-charlie-hebdo-attack>.
- Clerix, Kristof. 2015. "Why Are Terrorists Drawn to Belgium? | Kristof Clerix". *The Guardian*, 17. marraskuuta 2015, osa Opinion. <https://www.theguardian.com/commentisfree/2015/nov/17/terrorists-belgium-paris-attacks>.
- CNEWS. 2016. "Contrôler chacun, à chaque moment du jour, n'est pas la solution", selon le ministre de l'Int... <https://www.youtube.com/watch?v=NhjyDJllaOU>.
- Damian, Romain. 2016. "Attentat de Nice : le deuxième le plus meurtrier depuis plus de 50 ans". *Le Monde.fr*, 15. heinäkuuta 2016. https://www.lemonde.fr/les-decodeurs/article/2016/07/15/attentat-de-nice-le-deuxieme-le-plus-meurtrier-depuis-plus-de-50-ans_4970266_4355770.html.
- Daoud, Emmanuel, ja Géraldine Péronne. 2015. "Loi renseignement : regards croisés France – Etats-Unis". *Securite et strategie* 20 (1): 16–23.
- Dück, Elena, ja Robin Lucke. 2019. "Same Old (Macro-) Securitization? A Comparison of Political Reactions to Major Terrorist Attacks in the United States and France". *Croatian International Relations Review* 25 (84): 6–35.

- Élysée. 2017. "Conférence de presse de Gérard Collomb et Christophe Castaner suite à la promulgation de la loi antiterroriste". [elysee.fr](https://www.elysee.fr/emmanuel-macron/2017/10/30/conference-de-presse-de-gerard-collomb-et-christophe-castaner-suite-a-la-promulgation-de-la-loi-antiterroriste). 30. lokakuuta 2017.
- Emmers, Ralf. 2019. "Securitization". Teoksessa *Contemporary Security Studies*, 5th p. Oxford: Oxford University Press.
- Engene, Jan Oskar. 2004. *Terrorism in Western Europe: Explaining the Trends since 1950*. Cheltenham, UK: Edward Elgar.
- Euroopan komissio. 2016. "Passenger Name Record (PNR)". Text. Migration and Home Affairs - European Commission. 6. joulukuuta 2016. https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/policies/police-cooperation/information-exchange/pnr_en.
- Euroopan parlamentti. 2016a. "Keskinäisen avunannon lauseke: Mitä se tarkoittaa käytännössä? | Ajankohtaista | Euroopan parlamentti". 20. tammikuuta 2016. <https://www.europarl.europa.eu/news/fi/headlines/security/20160119STO10518/keskinainen-avunannon-lauseke-mita-se-tarkoittaa-kaytannossa>.
- . 2016b. *Follow-up to the Extraordinary Meeting of the EU Ministers of Justice and Home Affairs of Thursday 24 March 2016 after the Terrorist Attacks in Brussels on 22 March 2016: Extracts from the Debate in the Presence of Jan JAMBON and Koen GEENS*. Bryssel. https://multimedia.europarl.europa.eu/en/follow-up-to-the-extraordinary-meeting-of-the-eu-ministers-of-justice-and-home-affairs-of-thursday-24-march-2016-after-the-terrorist-attacks-in-brussels-on-22-march-2016-extracts-from-the-debate-in-the-presence-of-jan-jambon-and-koen-geens_I120126-V_v.
- Euroopan unioni. 2017. *Directive (EU) 2017/ of the European Parliament and of the Council of 15 March 2017 on Combating Terrorism and Replacing Council Framework Decision 2002/475/JHA and Amending Council Decision 2005/671/JHA*. Vsk. L 88/6.
- Fédération internationale pour les droits humains. 2016. "Mesures antiterroristes contraires aux droits humains : quand l'exception devient la règle". Fédération internationale pour les droits humains. 9. kesäkuuta 2016. <https://www.fidh.org/fr/regions/europe-asie-centrale/france/mesures-antiterroristes-contraires-aux-droits-humains-quand-l>.
- Fox, Jonathan, ja Yasemin Akbaba. 2015. "Securitization of Islam and religious discrimination: Religious minorities in Western democracies, 1990–2008". *Comparative European Politics* 13 (2): 175–197.
- France 24. 2016. "Bruxelles : Charles Michel s'exprime sur les 'attentats les plus meurtriers' de l'histoire de Belgique". France 24. 22. maaliskuuta 2016. <https://www.france24.com/fr/20160322-2016-03-22-1830-bruxelles-charles-michel-sexprime-attentats-plus-meurtriers-lhistoire-belgique>.
- . 2020. "French Judges Order Trial for 20 Suspects Linked to 2015 Paris Attacks". France 24. 16. maaliskuuta 2020. <https://www.france24.com/en/20200316-french-judges-order-trial-for-20-suspects-linked-to-2015-paris-attacks>.
- France Inter. 2016. "Attentats de Bruxelles, Molenbeek : Yvan Mayeur Est l'invité de Léa Salamé - Video Dailymotion". Dailymotion.Com. 29. maaliskuuta 2016. <https://www.dailymotion.com/video/x40l81y>.
- France2. 2019. "Attentats de janvier 2015 : quand Charlie Hebdo était attaqué". *Franceinfo*, 7. tammikuuta 2019. https://www.francetvinfo.fr/faits-divers/terrorisme/attaques-du-13-novembre-a-paris/victimes-des-attentats-a-paris/attentats-de-janvier-2015-quand-charlie-hebdo-etait-attaque_3133591.html.
- France24. 2016a. *Attentats de Bruxelles : déclaration du premier ministre belge Charles*

Michel. <https://www.youtube.com/watch?v=nnbY4xIuEGs>.

———. 2016b. *Bruxelles : Charles Michel s'exprime sur les "attentats les plus meurtriers" de l'histoire belge*. <https://www.youtube.com/watch?v=Y33ikUE97IU>.

Gaveau, Claire, ja Julien Absalon. 2016. "Retrouvez le déroulement des attaques à Bruxelles". RTL.fr. 22. maaliskuuta 2016. <https://www.rtl.fr/actu/international/bruxelles-plusieurs-explosions-a-l-aeroport-7782485329>.

Global Terrorism Database. 2019a. "GTD Search Results". Global Terrorism Database. 2019.

<https://www.start.umd.edu/gtd/search/Results.aspx?page=4&search=paris&expanded=no&charttype=line&chart=overtime&ob=GTIDID&od=desc#results-table>.

———. 2019b. "Incident Summary for GTDID: 201511130008". 2019.

<https://www.start.umd.edu/gtd/search/IncidentSummary.aspx?gtdid=201511130008>.

———. 2019c. "Incident Summary for GTDID: 201603220001". Global Terrorism Database. 2019.

<https://www.start.umd.edu/gtd/search/IncidentSummary.aspx?gtdid=201603220001>.

Gregory, Derek. 2006. "The black flag: Guantánamo Bay and the space of exception". *Geografiska Annaler: Series B, Human Geography* 88 (4): 405–427.

Gross, Oren. 2020. "Emergency Powers in the Time of Coronavirus...and Beyond". Just Security. 8. toukokuuta 2020. <https://www.justsecurity.org/70029/emergency-powers-in-the-time-of-coronaand-beyond/>.

Hidalgo, Anne. 2015. "Discours d'Anne Hidalgo devant le Conseil de Paris après les attentats du 13 novembre | Le blog d'Annick Lepetit". *Annick Lepetit* (blog). 16.

marraskuuta 2015. <http://www.anniclepetit.fr/2015/11/16/discours-danne-hidalgo-devant-le-conseil-de-paris-apres-les-attentats-du-13-novembre/>.

Hollande, François. 2015a. "La déclaration intégrale de François Hollande après les attentats - L'Express". *l'express.fr*. 14. marraskuuta 2015.

https://www.lexpress.fr/actualites/1/politique/la-declaration-integrale-de-francois-hollande-apres-les-attentats_1735792.html.

———. 2015b. "Déclaration de M. François Hollande, Président de la République, devant le Parlement réuni en Congrès à la suite des attaques terroristes perpétrées à Paris et en Seine-Saint-Denis | Vie publique". *vie-publique.fr*. 16. marraskuuta 2015. <https://www.vie-publique.fr/discours/196856-declaration-de-m-francois-hollande-president-de-la-republique-devant>.

———. 2015c. "Déclaration de M. François Hollande, Président de la République, sur les attentats du 13 novembre, la lutte contre le terrorisme et sur la crise des réfugiés | Vie publique". *vie-publique.fr*. 18. marraskuuta 2015. <https://www.vie-publique.fr/discours/196900-declaration-de-m-francois-hollande-president-de-la-republique-sur-les>.

———. 2015d. "Discours de M. François Hollande, Président de la République, en hommage aux victimes des attentats du 13 novembre | Vie publique". *vie-publique.fr*. 27. marraskuuta 2015. <https://www.vie-publique.fr/discours/197045-discours-de-m-francois-hollande-president-de-la-republique-en-hommage>.

———. 2016. "Déclaration de M. François Hollande, Président de la République, sur l'abandon de la révision constitutionnelle relative à l'état d'urgence et à la déchéance de la nationalité | Vie publique". *vie-publique.fr*. 30. maaliskuuta 2016. <https://www.vie-publique.fr/discours/198432-declaration-de-m-francois-hollande-president-de-la-republique-sur-la>.

- Homolar-Riechmann, Alexandra. 2009. "The moral purpose of US power: neoconservatism in the age of Obama". *Contemporary Politics* 15 (2): 179–96. <https://doi.org/10.1080/13569770902858111>.
- Humphreys, Stephen. 2006. "Legalizing lawlessness: On Giorgio Agamben's state of exception". *European Journal of International Law* 17 (3): 677–687.
- Jones, Sam, ja Angelique Chrisafis. 2016. "Nice Truck Attack: Islamic State Claims Responsibility". *The Guardian*, 16. heinäkuuta 2016, osa World news. <https://www.theguardian.com/world/2016/jul/16/islamic-state-claims-responsibility-for-nice-truck-attack>.
- Keith, Linda Camp, ja Steven C Poe. 2004. "Are Constitutional State of Emergency Clauses Effective? An Empirical Exploration". *Human Rights Quarterly* 26 (4): 1071–97. <https://doi.org/10.1353/hrq.2004.0048>.
- Kiras, James D. 2014. "Terrorism and globalization". Teoksessa *The Globalization of World Politics: An Introduction to International Relations*, John Baylis, Steve Smith, ja Patricia Owens, 6. Oxford: Oxford University Press.
- La Libre.be. 2020. "Lutte contre le terrorisme: voici ce qu'ont coûté les cinq premières années de l'opération Vigilant Guardian". 16. tammikuuta 2020. <https://www.lalibre.be/belgique/societe/lutte-contre-le-terrorisme-voici-ce-qu-ont-coute-les-cinq-premieres-annees-de-l-operation-vigilant-guardian-5e208029d8ad5830317d300e>.
- ldh-france.org. 2016a. "Avis de la CNCDH sur le suivi de l'état d'urgence". *Ligue des droits de l'Homme* (blog). 22. helmikuuta 2016. <https://www.ldh-france.org/avis-cncdh-suivi-letat-durgence/>.
- . 2016b. "Vers une cinquième prolongation de l'état d'urgence ? Lettre ouverte aux parlementaires". *Ligue des droits de l'Homme* (blog). 13. joulukuuta 2016. <https://www.ldh-france.org/vers-cinquieme-prolongation-letat-durgence-lettre-ouverte-aux-parlementaires/>.
- Le Figaro. 2015. "Attentats à Paris: Disneyland Paris fermé". *Le Figaro.fr*. 14. marraskuuta 2015. <https://www.lefigaro.fr/flash-eco/2015/11/14/97002-20151114FILWWW00060-attentats-a-paris-disneyland-paris-ferme.php>.
- "Le plan Vigipirate". 2018. *Gouvernement.fr*. 2018. <https://www.gouvernement.fr/vigipirate>.
- Leser, Eric. 2015. "Attentats du 13 novembre: le 11-Septembre français". *Slate.fr*. 14. marraskuuta 2015. <http://www.slate.fr/story/109911/terreur-11-septembre-13-novembre>.
- Levinson, Sanford. 2004. "Torture in Iraq & the rule of law in America". *Daedalus* 133 (3): 5–9.
- Libération. 2015. "Le déroulé exact des attentats du 13 novembre". *Libération.fr*. 14. marraskuuta 2015. https://www.liberation.fr/france/2015/11/14/le-deroule-exact-des-attentats-du-13-novembre_1413492.
- L'Invité. 2016. *Didier REYNDEERS: "La Belgique plus forte que les terroristes"*. L'Invité. <https://www.youtube.com/watch?v=MhEy6F7wD7E>.
- L'Obs. 2016. "Charlie Hebdo : faut-il vraiment parler de « 11 Septembre français » ?" 21. marraskuuta 2016. <https://www.nouvelobs.com/rue89/rue89-nos-vies-connectees/20150110.RUE7389/charlie-hebdo-faut-il-vraiment-parler-de-11-septembre-francais.html>.
- Lutz, Brenda, ja James Lutz. 2019. "Terrorism". Teoksessa *Contemporary Security Studies*, 5th p., 318–33. Oxford: Oxford University Press.

- Lutz, James, ja Brenda J. Lutz. 2011. *Terrorism: the Basics*. London, UNITED KINGDOM: Taylor & Francis Group. <http://ebookcentral.proquest.com/lib/helsinki-ebooks/detail.action?docID=668578>.
- Lynch, Andrew, Nicola McGarrity, ja George Williams. 2010. *Counter-Terrorism and Beyond: The Culture of Law and Justice After 9/11*. London, UNITED KINGDOM: Taylor & Francis Group. <http://ebookcentral.proquest.com/lib/helsinki-ebooks/detail.action?docID=534182>.
- Malkki, Leena, ja Juha Saaarinen. 2019. ”Jihadistinen liikehdintä Suomessa”. *Sisäministeriön julkaisuja 2019:14*, huhtikuuta, 126.
- Mayeur, Yvan. 2016. ”Yvan Mayeur, Bourgmestre de Bruxelles, s’exprime devant le Conseil de Paris - Association internationale des Maires francophones”. [aimf.asso.fr](http://www.aimf.asso.fr/Yvan-Mayeur-Bourgmestre-de-Bruxelles-s-exprime-devant-le-Conseil-de-Paris.html). 29. maaliskuuta 2016. <http://www.aimf.asso.fr/Yvan-Mayeur-Bourgmestre-de-Bruxelles-s-exprime-devant-le-Conseil-de-Paris.html>.
- McCarthy, Thomas. 1985. ”Series Editor’s Foreword”. Teoksessa *Political theology : four chapters on the concept of sovereignty*. Cambridge: MIT Press.
- McDonald, Matt. 2008. ”Securitization and the Construction of Security”. *European journal of international relations* 14 (4): 563–587.
- Michel, Charles. 2016. ”Hommage aux victimes des attentats du 22 mars”. [premier.be](https://www.premier.be/fr/hommage-aux-victimes-des-attentats-du-22-mars). 22. toukokuuta 2016. <https://www.premier.be/fr/hommage-aux-victimes-des-attentats-du-22-mars>.
- Ministère des Armées. 2019. ”Opération Sentinelle”. 2019. <https://www.defense.gouv.fr/operations/france/operation-sentinelle>.
- Mouvement Réformateur. 2016. *C.Michel - R.Vervoort : Retour à la normale à Bruxelles*. https://www.youtube.com/watch?v=EXIcs5AdhSg&app=desktop&persist_app=1&client=mv-google&hl=en&gl=US.
- Pervillé, Guy. 2015. ”Vingt ans après 1995: les attentats de Paris, Lyon et Lille reconsidérés”. *FIGARO*, 24. heinäkuuta 2015. <http://www.lefigaro.fr/histoire/2015/07/24/26001-20150724ARTFIG00066-vingt-ans-apres-1995-les-attentats-de-paris-lyon-et-lille-reconsideres.php>.
- Pilke, Antti. 2020. ”Ylen kannatusmittaus: SDP veti kaulan muihin, nousu poikkeuksellinen – perussuomalaiset romahti kokoomuksen taakse”. *Yle Uutiset*. 7. toukokuuta 2020. <https://yle.fi/uutiset/3-11337395>.
- Pracontal, Michel de. 2015. ”La liste des victimes des attentats du 13 novembre”. *Mediapart*. 18. marraskuuta 2015. <https://www.mediapart.fr/journal/france/181115/la-liste-des-victimes-des-attentats-du-13-novembre>.
- [premier.be](https://www.premier.be/fr/d%C3%A9claration-commune-du-gouvernement-f%C3%A9d%C3%A9ral-et-des-cultes-reconnus-et-de-la-la%C3%AFcit%C3%A9). 2016. ”Déclaration commune du Gouvernement fédéral et des cultes reconnus et de la laïcité”. [premier.be](https://www.premier.be/fr/d%C3%A9claration-commune-du-gouvernement-f%C3%A9d%C3%A9ral-et-des-cultes-reconnus-et-de-la-la%C3%AFcit%C3%A9). 20. huhtikuuta 2016. <https://www.premier.be/fr/d%C3%A9claration-commune-du-gouvernement-f%C3%A9d%C3%A9ral-et-des-cultes-reconnus-et-de-la-la%C3%AFcit%C3%A9>.
- Rapoport, David. 2013. ”The four waves of modern terror: International dimensions and consequences”. *An International History of Terrorism: Western and Non-Western Experiences*, tammikuuta, 282–310. <https://doi.org/10.4324/9780203093467>.
- Reynders, Didier. 2016. ”Discours du Vice-Premier Ministre et Ministre des Affaires étrangères Didier Reynders au Israel Council on Foreign Relations, le 9 mai 2016”. Service public fédéral Affaires étrangères. 9. toukokuuta 2016. https://diplomatie.belgium.be/fr/newsroom/nouvelles/2016/discours_du_vice_premier_min

istre_et_ministre_des_affaires_etrangeres_didier.

Roach, Kent. 2011. *The 9/11 Effect : Comparative Counter-Terrorism*. Cambridge: Cambridge University Press.

http://web.b.ebscohost.com.libproxy.helsinki.fi/ehost/ebookviewer/ebook/bmxlYmtfXzM5OTQwNV9fQU41?sid=83a3505e-2ad6-43d5-9d79-cfc98d859bc4@pdc-v-sessmgr06&vid=0&format=EB&lpid=lp_161&rid=0.

Robinson, Matthew. 2007. "Freedom in an era of terror: A critical analysis of the USA PATRIOT Act". *Justice Policy Journal* 4 (1): 1–48.

Roy, Olivier. 2016. "Pyhä sota on nihilististä sukupolvikapinaa | UP 1/2016". Text. UP. 10. maaliskuuta 2016.

http://arkisto.ulkopolitiikka.fi/artikkeli/1504/pyh_sota_on_nihilistist_sukupolvikapinaa/.

RTBF. 2016. "Charles Michel: 'À Zaventem, à Maelbeek, c'est la liberté qui a été massacrée'". RTBF Info. 24. maaliskuuta 2016.

https://www.rtbf.be/info/societe/detail_attentats-a-bruxelles-les-hommages-se-poursuivent-ce-jeudi?id=9250619.

rtbf.info. 2016. "Jan Jambon: 'Chaque policier est sur le terrain, on a mobilisé tout ce qui est possible'". RTBF Info. 22. maaliskuuta 2016.

https://www.rtbf.be/info/dossier/explosions-a-brussels-airport/detail_jan-jambon-chaque-policier-est-sur-le-terrain-on-a-mobilise-tout-ce-qui-est-possible?id=9249041.

Salter, Mark B. 2011. "When securitization fails. The hard case of counter-terrorism programs". Teoksessa *Securitization theory: How security problems emerge and dissolve*, toimittanut Thierry Balzacq. Lontoo: Routledge.

Scheinin, Martin. 2020. "Martin Scheinin: Koronapandemia – pitäisikö Suomen tehdä ihmisoikeussopimusten kansainvälisille valvontaelimille ns. hätätilailmoitus?" *Perustuslakiblogi* (blog). 6. huhtikuuta 2020.

<https://perustuslakiblogi.wordpress.com/2020/04/06/martin-scheinin-koronapandemia-pitaisiko-suomen-tehda-ihmisoikeussopimusten-kansainvalisille-valvontaelimille-ns-hatatilailmoitus/>.

Scheuerman, William E. 2006. "Survey Article: Emergency Powers and the Rule of Law After 9/11". *Journal of Political Philosophy* 14 (1): 61–84. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9760.2006.00256.x>.

Schmitt, Carl. 1985. *Political theology : four chapters on the concept of sovereignty*. Cambridge: MIT Press.

Scigacz, Marie-Adélaïde. 2016. "Attaques à Bruxelles : l'histoire belge marquée par plusieurs vagues terroristes". Franceinfo. 22. maaliskuuta 2016.

https://www.francetvinfo.fr/faits-divers/tueries/fusillade-au-musee-juif-de-bruxelles/attaques-a-bruxelles-l-histoire-belge-marquee-par-plusieurs-vagues-terroristes_1370279.html.

Sénat. 2020. "Projet de loi relatif à la lutte contre le terrorisme et portant dispositions diverses relatives à la sécurité et aux contrôles frontaliers". 11. toukokuuta 2020. <https://www.senat.fr/rap/105-117/105-1173.html>.

Sénat, Direction de l'initiative parlementaire et des délégations. 2016. "Législation comparée - le régime de l'état d'urgence". *Législation comparée - le régime de l'état d'urgence*, maaliskuuta, 69.

Service public fédéral. 2020. "Cultes reconnus | Service public federal Justice". [justice.belgium.be](https://justice.belgium.be/fr/themes_et_dossiers/cultes_et_laicite/cultes_reconnus). 2020.

https://justice.belgium.be/fr/themes_et_dossiers/cultes_et_laicite/cultes_reconnus.

- Service-public.fr. 2020. "Épidémie de Coronavirus (Covid-19) -L'état d'urgence sanitaire en pratique | service-public.fr". 12. toukokuuta 2020. <https://www.service-public.fr/particuliers/actualites/A14013>.
- Sinardet, Dave. 2015. "Is Bashing Belgium over Paris Attacks Justified?" *BBC News*, 27. marraskuuta 2015, osa Europe. <https://www.bbc.com/news/world-europe-34934270>.
- Soullier, Lucie. 2016. "Déchéance de nationalité : qui serait concerné par le projet de loi constitutionnelle ?" *Le Monde.fr*, 4. tammikuuta 2016. https://www.lemonde.fr/societe/article/2016/01/04/decheance-de-nationalite-qui-serait-concerne-par-le-projet-de-loi-constitutionnelle_4841434_3224.html.
- Statista. 2015. "Chart: Victims Of Terrorist Attacks In Western Europe | Statista". [statista.com](https://www.statista.com/chart/4093/people-killed-by-terrorist-attacks-in-western-europe-since-1970/). 16. helmikuuta 2015. <https://www.statista.com/chart/4093/people-killed-by-terrorist-attacks-in-western-europe-since-1970/>.
- Traynor, Ian. 2015. "Brussels in Lockdown after Terror Threat Level Is Raised to Maximum". *The Guardian*, 21. marraskuuta 2015, osa World news. <https://www.theguardian.com/world/2015/nov/21/brussels-locked-down-after-terror-threat-level-raised-to-maximum>.
- Valls, Manuel. 2015a. "Interview de M. Manuel Valls, Premier ministre, à RTL le 16 novembre 2015, sur la proclamation de l'état d'urgence à la suite des attentats perpétrés à Paris et en Seine-Saint-Denis le 13 novembre et l'appel à l'unité nationale pour faire 'vivre les valeurs de la République' | Vie publique". [vie-publique.fr](https://www.vie-publique.fr/discours/196831-interview-de-m-manuel-valls-premier-ministre-rtl-le-16-novembre-2015). 16. marraskuuta 2015. <https://www.vie-publique.fr/discours/196831-interview-de-m-manuel-valls-premier-ministre-rtl-le-16-novembre-2015>.
- . 2015b. "Déclaration de M. Manuel Valls, Premier ministre, en réponse à une question sur la politique étrangère de la France après les attentats perpétrés à Paris et à Saint-Denis | Vie publique". [vie-publique.fr](https://www.vie-publique.fr/discours/196895-declaration-de-m-manuel-valls-premier-ministre-en-reponse-une-quest). 17. marraskuuta 2015. <https://www.vie-publique.fr/discours/196895-declaration-de-m-manuel-valls-premier-ministre-en-reponse-une-quest>.
- Van Munster, Rens. 2004. "The war on terrorism: When the exception becomes the rule". *International Journal for the Semiotics of Law* 17 (2): 141–153.
- vanityfair.fr. 2016. *Le discours poignant du maire de Bruxelles suite aux attentats*. <https://www.vanityfair.fr/pouvoir/medias/story/le-discours-poignant-du-maire-de-bruxelles-suite-aux-attentats/7425>.
- Vervoort, Rudi. 2016a. "Déclaration du Ministre-Président Rudi Vervoort - conférence de presse du 6 avril 2016 avec le Premier Ministre Charles Michel". [rudivervoort.brussels](https://rudivervoort.brussels/news_/declaration-du-ministre-president-rudi-vervoort-conference-de-presse-du-6-avril-2016-avec-le-premier-ministre-charles-michel/). 6. huhtikuuta 2016. https://rudivervoort.brussels/news_/declaration-du-ministre-president-rudi-vervoort-conference-de-presse-du-6-avril-2016-avec-le-premier-ministre-charles-michel/.
- . 2016b. "Discours de Rudi Vervoort à l'occasion de la fête de l'Iris 2016". [rudivervoort.brussels](https://rudivervoort.brussels/news_/discours-de-rudi-vervoort-a-loccasion-de-la-fete-de-liris-2016/). 7. toukokuuta 2016. https://rudivervoort.brussels/news_/discours-de-rudi-vervoort-a-loccasion-de-la-fete-de-liris-2016/.
- Vétois, Jacques. 2015. "Loi sur le renseignement et état d'urgence". *Terminal. Technologie de l'information, culture & société*, nro 117 (marraskuuta). <http://journals.openedition.org/terminal/1035>.
- Vie publique. 2018. "Etat d'urgence et autres régimes d'exception . FAQ - Actualités - Vie-publique.fr". Text. 10. marraskuuta 2018. <https://www.vie-publique.fr/actualite/faq-citoyens/etat-urgence-regime-exception/>.
- Viepublique.fr. 2017. "De l'état d'urgence à la loi renforçant la sécurité intérieure | Vie

publique.fr”. Vie Publique. 31. lokakuuta 2017. <https://www.vie-publique.fr/en-bref/38526-de-letat-durgence-la-loi-renforcant-la-securite-interieure>.

Vif, Le. 2016. ”Attentats de Bruxelles: le déroulement des événements”. Site-LeVif-FR. 22. maaliskuuta 2016. <https://www.levif.be/actualite/international/attentats-de-bruxelles-le-deroulement-des-evenements/article-normal-481307.html>.

VSSE. 2018. ”Evolution du terrorisme en Belgique”. VSSE. 10. lokakuuta 2018. <https://www.vsse.be/fr/que-faisons-nous/menaces/terrorisme/evolution-du-terrorisme-en-belgique>.

Williams, Michael C. 2003. ”Words, Images, Enemies: Securitization and International Politics”. *International Studies Quarterly* 47 (4): 511. <https://doi.org/10.1046/j.0020-8833.2003.00277.x>.

Zerrouky, Madjid. 2017. ”Fusillade de Las Vegas : des interrogations à propos de la revendication de l’EI”. *Le Monde.fr*, 2. lokakuuta 2017. https://www.lemonde.fr/international/article/2017/10/02/fusillade-de-las-vegas-des-interrogations-a-propos-de-la-revendication-de-l-ei_5195124_3210.html.